

ning de nu blifvit nämnda, näst efter öfriga, på listan befintliga, två gånger bordlagda Betänkanden.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
O. Brökel.

Lördagen den 13 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 3 protokolls-utdrag för den 12 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 11 och 12 dennes bordlagda Memorial N:o 24, i anledning af Kamrarnes olika beslut rörande bankovinstens användande.

1:sta punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Måhända kan detta förslag till voteringspropositioner både förklaras och försvaras. Jag har dock ansett mig skyldig att fästa uppmärksamheten vid en oegentlighet deruti. Såsom man af Memorialet kan se, har Första Kammaren beslutat att af 1865 års bankovinst 1,800,000 R:dr skola till Riksgälds-kontoret öfverlemnas under innevarande år; hvaremot Andra Kammaren beslutat att af nämnda vinst 1,000,000 R:dr skulle först under år 1868 till Kontoret utbetalas. Om nu dessa propositioner bifallas och vid voteringarne *nej* segrar i den första omröstningen och *ja* i den andra, så blir följden, att 1,800,000 R:dr komma att enligt Första Kammarens beslut till Riksgälds-kontoret aflemnas, men icke under år 1867, utan under 1868 enligt Andra Kammarens beslut, och således kommer 1865 års bankovinst att ingå till Statsverket på ett sätt, som icke någondera af Kamrarne beslutat. Samma förhållande inträffar, om voteringarne utfalla på motsatt sätt, då endast 1,000,000 R:dr öfverlemnas, och detta redan under innevarande år, hvilket ej heller är någondera Kammarens beslut. Jag anser detta vara i formelt hänseende origtigt; och har derföre velat påpeka förhållandet.

Friherre af Ugglas: Det förhåller sig så, som Grefve Hamilton framhållit, att, om dessa voteringspropositioner godkännas, så kan det inträffa, att af Riksdagen ett beslut blir fattadt, som icke någon af Kamrarna åsyftat. Men ett undantag från den allmänna regeln torde i detta fall kunna försvaras. Första Kammarens beslut i afseende på beloppet och tiden hafva tillkommit vid tvänne olika tillfällen, och då synes mig Utskottet haft skäl att icke sammanblanda dessa frågor, utan upptaga dem i olika propositioner. Härför talar äfven ett annat förhållande, ty om tankarne äro öfverensstämmande i afseende på det belopp af vinsten, som skall öfverlemnas, men delade i fråga om tiden, när detta skall ske, eller tvärtom, så skulle, derest frågorna voro sammanblandade, de olika åsigtarna icke kunna göra sig gällande. På grund häraf anser jag ett undantag från den allmänna regeln vid detta tillfälle böra ske och anhåller, att Kammaren ville godkänna de föreslagna voteringspropositionerna.

Herr Heijkenskjöld: Jag är ledsen, att den minst erfarne af Banko-Utskottets ledamöter måste uppträda till försvar för dess förslag. Lyckligtvis har en föregående talare så utredt saken, att jag icke behöfver tillägga mycket. Då frågan förevar inom Utskottet, studerades 65 § Riksdags-ordningen mycket noga; och då olika beslut blifvit af Kamrarna fattade, i afseende å så väl beloppen som tiden för bankovinstens öfverlemnande, ansåg sig Utskottet för tydlighetens skull böra framställa skiljda propositioner angående dessa frågor. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, godkände Kammaren den af Utskottet i denna punkt föreslagna voteringspropositionen.

2:dra och 3:dje punkterna.

Voteringspropositionerna godkändes.

Jemlikt förut fattadt beslut, föredrogs nu Konstitutions-Utskottets den 27 sistlidne Mars och 4 dennes bordlagda Memorial N:o 9, angående verkställd granskning af Statsråds-protokollen.

Friherre Raab, Adam Christian: Jag uppträder icke för att denna gång göra någon anmärkning, hvarken mot styrelsen i allmänhet, eller mot någon af Konungens rådgifvare särskildt. Då Fjerde Hufvudtiteln förevar, hade jag tillfälle att göra en sådan anmärkning, och mer, än jag väntat och önskat, visade det sig att den icke var obefogad. Det är för mig i allt fall ingalunda angenämt att framställa klandrande omdömen, ehuru de visst icke äro rigtade mot person, utan mot sak. En Konungens rådgifvare kan vara respekterad, högaktad och värderad till sin person, fastän man anser som en pligt att mot de åtgärder han tillstyrkt eller vidtagit framställa anmärkningar.

Jag uppträder icke heller mot Konstitutions-Utskottet; jag vill endast *bedja* Utskottet hafva den fördragsamhet med oss äldre personer,

som icke hafva lång tid att öfvertänka hvarje sak, att tillhålla sin sekreterare icke uppställa sina Betänkanden så svårfattliga, som de blifva, då en enda mening, utan punkt eller afbrott, går på 4:de sidan. Men jag vill icke uppehålla mig vid denna juridiska stilens gamla slentrian, utan hålla mig till och rigta mina anmärkningar mot en annan slentrian, som jag anser af större betydelse. Det är känt, att, då vi hade en fyrdelat Representation, uppfattade Konstitutions-Utskottet innehållet af 107 § Regeringsformen så, att Utskottet sorgfälligt letade efter ett eller annat mer eller mindre betydelselöst faktum, som kunde gifva anledning att, som man säger, »pricka» någon ledamot af Konungens Råd. Någon sådan »prickning» har Utskottet visserligen icke denna gång gjort, och därför håller jag Utskottet räkning; men det synes af Betänkandet, att Utskottet endast haft till ögonmärke att söka efter en eller annan regeringsåtgärd, der man skulle kunnat anmärka en öfverträdelse mot någon bokstaflig föreskrift: hvaremot Utskottet, lika litet nu som vid föregående riksdagar, fästat hänsyn till syftet eller tendensen, för att icke säga *systemet*, i regeringsåtgärderna i allmänhet. Om jag genomgår hvad Utskottet yttrat i detta Betänkande, så kommer jag först till Jöns Pährssons anmärkningar i början af sid. 4. Jag hoppas att jag icke kan misstänkas för att instämna i de åsigtur han uttalar. Men jag kan icke heller godkänna Utskottets sätt att svara derpå. Utskottet säger nemligen: »hvilket allt, såsom icke innefattande bestämdt formulerade anmärkningar mot vissa uppgifna regeringsåtgärder, utan endast ett i allmänna ordalag framställt klander, ej kunnat blifva föremål för Utskottets pröfning.»

Utskottet uttrycker alltså den åsigt, att det anser sig förhindradt ingå i pröfning af någon annan slags anmärkning än den, som är anvisad i påpekandet af någon bestämd åtgärd.

Om således ett Statsråd skulle låta komma sig till last någon sådan öfverträdelse af gifna föreskrifter, som t. ex. Herrar revisorer hade i sin berättelse anmärkt mot ett embetsverk, att nemligen 1,000 R:dr blifvit utbetalte för ved och eldning af en Hofrätts lokal, eller ett badhus uppfördt utan föregången entreprenad-auktion. eller något dylikt faktum — se der hade Utskottet funnit anledning till en svår anmärkning, men Utskottet har, efter min föreställning, ett högre mål, än att fästa sig vid sådana obetydliga anmärkningar. Min åsigt är, att, sedan Representationen blifvit fördelad på två i stället för fyra Kamrar, Utskottet äfven borde uppfatta den förändrade konstitutionela ställning, hvori vi kommit, och uppställa sitt memorial så, att det kunde ge stoff till en diskussion om Regeringssystemet i sin helhet. och anföra detaljuppgifter endast såsom stöd för sitt omdöme om detsamma. Om man går vidare i Betänkandet, så finner man, att Herr Jöns Pährsson har gjort anmärkning mot en befordran, och jag vill tro, att Utskottet haft rätt i att underkänna denna anmärkning. Men månne ej, med eller utan afseende å Jöns Pährssons anmärkning, Utskottet haft befogenhet undersöka och yttra sig, huruvida befordringarne i allmänhet blifvit med urskiljning och oväld handhafda? Vore det icke mera skäl att undersöka förhållandet i allmänhet, än att fästa sig vid ett enstaka fall? Ett eller annat misstag kan ega rum, men om misstagen blifva för många, bör sådant anmärkas och Utskottet deröfver yttra sin mening. Att det är på Re-

geringsåtgärderna i allmänhet och icke endast på en sträng tillämpning af bokstafven, som afseende bör fästas, tillåter jag mig ytterligare bevisa genom en enkel jemförelse. Vi veta att de enskilda bankerna utgöras af bolag. Hvad är nu samhället annat än ett stort bolag? Dessa banker hafva lemnat större eller mindre inkomst, alltsom de blifvit väl förvaltade af sina styrelser — ja ända till 33 procent, som vi nyligen sett. Om revisorer under sådana förhållanden skulle göra till hufvudsak att anmärka, att styrelsen tilläfvats icke till bokstafven alltid följt en eller annan föreskrift, men deremot lemna oanmärkta flera eller färre underlåtenhetsynder, hvarigenom vinsten kunde nedgå till 3 procent; skulle bolagets sannskyldiga nytta dermed befrämjas? Om man endast håller sig till de §§, som äro stadgade, så nedsätter man en rådgifvares höga kall till en kamrerares befattning, hvilken endast har att tillse att han icke bryter mot bokstafven, men ej bryr sig om andan. En och annan liten afvikelse från lagens bokstaf kan icke undvikas, om Departements-chefen är en man med drift och omtanke för sitt fädernesland. På dessa grunder hade jag trott, att Konstitutions-Utskottet ej borde hålla sig till en eller annan särskild åtgärd, utan yttra sig om styrelsens tendens i allmänhet, för att derigenom gifva en vägledning för Representationen, då den skall gifva decharge. Jag skulle önska att vi komme till denna förändrade uppfattning af 38 § Riksdagsordningen och 107 § Regeringsformen som, äfven om meningen icke varit sådan då dessa §§ nedskrefvos, det nu tillhör oss att gifva en vidsträcktare tolkning. Om vi hafva en ministeriel styrelse (och vi hafva det), så är det ett behof för Representationen, sedan den blifvit ombildad på två Kamrar, att uttala sig öfver den riktning, hvari styrelsen gått. Jag vet att mången ännu vill förneka, att vi hafva en ministerstyrelse, men vore det väl en lycka, om vi icke hade en sådan styrelse? Vi hafva sett i Frankrike, der Napoleon velat undvika detta styrelsesätt, att en debatt nyligen egt rum, der Walewski, fastän han flera gånger afbröt en talare, icke kunnat hindra denne att framdraga regentens egna handlingar, just derföre att han icke hade någon ansvarig minister. Vi måste söka att förhålla oss som andra konstitutionella länder med sådan styrelse, och ett vilkor derför är, att Representationen uttalar sin opinion liksom i andra länder i den s. k. svarsadressen.

Med dessa åsigtter, hvilka jag hoppas icke må anses innebära något klander, hvarken mot den ena eller den andra, skulle jag visserligen önskat, att Betänkandet blefve återremitteradt; men då jag fruktar, att jag deruti icke får något understöd, vill jag derom icke framställa något yrkande, utan har endast velat uttala min mening i ämnet. Men skulle någon understödja min åsigt och begära återremiss, så ber jag att deruti få instämma.

Friherre Sprengtporten: Konstitutions-Utskottet må visserligen icke hafva saknat yttre anledningar till det omdöme, som förekommer i Betänkandets slutmening. Men om detta omdöme skall betraktas som en förklaring af 57, 60 och 61 §§ Regeringsformen, eller som ett för framtiden gällande prejudikat, så kan jag icke underlåta, att, i öfverensstämmelse med hvad jag vid förra riksdagen i samma fråga yttrat, nedlägga min reservation mot en sådan uppfattning. Jag förordar

för öfrigt icke en till intet ledande återremiss af Betänkandet; men jag delar de åsikter Friherre Raab uttalat, att det bör finnas något moment under Representationens sammanvaro, då den må vara berättigad uttala ett mera allmänt omdöme öfver regeringsgrundsatserna. Sådant sker i andra konstitutionela länder vid svarsadressens afgifvande i anledning af trontalet, och om man vill utbilda vårt samhälle på en konstitutionel grund, ledes man här af ovillkorligen till att biträda de åsikter, som Friherre Raab uttalat. Jag har icke någon åtgärd att begära eller tillstyrka; utan har blott för frågans framtida betydelse velat uttala min mening.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om man betvivlar, att en läkare vid sina åtgärder gått rätt till väga, så vänder man sig till Sundhetskolegium, för att få dess utlåtande. Konstitutions-Utskottet är vårt Sundhetskolegium, och det har i det nu afgifna utlåtandet förklarad, att samhällskroppen blifvit i allo behandlad efter konstens reglor. Visserligen har man ibland under Riksdagens öfverläggningar hört yttranden, antydande att samhället lider af åtskilliga krämpor, men vi äro nu upplysta derom, att detta icke är att tillskrifva dem, som haft värden om det hela sig anförtrodd. Vi hafva nu i afseende på samhället vunnit samma trygghet, som vi i går afton, då fråga var om skeppsmättningsreglementet, fingo, rörande detsammes förträfflighet. Om en skeppare, i förlitande på det dokument rörande fartygets drägtighet, som han i öfverensstämmelse med detta reglementes föreskrifter erhållit, skulle söka att i fartyget intaga större last, än det kan bära, och detta derföre sjönk, så kunde han, då han och besättningen ginge till botten, medtaga den trösten, att fartyget blifvit behandladt efter fullt vetenskapliga reglor. Erfarenheten i menckliga lifvet har någon gång visat, att den, som blifvit öfvergifven af läkare, dock räddats af en quacksalfvare, och jag skulle vara mer belåten med en quacksalfvare, som räddade lifvet, om äfven behandlingen icke skulle vara fullt så konstmessig, än med en vetenskapsman, som icke vunne detta resultat. Huruvida den behandling, statskroppen undergått, varit i allo lycklig och ändamålsenlig, derom kan icke nekas att tvifvelsmål blifvit från mera än ett håll framställda. Jag skulle tro, att Konstitutions-Utskottet hade gjort både Regeringen och landet en tjänst, om Utskottet icke affärdat saken blott med ett förnämt »Jag har talat, I skolen tro», utan i afseende på några af de viktigare frågor, som inom landet framkallat en viss sensation, och hvilka omöjliga kunnat vara för Utskottets ledamöter obekanta, gått landets önskan om mera ljus till mötes, samt med den kännedom om förhållandena, som Utskottet varit i tillfälle att inhämta, lemnat en utredning, som kunnat bidraga att skingra villorna, och framkalla ökad förtroende. Jag hvarken vill eller kan ingå i något fullständigt yttrande rörande dessa frågor, men då jag nu går att besvara några deribland, ber jag att få förutskicka den uttryckliga förklaring, att min mening icke är att framställa något klander mot Regeringen, eller dess åtgärder, eller emot Konungens rådgifvare; utan att mitt klander, jag säger det öppet, är uteslutande rigtadt mot Konstitutions-Utskottet.

Huru befordringsväsendet handhafves, är för hvarje land af den största vikt. Om dervid andra grunder än skicklighet och förtjenst skulle göra sig gällande, komme sådant otvifvelaktigt att utöfva ett menligt inflytande på samhällets helsotillstånd. Har intet tvifvel i detta hänseende egt rum? En obehaglig uppmärksamhet har det dock väckt, att en f. d. æsthetics docens blifvit utnämnd till bergsråd, eller, rättare sagdt, till föredragande för bergsärenden i Kommerce-kollegium. Jag känner ej, huruvida Regeringen tilläfvats varit försatt i sådant trångmål, att till den ifrågavarande befattningen finna någon kompetent och dertill lämplig person. att den ej haft något val, men för den oinvidige betraktaren förefaller en æsthetics docens icke mera på sin plats såsom bergsråd, än en knekt såsom theaterdirektör. Det hade enligt min tanke varit godt, om Utskottet i afseende härupå meddelat några upplysningar. Från alla håll förspörjes, att allmänna ställningen i landet är i flera hänseenden tryckt. En stor mängd jordegendomar äro underkastade utmätning, och näringarne äro i tillbakagående. Exsekutiva försäljningar höra snart sagdt till ordningen för dagen, — fastigheterna bortgå till underpris, och konkurser förefalla i mängd. Detta är allmänt känt. Det skulle vid sådant förhållande varit godt, att genom Konstitutions-Utskottet få upplyst, huruvida denna ställning utgjort föremål för Konungens rådgifvares begrundande, och om de tagit i betraktande, huruvida några åtgärder i lagstifningsväg eller eljest kunde vidtagas till densammas lättande. Vid denna riksdag hafva vi, så vidt jag kan erinra mig, icke från Regeringen emottagit något annat lagförslag, än det om lag för betryggande mot efterbildning af konstverk. Detta kan visserligen äfven vara bra: men af långt större vikt för landet vill det synas att det skulle varit, om vår kreditlagstiftning underkastats granskning, och åtgärder vidtagits, att bringa exsekutionsväsendet i bättre skick. Såsom ett enstaka exempel på brist hos lagstiftningen i denna del, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på den misskredit, hvaruti inteckningar för närvarande befinna sig, och hvilken man ansett till en del förorsakad af den långsamhet och de svårigheter som förekomma, då man vill utsöka en intecknad fordran och fastigheten öfvergått till annan egare än den, som utgifvit förbindelsen. Har Regeringen åt denna viktiga angelägenhet egnat uppmärksamhet? Derom nämner Konstitutions-Utskottet ingenting.

En noggrann hushållning med Statens medel är äfven något, hvaraf oss göres i hög grad behöf. I afseende på denna angelägenhet, har under Kammarens föregående öfverläggningar, rörande anslagen under Fjerde Hufvudtiteln, beställningar af kanoner till befästningarne vid Carlskrona varit på tal, och dervid omnämnts, huru byggnaderna derstädes fortgått, äfven sedan kontraktet med Högbo bolag om leverans af kanoner för befästningarnes bestyckning blifvit upphäfdt. Det hade varit godt att ifrå veta, om, i sammanhang med frågan om andra kanoners anskaffande, de, som hade uppdrag att verkställa byggnaderna, blifvit tillsagde att upphöra dermed, till dess bestyckningsfrågan blifvit afgjord, så att utrymmet icke skulle tilläfvats blifva otillräckligt för de nya kanonerna. Jernvägsbyggnaderna hafva fortgått under flera år, och äfven gått väl, men vid jemförelse med det sätt, hvarpå, särdeles under sednare tiden, några enskilda bolag lyckats utföra sina arbeten,

har det synts mången, att någon större sparsamhet tilläfventyrs hade kunnat iakttagas, äfven vid utförandet af Statens jernvägsbyggnader. Vid dessa sednare hafva nemligen ofta ett betydligt antal ingenjörer blifvit använda för en vägsträcka af samma längd, hvartill enskilda bolag haft nog af en sådan tjensteman. Då under dessa sista dagar Representationen fått kännedom om det nådiga beslutet, angående inköp af möbler åt den nye landshöfdingen i Östersund, har detta framkallat någon förvåning. Om denne var i sådana omständigheter, att han icke kunnat åt sig anskaffa nödiga stolar att sitta på i länsresidenset i nämnda stad, vill det dock synas mig, att någon utväg hade bort kunna utfinnas, för att afhjelpa behovet under tiden, till dess frågan om det ifrågavarande inköpet hunnit till Representationen hänskjutas. Skulle den ordning utveckla sig, att Staten skall icke blott lemna boställsvåningar åt vissa embetsmän, utan äfven möblera dessa våningar, så snart embetsmännen undandraga sig att om möblers anskaffande sjelfve gå i författning, så skulle sådant blifva ganska dyrbart. Det hade varit godt, om Utskottet lemnat allmänheten kännedom om orsaken till det omnämnda förfaringssättet.

En sak, hvarom hvarje Representation, och den Svenska företrädesvis, torde böra vara mån, är, att åt folket bevara den detsamma tillförsäkrade sjelfbeskattningsrätt och att se till att densamma icke trädas för när. Då vid sistlidne riksdag tulltaxan å Riddarhuset afhandlades, afgafs af den främste ledamoten i Konungens Råd ett yttrande, som, huru än orden i protokollet må lyda, likväl säkerligen af alla närvarande uppfattades såsom ett tillkännagifvande, att Riksdagens beslut i tullfrågor skulle för framtiden behandlas med större grannlagenhet än som förut egt rum. Enär nu den sista tulltaxan utvisar, att Riksdagens beslut om tull på mjöl af råg och hvete samt gryn af spanmål blifvit jemte några andra af Riksdagen åsatta tullsatser utstrukna, hade Utskottet väl kunnat meddela Riksdagen, hvad Statsråds-protokollet rörande detta beslut innehåller; och tror jag, att Utskottet dertill haft så mycket större skäl, som det visat sig, att tullinkomsterna icke för år 1866 uppgått till det af Riksdagen kalkylerade beloppet. En uppgift, som jag från Kongl. General-tullstyrelsen erhållit, angående importen af spanmål, mjöl och gryn under år 1866, utvisar, att, om för den quantitet gryn samt det mjöl af hvete och råg, hvilket under nämnda år till Riket införts, blifvit erlagd tull efter de af Riksdagen beslutade tullsatser, skulle en inkomst af något öfver 200,000 R:dr hafva influtit i statskassan. Detta är icke någon obetydlighet. Om således detta beslut fått vara orubbadt, hade sannolikt den förhöjning i tullen på de s. k. kassa-artiklar, som äro nödvändighetsvaror för en stor del af landets invånare, kunnat åtminstone för någon ibland dessa artiklar undvikas, och innevånarne således fått åtnjuta en motsvarande lindring uti en beskattning, som för dem är vida kännbarare, än tullen på mjöl och gryn skulle varit.

Då jag nyss nämnde om lagstiftningsåtgärderna, kom jag att förbise en sak, som dock torde vara förtjent af uppmärksamhet. Efter den nya strafflagens antagande har det kommit i fråga, att den, som underlåter att inom bestämd dag aflemna sitt prestbevis för utflyttning från en församling till en annan, eller icke lemnar sin uppgift vid mantalsskrifningen, och därför blir pliktfälld, skall, vid bristande tillgång till böterna,

ungälla desamma med fängelse vid vatten och bröd. Detta är följden af denna till sin syftning milda lagstiftning. Under den förra, såsom sträng ofta utskrikna, lagen förklarade Kongl. Maj:tt, och myndigheterna dömdo, att, då den sakfällde saknade tillgång till dessa böter, skulle böterna afskrifvas. Då hela åtgärden är en utväg att få kännedom om hvilka personer, som skola beskattas, så synes det hårdt att den, som icke kan betala någon skatt, utan får den eftergifven, skall genom vatten och brödstraffet ungmålla åsidosättandet af en i afseende på honom öfverflödigg formalitet. För att afhjelpa denna, genom den nya lagen framkallade olägenhet, tog jag mig friheten att vid början af riksdagen framställa en motion, åsyftande att till kraft återupplifva den gamla bestämmelsen. Denna motion har blifvit behandlad af Lag-Utskottet, som afstyrkt densamma; och då frågan härvid dagen förekom till afgörande i Kammaren, hade jag, till följd af en omkastning i föredragningslistan, hvarå detta, då nyss inkomna Betänkande blifvit flyttadt ur sin ordning och satt främst, icke haft tillfälle att taga kännedom om innehållet af Betänkandet, om jag ens hunnit erhålla detsamma. Då Lag-Utskottet funnit, att någon ändring i den nu antagna lagtillämpningen ej borde ske, så ligger deri ett tydligt erkännande, att Utskottet ansett Regeringen hafva handlat i öfverensstämmelse med landets fördel, då den lemnat saken i sitt närvarande skick. Ehuru jag tror mig ej hafva varit känd för någon öfverdrifven blödighet, måste jag dock erkänna, att jag i detta fall är mera filantrop än Lag-Utskottet: men jag är också större ekonom, ty jag tror icke, att de utgifter, som komma att drabba Statsverket genom införsling till häkte af personer, hvilka gjort sig skyldige till någon af nu omnämnda försummelse och genom deras kvarhållande derstädes för att med detta straff aftjena sina böter, kan lända till någon fördel för det allmänna, eller att en sådan stränghet kan bidraga att höja moraliteten hos nationen, då känslan säger hvar och en, att något verkligt brott icke blifvit begånget.

I det föregående har jag fäst uppmarksamheten vid Representationens beskattningsrätt. En annan fråga, som synes mig äfven böra ligga Riksdagen om hjertat, är att kommunernas beskattningsrätt hålles i helgd. Det hade varit upplysande, om Utskottet velat uttala sin mening rörande rätta tillämpningen af det stadgande i kommunallagen, som bestämmer, när ett af kommunalstyrelse fattadt beskattningsbeslut bör förfalla eller tjena till efterrättelse: om det kan bero på en majoritet af endast några få röster, att ålägga en kommun en utgift af t. ex. en half million. Om kommunal-myndigheten sjelf förklarar frågan hafva förfallit, men den administrativa myndigheten, efter anförda besvär, upphäver detta sistnämnda beslut och säger att frågan icke har förfallit, utan att kommunen skall vidkännas den ifrågasatta utgiften och detta utslag sedan i sista instansen godkännes, så är det ej underligt, om detta från allmänhetens sida adragit sig en ej obetydlig uppmärksamhet. Kommunen har i sådant fall icke fått sköta sig, såsom den sjelf önskat och funnit för sig lämpligast, utan blifvit, till följd af den administrativa myndighetens mellankomst, ålagd att bringa förslaget till utförande. Det hade varit nyttigt, om Konstitutions-Utskottet gjort en utredning af ämnet och uttalat sin åsigt i denna fråga.

Jag vill icke trötta Kammaren med flera erinringar. Jag har redan sagt, att jag med min framställning icke åsyftat någon anmärkning. Jag har endast velat framhålla, huru, efter min uppfattning, Utskottet hade bort gifva skäl för sitt omdöme, och icke blott med ett magtspråk affärdat saken, och får jag förena mig med dem, som anhållit, att Betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Grefve af Ugglas: Om jag tillåter mig, att, innan jag besvarar den anmärkning, som Friherre Raab rigtat mot Konstitutions-Utskottet, något yttra mig i en annan fråga, som för denna icke är fremmande, men står något bredvid, hoppas jag att finna en ursäkt deri, att denna fråga allt mer och mer tränger sig fram. Friherre Raab grundar den anmärkning, han rigtat mot Konstitutions-Utskottet, och den önskan, han uttalat om ett annat förfaringssätt för framtiden, på den olika ställning, hvori nu Regeringen står till Representationen. Det ligger en stor sanning häri uttalad. Under den förra Representationen kunde Regeringen icke utöfva något annat inflytande på Representationen än det generela inflytande, som var en följd af aktningen och förtroendet för dess ledamöter. I den speciela debatten kunde detta icke ske, emedan Regeringens ledamöter icke hade tillträde till de särskilda Stånden, att de försvara sina åsikter och åtgärder. Man skulle kunna tillägga, att det då för ärendenas gång var mindre nödvändigt, att Regeringen utöfvade denna inverkan. Till följd af olika ställning och möjligen till följd af vissa traditioner fanns en bestämd majoritet, visserligen olika i olika frågor, men så säker, att man kunde, med någon kännedom om förhållandena, beräkna hvarje frågas utgång. Så är nu icke förhållandet. Dessa majoriteter hafva sönderfallit; intressen och åsikter stå nu bredvid hvarandra; men de äro derföre icke döda, utan de söka hvar för sig att genom vissa partigrupperingar vinna inflytande. Företrädesvis gäller detta Andra Kammaren, der, till följd af den kortare tid, för hvilken dess ledamöter äro valde, den politiska erfarenheten har svårare att göra sig gällande. Vi kunna således se, huru svårt det är att bilda en majoritet samt att sammanhålla denna majoritet och en åsigt Kamrarnes emellan. För att verka detta, måste en ledning gifvas, och denna ledning bör utgå från Regeringen, ty då Regeringen icke utöfvar en sådan ledning, är dess kraft bruten, och jag vågar påstå, att den Regering, som icke förmår, eller icke förstår utöfva denna ledning, kan icke länge ega bestånd. Det är denna tanke, som jag ansett mig böra i korthet uttala. Den har kanske icke vid öfvergången till detta nya statskick gjort sig klar för alla; men den måste göra sig gällande, ty annars kan icke Regeringen hafva någon kraft eller Representationen någon sammanhållning.

Då jag utgått härifrån, får jag förklara, att jag icke kan komma till samma konklusion som Friherre Raab, fastän vi haft samma premisser. Jag tror man haft orätt att rigta dessa anmärkningar mot Konstitutions-Utskottet. Dess åliggande i detta hänseende är bestämdt i 38 § 2 mom. af Riksdags-ordningen, som hänvisar på Regeringsformen. Af innehållet i 105, 106 och 107 §§ af sistnämnda grundlag synes, att, hvad den förelägger Konstitutions-Utskottet. är. att med granskning
af

af protokollen anmärka och anmäla till åtgärd, hvad de funnit klander-
värdt. Der stadnar Konstitutions-Utskottets åtgörande, antingen det är
framkalladt af 106:te eller 107:de §:n. Hvad åter beträffar den historik,
som Friherre Raab ville af Utskottet begära, så är den icke öfverens-
stämmande med grundlagens anda och mening. Jag anser därför icke,
att Regeringens ansvar är mindre. Hvad Regeringen gjort, ligger i
öppen dag, och ingen af oss finnes, som icke vet, att flerfaldiga tillfällen
finnas att uttala sitt omdöme öfver Regeringens åtgärder. Tillfällen
härtill finnas vid hvarje fråga, vid behandling af Propositioner och i
synnerhet vid Hufvudtitlarna. Här har Representationen fullkomlig rätt
och pligt att uttala gillande eller ogillande, förtroende eller misstroende.
Det är på detta sätt som Representationen skall inverka på Regeringen;
men icke genom den protokollsläsning, som är Konstitutions-Utskottet
ålagd, på annat sätt än om den gifver anledning till klander. Jag
anser därför, att Konstitutions-Utskottet har fullkomligt rätt förfarit,
då det i sitt slutord resonnerar och säger: »Med afseende å hvad så-
lunda förekommit, har Utskottet ansett de gjorda anmärkningarne böra
förfalla, och äfven i öfrigt har, under den granskning af Statsråds-
protokollen, som i öfverensstämmelse med grundlagens föreskrift blifvit
företagen samt numera fullbordad, Utskottet hvarken funnit skäl att
emot någon Stats-Rådets ledamot tillämpa 106 § Regeringsformen eller
ansett anledning vara för handen att framställa någon anmärkning på
grund af stadgandet i 107 § af samma grundlag». Här har Konstitu-
tions-Utskottet fullgjort hvad som det tillkommer efter grundlagen, och
då icke Utskottet funnit anledning att använda eller tillämpa 106
eller 107 §§, kan det icke gå vidare. På grund af hvad jag nu an-
fört, finner Kammaren, att jag godkänner Konstitutions-Utskottets Be-
tänkande.

Grefve Hamilton, Henning: Konstitutions-Utskottets nu före-
dragna Utlåtande gifver i och för sig så ringa anledning till öfver-
läggning, att jag icke ärnat deröfver yttra mig, helst 90 § Regerings-
formen utstakar en gräns, som man här ej får öfverskrida; men då den
talare, som öppnade dagens diskussion, utalade den åsigt, att vi nu
hafva en ministerstyrelse — en åsigt, som jag icke kan dela — anhå-
ler jag att i denna fråga, så vidt den med dagens föredragningsämne
eger sammanhang, få uttala min mening.

Då det blef känt, att Konungen ärnade föreslå Rikets dåvarande
Ständer en representationsförändring, hvars hufvudgrunder voro två Kam-
rar, samfälda val till dem båda, årliga riksdagar och Statsrådets sjelf-
skrifna deltagande i Riksdagens förhandlingar, fanns väl ingen politiskt
bildad man i vårt land, som ej insåg — om han också ej ville erkänna
det — att konungamagten i Sverige var på väg att lemna den ställning,
1809 års grundlagsstiftare åt densamma anvisat, och att en nära följd
af det antydda förslagets antagande måste blifva *antingen* en parlamen-
tarisk styrelse *eller* ett styrande parlament. Frivilligt erkänner jag,
att konungamagten kan försvagas, utan att en bokstaf i grundlagarne för-
ändras, och det är således icke min afsigt att mot den skedda repre-
sentationsförändringen rigta en förebräelse för allt hvad i sådant hän-

seende i senare tider kan hafva blifvit anmärkt, liksom jag icke heller vill inlåta mig i en granskning af det parlamentariska styrelsesättet. dess fördelar eller olägenheter. Utan tvifvel har det båda delarne. Så mycket vågar jag emellertid derom säga, att jag, i valet mellan ett sådant styrelsesätt och en styrande Riksdag, obetingadt och utan tvekan föredrager det förra. Detta är icke blott en theoretisk spekulaton, ehuru man visserligen derigenom skulle komma till samma slutsats. Alla länders erfarenhet lemnar mig stöd för min åsigt. Vål kan man säga, att fremmande länders erfarenhet icke i allo är på våra förhållanden tillämplig, och detta medgifves; men utan betydelse är den likväl icke. om den är allmän, och i detta fall säger den oss, att länder kunna åtminstone en längre tid blomstra och förkofra sig under en parlamentarisk styrelse, hvaremot historien icke företer ett enda exempel, att en talrik lagstiftande församling tagit ett lands styrelse i sin hand, utan att dess öde ganska snart blifvit att *krossa* och *krossas*.

Ur denna synpunkt tog jag mig friheten att, före det Kongl. Representationens förslaget framläggande, till en inflytelserik man, som vi stundom hafva tillfälle att se ibland oss, uttala den öfvertygelse, att, om man ville öka Representationens styrka genom införande af tvåkammar-systemet och årliga riksdagar, det åtminstone endast borde ske i sammanhang med sådana förändringar i Regeringsformen, som koncentrerade äfven Regeringens krafter och satte dem i tillfälle att med större verksamhet framtråda. Det är en gammal liknelse om qvisten, som allena lätt afbrytes, men förenad med flera till en knippa, förmår att motstå ganska kraftiga ansträngningar. I öfverensstämmelse härmed hade det efter min förmening varit en nödig åtgärd, att Konungen i spetsen för sitt Stats-Råd ställt en konseljpresident, som blifvit bandet kring knippan, och hvars framstående egenskaper och kända politiska åsikter skolat utgöra Regeringens program. Vissheten, att Konungens samtliga rådgifvare måste med detta program stå eller falla — att icke, såsom nu, den ene af dem kunde uppträda med anklagelse mot den andra, kanske afgifva sin röst mot den andres förslag, utan att hela Regeringen dermed ansåg sitt anseende förlorat — skulle hos Representationen hafva ingjutit aktning och en varsamhet, från hvilken man under närvarande förhållanden kan frigöra sig, väl vetande, att majoriteten skall göra sin vilja gällande, men att ansvaret för dess nitiska verkställande faller på en Regering, hvars förslag i samma ämne blifvit förkastade.

Under en verklig parlamentarisk styrelse skulle ett forskande i Stats-Rådets protokoll för att utröna, huruvida Konungens rådgifvare iakttagit Rikets sannskyldiga nytta, vara en motsägelse, ett oting. Om Representationen fann, att rättvisan i landet med allvar skipades, att lagar och författningar blefve noga iaktagna och vidmagthållna, och att Regeringen med sina lagstiftningsförslag varsamt men säkert följde en stigande kultur i spåren; om vårt förhållande till fremmande magter vore vänskapligt, och Regeringen i sin beröring med dem förde ett språk, värdigt, såsom det anstår ett fritt, men hofsamt, såsom det egnar ett litet folk; om arméen och flottan, till storlek lämpade efter landets tillgångar, men väl disciplinerade, öfvade och rustade, stodo färdige att, lifvade af fosterlandskärlekens och enighetens anda, efter en gemensam plan i behofvets stund offra lif och blod för ett älskadt

fäderneslands försvar; om näringar och handel blomstrade under kloka författningar, som tillåte dem att fritt utveckla sig, och ej hade annat mål, än att leda och underlätta deras egna bemödanden; om penningväsendet vore väl ordnat och Regeringens förslag till Statens utgifter alltid vore afvägda efter tillgångarne och landets allmänna ekonomiska ställning; om religion och vetenskap af Regeringen hägnades och den allmänna undervisningen, egnad att uppfostra ett kraftigt slägte, i sedlig och materiel förkofran visade sina välsignelserika frukter; — så skulle Representationen utan tvifvel med löje af sitt Konstitutions-Utskott emottaga underrättelsen, att en Departementschef, vid något af de flera hundra mål han haft att föredraga, förbisett en form eller möjligen mindre väl användt några hundratal riksdaler. Skulle åter ställningen vara motsatsen till hvad jag här skildrat, är jag förvissad, att Representationen ej behöfde en vink af Konstitutions-Utskottet, för att vidtaga den åtgärd, som till åstadkommande af en bättre ärendenas ledning vore erforderlig.

Med ännu större skäl kan man under de förhållanden, hvori vi befinna oss, fråga: om Representationen funne någon af Stats-Rådets ledamöter icke hafva i sina rådslag iakttagit Rikets sannskyldiga nytta eller med oväld, nit, skicklighet och drift sitt embete utöfvat, skulle vi verkligen anse oss behöfva hos Hans Maj:t Konungen i underdånighet anhålla, att han ville ur Stats-Rådet skilja en sådan ledamot? — Nej, mine Herrar! vi äro icke så svaga. Felet är snarare det, att vi äro allt för starka.

På grund af dessa åsichter har jag med tillfredställelse sett, att Konstitutions-Utskottet icke besvärat oss med några småaktiga anmärkningar, och biträder jag med min röst dem, som förklarar sig vilja lägga Utskottets Betänkande till handlingarne.

Herr Landgren: Den förste talaren har anmärkt såsom ett stort fel hos Konstitutions-Utskottet, att det följt samma slentrian som under föregående tiden varit gällande, att endast nagelfara med specialiteter, och, då dessa icke gifvo full anledning till anklagelser enligt 106 eller 107 § Regeringsformen, afkunna dechargen kort och tvärt, utan att lyfta sig till en öfverblick öfver det följda regeringssystemet och tillkännagifva hvad Utskottet häri kunnat finna klandervärdt. Men hvaraf vet denne talare, att Utskottet gjort sig skyldigt till ett sådant förbiseende? Många anteckningar hafva under protokollens läsning blifvit gjorda af en och hvar, hvilka i plenum hafva sorgfälligt blifvit granskade. Och hvarföre har man i plenum låtit dem falla? Jo, just därför, att man funnit att den allmänna tendensen i Regeringsledamöternes verksamhet varit god och fosterländsk. Men säger man, det hade varit Utskottets pligt att för Kamrarne framlägga en klandrande eller godkännande teckning af hvad det om systemet i sin helhet erfarit. Hvad vill detta säga? skulle Utskottet börja att framkasta en mängd allmänna beskyllningar emot hvarje Departementschef? Eller skulle Utskottet tillmäta sig rätt att afgifva några betyg öfver deras embetsförvaltning? Och om sådant vore tillståndigt, om Utskottet hade låtit sålunda leda sig ut på halisen, huru skulle det kunna rättfärdiga, vare sig klandret eller berömmet mot de anfall, som från ingendera sidan

skulle hafva uteblifvit, då Utskottet icke eger rätt att inför Representationen allmängöra de handlingar, hvarpå sådana omdömen stödja sig? En annan talare har gjort Utskottet till en högre auktoritet än Regeringen, till hvilken det skulle stå i samma förhållande som Sundhetskollégium till läkarne. Utskottet får med tillbörlig blygsamhet undanbedja sig denna rang. Grundlagen gör det icke till någon läromästare åt Regeringen, utan till en åklagare. Samme talare frågar, om inga oförmågheter yppats i befordringsväsendet, om det var rätt att en æstetices docens blef bergsråd? Om man bemödat sig att bringa reda i vårt kreditsystem; om man icke tillåtit sig vissa missgrepp i statshushållningen; om man i rättan tid afbrutit de ändamålslösa befestningsarbetena i Carlskrona, samt hvarföre man vid vissa jernbansbyggnader hopat en sådan mängd ingenjörer; hvarföre man inköpt möbler åt landshöfdingen i Östersund; hvarföre man upphäft tullen på mjöl och gryn? o. s. v. Det kan icke vara Utskottets skyldighet att besvara alla sådana på fri hand framkastade frågor. Likväl, och då befordringsmålen liffigt inom Utskottet blifvit debatterade, må jag förklara, att då alla sådana frågor kunna betraktas ur tvänne synpunkter, nemligen dels embetsmännens anciennitetsrätt, dels allmänhetens gagn af den framstående högre förmågan, så skulle en anklagelse endast i sådant fall böra komma i fråga, om Statsråden förbisett begge dessa rättsgrunder, emedan vägandet emellan anciennitet och skicklighet ytterst är en smakfråga. Några af de omförmälda anmärkningarne är Utskottet icke berättigadt att upptaga. Man har förvånat sig, att Regeringen tillsatt en landshöfding, som ej hade råd att skaffa sig en stol att sitta på, såsom man behagar uttrycka sig. Mig synes vara rätt väl, att Regeringen i första rummet efterfrågar sådana höga funktionärers duglighet för sin plats, utan att afskräckas af deras medellöshet. Att förhållandena i denna aflägsna fjällbygd gjorde den klandrade åtgärden nödvändig, är ej svårt att fatta. Att Regeringen skulle hafva gjort något ondt, då den borttagit tullen på gryn och mjöl i en tid, då den fattige har så svårt att lifnära sig, har Utskottet svårt att föreställa sig.

Samme talare har yrkat, att Utskottet hade bort *tillkännagifva sin åsigt* i dessa och dylika frågor. Men Konstitutions-Utskottet är ej tillsatt för att frambringa meningar och åsikter. Det har Riksdagens åklagaremagt åt sig uppdragen. En åklagare, som inför domstolen uttryckte sina åsikter och meningar om en mängd händelser och personer, utan att mot dem rigta någon bestämd anklagelse, skulle väl anses för en pratmakare, och jag kan ej heller förstå, huru Utskottet skulle undgå samma fel, om det ville lyda denne talares råd. Jag yrkar, att Utskottets Betänkande utan anmärkning lägges till handlingarne.

Herr Rydin: Sedan Utskottets Betänkande har blifvit så varmt försvaradt af två föregående talare, vill jag icke upptaga tiden med något yttrande för att ytterligare försvara det. Jag vill blott nämna ett par ord i afseende på anmärkningarna mot Utskottet, som icke blifvit besvarade. Den anmärkning, som den förste talaren framställde deremot, att Utskottet icke afgifvit något Utlåtande, som kunde föranleda en svarsadress, träffar icke Utskottet, utan grundlagen, som Grefve af

Ugglas mycket riktigt antydt. Utskottet har i detta hänseende så liten magt, att det icke en gång får tillkännagifva, att det yrkar decharge. Det heter nemligen i 3 mom. 107 § Regeringsformen: »Allt hvad Riksdagen efter granskning godkändt eller lemnar oanmärkt, bör anses hafva vunnit decharge i afseende på det granskade, och ingen ny, till ansvarighet förbindande granskning af ny Riksdag i samma mål vara tillåten». Orsaken till denna begränsning af Utskotts och Riksdags frihet att yttra sig öfver Stats-Rådets verksamhet, under den tid granskningen afses, är gifven genom våra föregående historiska förhållanden från Frihetstidens statsskick, då till det allmänna men under ståndsdiskussionen drogs riksrådets åtalande, afskedande m. m. Hvad den andre talaren anmärkt, hvarutinann han klandrar Utskottet, men icke Regeringen, så ligger deri en motsägelse. Ty om Regeringen icke är klandervärd, så har Utskottet icke något skäl att göra anmärkning. Att nu klandra Utskottet, för att det icke klandrar Regeringen, då han sjelf anser, att det icke finnes någon anledning till klander, är en uppenbar motsägelse, som gör, att denna anmärkning måste förfalla.

Utskottet är förbundet att tåga och får tala endast då det funnit, att någon ledamot icke iakttagit Rikets sannskyldiga nytta etc. Utskottet får således hvarken berömma eller klandra. Det kan ej anses böra afgifva upplysningar i andra fall, än då det på grund af i någon af Riksdagens Kamrar anmäld anmärkningsanledning dertill föranledes. Utskottets åtgärd är nemligen olika i det fallet, att granskningen sker på grund af initiativ från Utskottets egna ledamöter eller på grund af anmärkning, anmäld i Kamrarne. I förra fallet har Utskottet icke att afgifva yttrande, om anmärkningen förfaller, i sednare fallet är Utskottet förbundet att yttra sig enligt 107 § Regeringsformen. Om den ärade talaren hade velat, att Konstitutions-Utskottet skulle yttrat sig öfver de frågor, som han här framställt, så förvånar det mig, att han icke till Konstitutions-Utskottet ingifvit dessa anledningar till anmärkning. När så ej skett, bör Utskottet ej kunna med fog förebrås, att det ej upptagit i sitt yttrande, såsom anmärkningsvärda, de förhållanden, på hvilka den värde talaren i sitt yttrande rigtat uppmärksamheten.

Friherre von Schwerin: Äfven jag har hyst en viss betänklighet att yttra mig i denna fråga, för att icke de råd, jag har att afgifva, må misstydas såsom varande ett uttryck af klander mot Regeringen. Men om äfven så skulle vara, så vore det ju blott en liten väg, som måste kastas tillbaka af en sådan klippa, som den popularitet, hvaraf vår Regering njuter. Hvad Konstitutions-Utskottets verksamhet beträffar, så tror jag, att det vore mera på sin plats, om Utskottet, med inskränkning i Statsrådsprotokollens studerande, mera yttrade sig om regerings-systemet i dess helhet. Om Sverige har man länge kunnat tillämpa Hamlets ord: »att det ligger något ruttet i Staten». Vid en sådan citation fick man alltid till svar, att det icke var möjligt att utträta något med vår dåvarande Ståndsrepresentation. Denna är nu borttagen, och ett nytt statsskick har inträdt; men det har likväl icke gjorts något för att undanrödja det skadliga och ruttna. Man kan visserligen säga, att det nya statsmaskineriet behöfver tid att likasom slita in sig, innan man kan vidtaga några genomgripande förändringar;

men ett löfte, att en gång något sådant skulle förberedas, hade dock icke skadat. Det gamla statsskeppet har sprungit läck och är icke riktigt starkt i sina fogningar. Det kan kanske ej tåla den nya kraften. Mig synes emellertid vara stora skäl, att ju förr desto heldre reparera det, för att sätta det i stånd att möta kommande stormar. Jag förenar mig med Grefve Hamilton, att Konstitutions-Utskottets Betänkande må läggas till handlingarne.

Herr von Ehrenheim: Det är med någon tvekan, som jag begärt ordet i denna fråga, emedan de anmärkningar, som äro framställda, dels äro af en allmän beskaffenhet, dels varit rigtade mot Konstitutions-Utskottet, under förklaring, att de icke afsett Konungens rådgifvare. I de yttranden af mera allmän beskaffenhet, som äro afgifna, har jag visserligen funnit mycket både tänkvärdt och af intresse; men att inlåta mig i besvarande af de yttranden, som utgå från bedömandet af det förändrade statsskicket, därför lär icke här vara rätta tillfället eller anledning till. Anledningen, hvarför jag begärt ordet, är den, att en värd talare, fastän han vändt sig mot Konstitutions-Utskottet, dock framdragit åtskilliga regeringsåtgärder, i afseende på hvilka han ansåg, att Regeringen bort lemna upplysning. Det kan vara möjligt, att Konungens rådgifvare borde lemna en sådan upplysning, och jag anser mig böra förklara skälet, hvarför så ej kan ske. Då nemligen 107 § Regeringsformen stadgar, att Riksdagen icke kan pröfva anmärkningar mot Kongl. Maj:ts rådgifvare, förrän Konstitutions-Utskottet yttrat sig deröfver; och 57 § Riksdags-ordningen stadgar formen, hvari dessa anmärkningar skola framställas, har jag icke ansett, att man borde ingå i besvarande af sådana anmärkningar, som icke blifvit af Konstitutions-Utskottet vidrörda. De bestämmelser, som grundlagen i detta fall innehåller, synas mig fullkomligt rigtiga, ty det är klart, att anmärkningar annars skulle kunna framställas, hvarpå Regeringen icke kunde gifva svar. En annan talare har yttrat, att det icke saknas tillfälle, att i de frågor, som ständigt förekomma, begära förklaring öfver vissa åtgärder och att en sådan då blifvit lemnad; man har förebrått Regeringen åtskilliga underlåtenhetsfel, samt anser, att den stora reform, som vid förra riksdagen genomfördes, äfven medförde förbindelser att gå framåt, och rätta hvad som är i behof af rättelse. Jag medgifver, att denna reform medför stora förbindelser, och att man måste se till, att de kunna uppfyllas; men den värde talaren har sjelf anført skälet, hvarför det ännu ej kan ske, nemligen, att den nya Representationen måste lemnas tid att sätta sig. Att framkasta löften, anser jag vara oklokt. Det är de framställda förslagen, som böra lemna Representationen ledning; men obestämda löften tror jag man bör spara på.

Friherre Hamilton, Hugo: Då de talare, som hittills uppträdt mot Konstitutions-Utskottets Betänkande, icke yrkat återremiss af det samma, och ej heller framställt några bestämda anmärkningar, utan snarare endast uppträdt i samma ställning som de chefer, hvilka man i England kallar chefer för *Hennes Maj:ts Opposition*, så är det icke särdeles behöfligt, att upptaga deras yttranden till besvarande. Jag kan derföre inskränka mig till några få punkter, hvarom jag ber att

få säga några ord. I första rummet fäster jag mig då vid den anmärkning, som blifvit gjord mot Regeringen, att den, så att säga, beröfvat Statsverket en af Ständerna påräknad inkomst af 200,000 R:dr, derigenom, att den icke har gillat den tull på nödvändiga födoämnen, som, ehuru med en högst ringa majoritet, vid förra riksdagen antogs. Den värde talaren har yttrat, att, om denna tull influtit, så hade man icke nu behöft öka tullen på kaffe och socker, hvilka också äro nödvändighetsartiklar.

Den värde talaren har väl förklarad, att han icke är känd som *blödig*. Jag ber honom ursäpta, att jag vågar bestrida detta. Om man dermed nemligen menar ett varmt intresse för allt ädelt och godt, så är han det utan tvifvel, och då förundrar det mig i sanning, att han velat jemföra kaffe och socker med så oundgängliga förnödenheter, som mjöl och andra viktualier, och att han, för att finna en anledning till anmärkning mot Regeringen, vill försvara, att uppehållet för den fattigaste arbetaren derigenom försvåras och fördyras. Jag tager mig tvärtom friheten begagna detta tillfälle, för att till Regeringen uttala min tacksamhet för dess åtgärd i detta hänseende. En annan talare har i allmänna ordalag väl icke klandrat, men dock uttalat sin önskan, att Regeringen måtte söka åstadkomma en majoritet inom Riksdagen, som vore fullt säker och pålitlig, emedan allt detta utgjorde vilkoret för en Regerings kraft, sedan Representationen å sin sida fått sin kraft mera koncentrerad genom den nya Riksdags-ordningen. Jag gillar denna sats i sig själf, och har också sökt att i en brochyr utveckla nödvändigheten häraf; men en annan fråga är, om denna anmärkning nu är befogad; om vår nuvarande Regering verkligen saknar en sådan majoritet. Jag tror för min del, att denna fråga genom det sätt, på hvilket alla verkligt viktiga ärenden afgjorts, nu blifvit af Riksdagen besvarad. Det finnes två sätt att vinna en majoritet. Det ena, som kanske alltför mycket användes i England, är att strängt reglementera majoriteten, att använda så kallade whippers m. m., så att den må *blindt* följa sina ledare. Då är det ett verkligt åliggande för Regeringen, att alltid, och i alla frågor uttala sina åsikter, emedan en sådan majoritet icke annars skulle veta hvad den hade att göra. Men om en majoritet uppstår derigenom, att den gillar Regeringens åtgärder, och om Regeringen fortfarande handlar så, att den blir understödd i alla frågor, af verklig större vikt, men denna majoritet ändock icke uppoftar sin sjelfständighet, eller voterar blindt efter denna ministèrs föreskrifter, så tror jag, att denna majoritet är mera pålitlig, mera orubblig, och mera att sätta värde på än den nyss omnämnda. En annan talare har, i det vackraste språk man kan få höra i en representativ församling, visserligen icke framställt några *direkta* anmärkningar mot vår nuvarande Regering, men dock låtit förstå, att han hade den viktiga anmärkning att göra emot densamma, eller egentligen mot en ledande person af denna Regering, att han i det förslag, som antogs vid förra riksdagen, icke intagit, hvad talaren ansåg för nödvändigt för att icke *försäga sjelfva konungamaglen*. Han hade derföre trott, sade han, att det hade bort i tydliga ord uttalas, att ett verkligt parlamentariskt styrelsesätt i Sverige skulle införas, såsom det enda sätt att skänka Regeringen den större kraft, den så väl behöfde under dessa nya förhål-

landen. Hvad då först det beträffar, att konungamagten skulle hafva blifvit försvagad genom den nya Riksdagsordningens antagande, så kan jag icke gå in på denna åsigt. Om man dermed menar den konungamagt, som egde rum före år 1830, eller under den tid, då man kände liksom en helig rysning, så snart man hörde någon tala om en minister, hvarunder man alltid tänkte sig en inkräkting på Konungens magt att allena styra Riket, då kunde det så vara; men en sådan magt är icke nu frågan om. Men är det väl först nu, som vi hafva en ministeriel styrelse? Icke en sådan, som äfven fanns under våra enväldige konungar, då antingen rådgifvarne endast voro regentens blinda verktyg, eller denne styrdes af dem, — utan en verkligt konstitutionel minister? Jag tror tvärtom, att det är så långt tillbaka, som från år 1840, som vi måste datera införandet af denna styrelse. Detta står visserligen icke tydligt uttaladt i vår grundlag, och denna tillåter icke att dess ordalag tolkas; men sjelfva fakta hafva dock gifvit den denna tolkning. Eller är det väl någon, som är okunnig om, som icke hört omtalas, att vi, alltsedan Departemental-styrelsens införande, haft än en Possisk, än en Palmstjernsk, ja, t. o. m. en Henning Hamiltonsk minister.

Jag är derjemte fullkomligt öfvertygad, att Regeringens ställning gent emot Representationen är starkare nu än förut. Dess ledamöter hafva nu en lagligen sig tilldelad plats inom Representationen, hvilken de förr endast kunde hafva genom slumpen, och inom det Riksstånd, der deras närvaro måhända var minst af behöfvat påkallad. Nu äro de deremot ställde öga mot öga med representanterne, kunna gifva de upplysningar, som under diskussionen behöfvas, och kunna tillvinna sig deras förtroende, och på detta sätt förskaffa sig den bästa af alla majoriteter. En talare sade äfven, att Konstitutions-Utskottets tillgöranden i anmärkningsväg icke betydde något, då Regeringens åsigtter ändå säkrast bedömdes efter det intryck, dess handlingar eller uraktlåtanden gjort på den allmänna meningen i landet. Han sade vidare, att, om en allmän belåtenhet råder, så betyder en anmärkning af Konstitutions-Utskottet, rörande förbiseendet af en eller annan grundlagsparagraf, mindre än intet. För min del tror jag icke, att jag äfventyrar att beskyllas för hvad man med ett banalt uttryck kallar *blomstermålning*, om jag dervid i stället för detta *om* begagnar ordet *då* och vågar påstå, att belåtenhet och förtroende till Regeringen är rådande i landet i sin helhet, och att bästa beviset derpå ligger i det fåtal af anmärkare, som vid detta tillfälle uppträd på detta rum. Detta hindrar dock icke, att jag anser mig böra frambära min verkliga högaktning för de män, som icke förlora modet, utan det oakadt framlägga de anmärkningar, de anse sig hafva att göra mot Regeringen. Detta är ett fullkomligt konstitutionelt förfaringssätt, och som på denna grund måste tillvinna dem en sådan högaktning. De äro så mycket mer förtjente deraf, som de dervid icke ens kunna ega den tröst som Casimir Perrier, då han år 1828 yttrade i den Franska Deputerade Kammaren: »Vi äro icke mer än fem, men bakom oss står hela Franska folket.» Lyckligtvis är detta *icke* nu förhållandet i vårt land, ty Sveriges folk står efter min fulla öfvertygelse icke bakom dem, det delar ej de åsigtter de uttalat: och *derföre* anhåller jag om bifall till Konstitutions-Utskottets Betänkande.

Herr Wallenberg: Man har kastat en blick på de förhållanden, som inträddt, sedan den nya Representationen infördes, och med denna utgångspunkt må jag äfven tillåtas att yttra de bekymmer, jag i detta afseende hyser. Den siste talaren har yttrat, att man icke kan begära af Regeringen, att den skall dana ett parti, som blindt följer den och handlar efter bestämda ordres. Jag tror dock, att emellan denna ytterlighet och den ytterlighet att icke göra något, som nu är för handen, finnes en medelväg, som är att rekommendera. Jag beklagar, att icke Regeringen tagit en ledande del i Riksdagens förhandlingar. Jag tror, att genom den reform, som är införd, är det nödvändigt, att Regeringen skaffar sig ett parti. Man må icke kalla detta partimanöver; det är endast att Regeringen söker handla så öppet, att den får personer, som följa sig. Som saken nu står, tror jag att ingen vet, hvad Regeringen vill, och allmänna meningen är den, att Regeringen icke vill något, utan inskränker sig till att resolvera på besvär och att afvakta hvad Riksdagen kan hafva att förkunna. Hur skulle det vara möjligt, att Riksdagen behöfde ett Försvarsutskott, om Regeringen verkligen *regerade*? Riksdagen skulle icke hafva att säga något annat än ja eller nej, och skulle icke inlåta sig på sådana delar, der den icke bör hafva något att säga. Hur ser det ut i de delar af krigsväsendet, der vi haft vår hand med i detaljerna? Der kan man verkligen säga, att den högra handen icke vet, hvad den venstra gör! Derigenom hafva landets medel blifvit förslösade på ändamålslost sätt. Vi hafva sett, att batterier blifvit byggda, utan att man tänkt på, huru de skulle bestyckas. Redan Chapman sade, »att skeppet är till för kanonernas skull»; men nu säger man, att kanonerna äro för skottgluggarnes skull, efter man först bygger dem och sedan vill sätta dit kanoner. Detta är beklagligt. I afseende på anmärkningarne mot Regeringens sätt att behandla de finansiella förhållandena, så kan jag icke instämma i dem. I dessa frågor har Regeringen gjort hvad den kunnat, och jag tror, att hela landet prisar Regeringen derföre, att den tillsett, att brödet icke skulle onödigtvis fördyras. I andra frågor har Regeringen icke tillräckligt inflytande på åtskilliga förhållanden; isynnerhet tillåter jag mig nämna, att Regeringen borde hafva något inflytande på Statsbankens styrelse och verksamhet. Hvad som förekommer i Utlåtandet anser jag vara så obetydligt, att det icke förtjenar att behandlas som föremål för öfverläggningar. Särskildt beträffande de anmärkningar, som blifvit framställda mot några befordringar, tycker jag, att man icke bör ingå i sådana detaljer. Jag har ansett det vara min pligt att uttala dessa åsigtter; men jag vill tillägga, att vi alla hafva så stora tacksamhetsförbindelser till Regeringen, att vi böra understödja den — måtte den blott icke öfvergifva sig sjelf!

Friherre Raab, Carl Adam: Den olika ställning vi i samhället intaga är anledningen till regeringssystemets olika bedömande. Jag, för min del, finner mig icke föranledd att bära bränsle till de rökoffer, som en värd talare anställt för vårt regeringssystem, hvilket jag, med temlig vidsträckt kännedom om våra förhållanden, anser vara i många delar olycksbringande för vårt land.

När jag genomläste detta Konstitutions-Utskottets Betänkande, så fattades jag af en obehaglig känsla, emedan Utskottet icke funnit skäl uttrycka någon åsigt eller något omdöme öfver ett system, som så väsendtligt ingriper i våra förhållanden; som förvandladt vårt fädernesland från en jord, den alla älskade, till följd af den utkomst, arbetsförtjenst och trefnad det beredde sina inneväfnare, till ett land, der det ekonomiska och finansiella betrycket och fattigdomen funnit sitt hem.

Då man eftertänker innehållet af 107 § Regeringsformen, kan man icke föreställa sig annat än, att den föreskrifna Utskottets granskning af Statsråds-protokollen skulle gälla regeringssystemet i sin helhet betraktadt. Utskottet synes icke gilla denna åsigt. Det har sökt neddraga denna granskning till de minsta detalj-frågor. Skulle äfven någon mindre fråga falla inom 106 och 107 §§:nes bestämmelser, anser jag, i det allmänna bästas intresse, en sådan omständighet vara af mindre vikt, än ett bedömande af regeringssystemet i sin helhet skulle varit. Ett ordande om sjelfva detta system är just här på sitt ställe, hvarigenom Regeringen må få kännedom om landets tänkesätt, utan att man dermed må afse anmärkningsanledningen efter 106 och 107 §§. En tidigare har sagt, att Regeringen bör lofordas för det den utvecklade mycken kraft både i yttre och inre förhållanden. Jag förbigår denna strof, för att uttrycka min önskan, att den hade varit visare.

En annan har framställt obetydligare anmärkningar, hvarå en ledamot af Konstitutions-Utskottet svarat: att, om samme talare hade inlemnat dem till Konstitutions-Utskottet, så skulle de blifvit besvarade. Då dessa anmärkningar hemfalla under sådana åtgärder, hvarom Statsråds-protokollen gifva upplysning, trodde jag, att Utskottet om dem skulle tagit tillräcklig kännedom, för att den värde ledamoten kunnat, vid detta tillfälle, ingå i svaromål, rörande desamma. Men låtom oss återkomma till regeringssystemet och hvad som rörande detsamma må vara klandervärdt. I fråga om försvarsverket, så hvad angår arméens försende med tidsenliga vapen, anser jag, beställningen af Wredeska gevär vid våra faktorer, hvilkas tillverkning ännu fortgår, borde varit för länge sedan återkallad och ny beställning afslutad om tillverkning af Remingtons gevär. Under en tid, då alla Europas stater rusta sig till strid, är hvarje minut i dubbelt hänseende dyrbar för ett land, som, obetydligt till sina försvarskrafter, befinnes utan tidsenliga vapen.

Angående det fasta försvaret, har en talare uppgifvit tillståndet, rörande batterierna på Kungsholmen. Skulle vår krigsstyrelse vara till den grad bedröflig, som dessa uppgifter innebära, så måste vi erkänna, att den förtjenar kritikens skarpaste gissel.

I fråga om hushållning med Statens medel, lär det väl icke kunna bestridas, att byggandet af jernvägar med endast några millioner årligen, icke tager i anspråk en personal, hvilken kostar Staten så stora summor, som de vår jernvägsstyrelse årligen sluka.

Den stora misshushållning, som eger rum i detta hänseende och i öfrigt, hvad jernvägs-administration angår, och som blifvit vid detta riksmöte i särskild motion ådagalagd, bevisar mer än mycket annat, att vår Regering i fråga om hushållning icke förtjenar pris.

Skatternas tillväxt under olika former är ett karaktärsdrag, vid-lådande detta system, oakadt allt hvad dess lofsjungare för detsamma

må anföra. Hafva icke de tryckande kommunal-skatterna sitt ursprung ur detsamma? Hafva icke de jorden vidlådande grundskatterna, genom den tullfrihet det hos oss tillämpade frihandels-system lemnat för konsumtions-varorna, blifvit mera tryckande än förr, derigenom, att man till världskonkurrens upplåtit jordbrukets produkter? och slutligen, huru tillväggår man vid skatternas förvandling, hvarpå såsom exempel må anföras aflösningen af tionde-skatten för presterskapet? Har icke denna aflösning, som blifvit fiffigt nog sammanförd med reglering af presterskapets löner, aflupit så, att församlingarne betungats med vida större pålagor, än hvad de förut fingo vidkännas?

I fråga om vårt för industrien ruinerande kredit- och bankväsen, har Ständerna, vid åtskilliga riksdagar, väckt styrelsens uppmärksamhet på nödvändigheten af tidsenliga förbättringar. Tid efter annan hafva komitéer varit i denna syftning nedsatta och afgifvit förtjensfulla förslag, men det oaktadt har Regeringen icke funnit anledning föreslå Riksdagen några väsendtliga förändringar till det ondas afljelpande. Vet man då icke att frihandels-system, utan tidsenligt bank- och kreditväsen, är ohållbart? Hvad gagnar det att draga oss i nya national-ekonomiska systemer, då man icke vill eller förmår konsekvent genomföra dem? Hvad gagnar det, till ett talesätt öfvergångna, predikandet om sparsamhet, då man icke i kredit-lagstiftningen och finansväsendet nedlägger villkoren därför? Veta då icke våra radikale frihandelsmän, att individnen, liksom folken, uppfostras till sparsamhet medelst principer och lagar, som befordra hushållning och att, om man inrättar bank- och kreditväsendet hos oss, såsom hos andra nationer, äfven Svenska folket blir hushållsaktigt och sparsamt? Men till en början böra dessa frihandelsmän erinra sig, att det skuldsättnings- och konsumtions-system, de infört i vårt land, varit den sämsta vägen dertill. Och slutligen, huru värder man sig om den allmänna hushållningen för fyllandet af statsbehofven? Den stora statsbristen talar tillräckligt härom, hvarförutom Kongl. Maj:ts nådiga Proposition ger oss vid handen, att vi måste öka de direkta och indirekta skatterna. Då, utan tvifvel, Statens minskade inkomster stå i det närmaste sammanhang med vårt frihandels-systems verkningar, och vår Regering både lefvat och verkat för detsamma såsom en lifsfråga, så måste ock Regeringen vara ansvarig för de deraf uppkommande följderna.

Att, under sådana förhållanden, vår Regering icke, i frihandels-systemets anda, föreslagit en accis å cigarrer och tobak, som, utan att blifva särdeles tryckande, lätt kunnat uppbringas till 8 millioner, hvarigenom den för industrien högst menliga direkta beskattningen kunnat undvikas, väcker förundran och inger icke mycket förtroende för dess finansiella förmåga och insigt i det verkliga frihandels-systemet. Med anledning af detta, och med den kännedom jag har om nöden i landet, och om den ruin som hotar oss alla, så stor, att efter uppgift i en socken — Oskars församling af södra Kalmar län — hvarje hemmansegare är och varit under utmätning; så frågar jag, om man kan ega skäl att prisa vår Regering och dess statshushållnings-system?

Jag tror att förhållandena äro så oroande, att vi måste söka framhålla dem, såsom de äro, på det att de, som sitta på tinnarne af templet må få kännedom om, huru det står till nedanom dem. Men då jag

icke finner hvartill det skulle tjena att yrka något ansvar under närvarande förhållanden, så vill jag icke begära någon återremiss. Jag har blott velat uttala mina åsikter och får yrka derpå, att Betänkandet läges till handlingarne.

Herr Wærn: Mycket af hvad här i dag af talare med i öfrigt väsendtligt olika åsikter yttrats, angående den förändrade ställning, som Regeringen efter Representations-reformen intager till Riksdagen, torde vara sannt och riktigt. Alla här uttalade åsikter kan jag dock ej biträda. Den förste talaren ansåg Konstitutions-Utskottets dechargebetänkande böra vara en svarsadress. Håri kan jag ej instämma; i andra länder är afgifvandet af svarsadressen af högsta vikt, enär Representationen ej eger något annat tillfälle att mot Regeringen uttala sitt förtroende eller sin misstro; hos oss deremot behöfves ej detta, ty Representationen eger så många tillfällen att uttala sina åsikter. Vår frihet är i detta afseende så utvecklade, att vi ingalunda behöfva upptaga några utländska seder och bruk. Jag nämner detta med speciell hänsyn till hvad här yttrats om att Regeringen borde uppträda såsom ledare, borde bilda en majoritet omkring sig. Ingen kan högre än jag önska, att Regeringen åtnjuter förtroende och i allmänhet kan påräkna majoritet för sina förslag, men jag önskar också att detta inflytande ej måtte vinnas annorlunda, än genom öfverlägsenhet i talanger, genom ett verkligt förtroende till Regerings-medlemmarnes skicklighet och omdöme. Jag vill således ej, att Regeringen skall uppträda såsom ledare af ett parti, hvilket a priori understödjer Regeringens förslag, icke derföre att de kunna vara goda och nyttiga, utan derföre att partiet ej får förlora någon votering. Gud bevara oss för en sådan partistyrrelse; den motarbetar alla reformer.

Från dessa allmänna satser öfvergår jag till några mot den nuvarande Regeringen framställda anmärkningar. Sedan den talare, som först yttrade sig, framställt några detaljanmärkningar, på hvilka jag nu ej vill inlåta mig, skildrade han, huru tryckt landets ekonomiska ställning i allmänhet vore, huru utmätningar hörde till ordningen för dagen etc. En annan talare, hvars konstitutionella åsikter jag med nöje delar, fortsatte denna målning; han visade, hurudant allt här i landet kunde och borde vara beskaffadt, om allt vore väl bestämdt, samt framhöll derefter, så vida jag rätt uppfattade hans ord, landets nuvarande tillstånd såsom en hjert kontrast mot den af honom förut gjorda målningen, och vår Regering såsom ansvarig härför. Den siste talaren har gått ännu längre än någon af de föregående, och har vidlyftigt ordat om nöden i landet, om den i allo bedröfliga ställningen etc., och har anklagat Regeringen såsom vållande härtill. Försöken att i detta afseende kasta skulden å Regeringen, erinra om Gustaf Wasas yttrande till de upproriske Dalkarlarna: »om det regnar, klandren i mig, och om solen skiner, så klandren i mig också.» Icke är väl Regeringen orsaken dertill, att en del af landets innevånare skuldsatt sig och att deras svårigheter ökats derigenom, att den utomlands rådande krisen sträckt sig äfven till oss! och huru skulle Regeringen hafva kunnat afhjelpa detta? Jag är tvärtom tacksam mot Regeringen just derföre, att den ej vidtagit några mått och steg, som skulle leda till ett förmynderskap i

det enskilda lifvet. Alla dylika försök att inverka på det enskilda affärlifvet — vår ekonomiska historia är rik på exempel i denna väg — hafva ej ledt till annat än ställningens försvårande. Jag kan således på intet vis biträda något mot Regeringen i detta fall uttaladt missnöje.

I afseende å de här framställda smärre anmärkningar, förklarade en ledamot af Stats-Rådet, att han ansåg 57 § Riksdags-ordningen lägga hinder i vägen för honom att deröfver förklara sig. Detta kan hafva någon grund i afseende å befordringsfrågor, men ej eljest. Jag fordrar ingalunda, att Regeringen förklarar sig öfver ifrågavarande anmärkningar, ty de förtjena ej något svar, men om några viktiga frågor hade förekommit, så hade man haft rätt att vänta meddelanden från Regeringen. Stats-Rådets ledamöter måste vara beredde att yttra sig öfver alla viktiga regeringsbeslut, när tid och ställe dertill föranleda, och vid decharge-betänkandet kunna alla viktiga frågor förekomma.

Flere talare, synnerligen Herr Wallenberg, hafva uttalat åtskilliga anmärkningar i afseende å försvarsverket, angående anskaffande af kanoner, och dylikt. I sammanhang härmed hafva de yttrat sin önskan att finna mera samhällighet hos Regeringens ledamöter, än hittills varit fallet. Jag instämmer häri. Det torde nemligen vara vida rättigare att Regeringens förslag och åtgärder varmt understödjes af hela Regeringen, att några reservationer icke förefinnas, än att, såsom nu torde vara händelsen, hvarje föredragande betraktas nästan såsom ensam ansvarig för hvad han föredragit, så att äfven i ytterst viktiga frågor de öfriga Statsrådsledamöterna ej anse lämpligt att motsätta sig hans förslag. Hvad här i ett föregående sammanträde förekommit, angående fortifikationsarbetena, ger verklig anledning till en önskan, att förhållandet måtte blifva annorlunda.

Då något vidare ej återstår för mig att tillägga, får jag sluta med en anhållan, att Konstitutions-Utskottets förevarande Betänkande måtte läggas till handlingarne.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 6 e. m.

Herr Nordström: Då jag begärt ordet, för att uti förevarande grannliga ärende framställa en erinran, har jag väl icke glömt min ställning, såsom en obetydlig länk i administrationen, men anser dock min egenskap af representant böra på detta rum ensamt bestämma mina handlingar. Den erinran, jag här vill göra, afser *tullbevilningsrätten*, hvars grundlagsenliga beskaffenhet blifvit, efter mitt omdöme, vid utfärdandet af sednaste tulltaxa förbisedd, utan att likväl derom i Konstitutions-Utskottets Betänkande något yttrande förekommer, och i anseende hvartill jag anhåller att få min mening *såsom reservation i protokollet för dagen införd*. Äfven under nästföregående riksdag hade såsom föremål för lifliga debatter och meningsbrytningar förekommit den fråga, huruvida Regeringen kunde anses ega grundlagsenlig magt att *upphäfva* eller *nedsätta* de tullsatsen, Riksdagen funnit lämpligt och skäligt att påföra särskilda, i tulltaxan upptagna artiklar, vid deras införsel; och så vidt man af hvad dervid föreföll kunde sluta, syntes den öfvervägande meningen varit den, att, med undantag för hvad ge-

nom afslutade, fullt bindande traktater var ordnad. Riksdagens beslut i detta hänseende borde förblifva vid kraft.

Enahanda anledning som då förekommer äfven nu, att åter på denna för det konstitutionela samhällsskicket i allmänhet och särskildt för vår såkallade statsreglering vitala fråga fästa uppmärksamheten. Då utgjorde tulltaxan den 24 Mars 1865 den närmaste anledningen; nu utgöres den af tulltaxan den 16 November 1866. Uti sin under nästföregående riksdag till Kongl. Maj:t aflättna underdåniga skrivelse N:o 85 hade Rikets Ständer, med öfverlemnande af tulltaxan, meddelat redogörelse för »de af dem beslutade jemkningar i afseende å införsel-tullen», och bland de med införselstull belagda artiklar uppfört äfven malen spanmål, eller mjöl af hvete och råg, gryn, ost samt jern- och ståltråd, äfvensom koppar- och annan ej specificerad metalltråd; men uti den under den 16 November af Regeringen till eferrättelse från 1867 års början utfärdade tulltaxa befinnas deremot alla dessa artiklar vara förklarade *tullfria*.

Det är icke den härigenom möjligen uppkommande minskning i statsinkomst, hvarpå jag härvid fästar afseende; icke heller vill jag vid detta tillfälle inlåta mig i något spörsmål om skyddstullarnes eller den s. k. frihandelsns företräden. Deremot är det den grundlagsenliga befogetheten af en sådan åtgärd, eller *principen* derför, som jag här vill taga i närmare skärskådan och som jag, för min del, icke kan godkänna.

På statsrättens område äro prejudikater genom sina följder af ganska stor betydelse. Det är derfore af så mycket större vikt att tillse, huruvida de ej må stå i strid med bestämd lag, som de häfdvunna brukna ofta der tillerkännas lika stor kraft som statutarisk lag, hvilken de supplera och förfullständiga. antingen såsom särskilda momenter eller såsom tolkning, der lagen saknar erforderlig tydlighet. I England t. ex. der man förgäfves skulle söka någon statsrättslig akt, liknande den, som vi ega och officielt benämna Regeringsform, hafva de statuter, som finnas rörande Regeringens och Folkrepresentationens magt samt den personliga friheten, ehuru härflytande från olika tider och anledningar och till sitt innehåll berörande endast de förhållanden, som närmast föranledt dem, dock, tolkade i folkfrihetens intresse, genom tillämpningen och bruket utbildat det innehållsrika konstitutionela system, som man plägar kalla parlamentarisk styrelse. På statutarisk lag grundas nu ock i England rättigheten för Parlamentet (främst Underhuset) att bevilja skatter och afgifter (eller såsom det heter *subsidiär*); men utöfningen deraf har bruket i alla detaljer utvecklat, och så strängt vidmagthålles grundsatsen dervid, att hvarje förändring i afseende å en eller annan skatttitel, direkt eller indirekt, ehvad fråga är om förhöjning, nedsättning eller upphäfvande, uteslutande och allena tillkommer Parlamentet. Sednast år 1860, i anledning af en tvist derom mellan Öfver- och Underhuset, fattades på Regeringen förslag den resolution, att Underhusets rätt att bestämma, förändra, förbättra, nedsätta eller upphäfva skatter och afgifter oförkränkt skulle förblifva vid magt.

Sålunda betraktas denna fråga i det land, hvilket likasom Sverige städse förstätt att upprätthålla ett konstitutionelt statsskick, ett statsskick, hvares kärna och fundamentala hörnsten just sjelfva skattebevilningsrätten är. Hade ej denna hos oss funnits, stödd på urgammal

lag, skulle måhända under de tider, då periodiskt återkommande riksdagar icke voro genom lag stadgade. Folkrepresentationen upphört att vara annat, än ett historiskt minne. Må vara att, så länge en bestämd periodicitet för riksdagarne ej var fastställd, sjelfva omständigheternas magt kunde gifva Regeringen anledning och ett slags befogenhet att i ett eller annat hänseende, beträffande skatter och afgifter, isynnerhet tullafgifter, på förekomna skäl medlande träda emellan och, sub spe rati, bestämma hvad rätteligen tillkom Riksdagen att bestämma. Det må till och med medgifvas att ännu de tider, då riksdagarne endast hvart femte år skulle sammankomma, sådant kunde hafva något skäl för sig, men *numera*, sedan riksdagarne hvarje år skola sammanträda, torde någon giltig grund icke kunna uppgifvas för en sådan behandling från Regeringens sida af folkets sjelfbeskattningsrätt, som den, hvilken innefattas uti ofvan anförda exempel. Öfverraskande är det ock, att en sådan uppfattning af förhållandet skulle söka göra sig gällande under den riksdag, då det beslöts att den gamla formen för vårt konstitutionela statsskick skulle upphöra samt en ny med årliga riksdagar inträda, och att vid den första riksdagen efter den nya ordningen, Konstitutions-Utskottet, oakadt tulltaxan af den 16 November faller inom dess gransknings-period, icke funnit något att dervid anmärka.

Två så beskaffade prejudikater, som de ofvan anförda, uti en så vigtig fråga, skulle emellertid kunna tillvinna sig alltför stor betydelse, om de ej i tid blefve till sin positiva rättsgrund närmare granskade, och frågan blir då den, huruvida de kunna förenas med grundlagarnes tydliga ord?

Då Regeringsformen uti 57 § (jfr den 73:dje) kort, men bestämdt, förklarar, att Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen *allena*, blir det redan deraf en logisk omöjlighet att sluta, att utöfningen af denna rättighet skulle kunna tillkomma någon annan, *än Riksdagen allena*, och således hvarken Regeringen allena, eller Riksdagen gemensamt med Regeringen. Under erkännande att tullsatsernas *höjande* icke skulle tillkomma Regeringen, har man dock för hennes förmenta rätt att *upphäfva* eller *nedsätta* dem under det af Riksdagen påförda belopp, åberopat dels 89, dels 60 §§ Regeringsformen. Tullbeskattningen skulle innefatta ett ekonomiskt ärende, hvars afgörande enligt 89 § skulle tillhöra Regeringen. Också torde ingen vilja bestrida, att tullbeskattning är ett ekonomiskt ärende; men orimligt vore att påstå, att det skulle höra till klassen af *de önskningsmål*, på hvilka Kongl. Maj:t enligt 88 § eger fästa det afseende, Han för Riket nyttigt finner. Det ligger tvärtom i hvarje Regerings sanna intresse att sjelf icke beröfva sig större eller mindre del af de medel för statsbehovens fyllande eller vårdande, dem Representationen efter hennes egna, af den sednare godkända, förslag åt henne anvisat; och åter hvad angår 60 §, kan lika litet af der förekommande förbud emot *förhöjande*, utan Riksdagens samtycke, af allmänna afgifter, af hvad beskaffenhet som helst, något stöd för Regeringens ifrågavarande förmenta rätt hemtas, först, emedan det skulle strida mot alla godkända tolkningsreglor, att af ett negativum sluta till ett annat bestämdt positivum, eller af förbud mot en viss handling, sluta att hvilken annan som helst vore tillåten; och dernäst, emedan en sådan tolkning alldeles ovilkorligen

skulle leda derhån, att det äfvenså skulle stå i Regeringens magt att upphäfva eller nedsätta »alla andra allmänna afgifter af hvad namn och och beskaffenhet som helst», än allenast tullbevillningen, och således äfven den s. k. allmänna bevillningen, hvilken likväl numera, såsom utgörande grund för valrätt och valbarhet, erhållit en icke mindre vigtig politisk än finansiell betydelse.

Slutligen skulle sagda tolkning komma i uppenbar strid med det stadgande i 61 §, som förklarar, att alla afgifter, som Riksdagen under bestämda titlar beviljat, och af hvilka äfven åtskilliga andra än den s. k. allmänna bevillningen äro af direkt natur, skola utgöras till slutet af det år, hvarunder ny bevillning af Riksdagen fastställles (väl att märka: fastställles); men alldeles ofattligt är, huruledes man kunde påstå, att bevillningar och allmänna afgifter, hvilka derförinnan af Regeringen upphävas eller nedsättas, likväl utgöras till slutet af sagda år.

Af allt detta kan, efter min åsigt, någon annan slutsats ej dragas, än att den i 57 och 73 §§ Regeringsformen fastställda regel och föreskrift, att Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta, hvilket namn den allmänna skatten, afgiften, pålagan än må erhålla, skall utöfvas af Riksdagen allena, innefattar rättigheten icke allenast att i allmänhet bevilja, utan och att, enligt fulla betydelsen af ordet beskatta, allena bestämma, förändra, upphäfva eller nedsätta beloppet af beviljade skatter och allmänna afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, utan någon befogenhet för Regeringen att deruti, genom utfärdade, allmänna förordningar, för sin del, vidtagna eller anbefalla ändringar. Dermed öfverensstämmer äfven den grupp af §§ i Regeringsformen, som har afseende på statsregleringen. I propositionen om Statsverkets tillstånd och behof framställer Regeringen hvad Staten kan behöfva utöfver de s. k. ordinarie inkomsterna och föreslår sättet, huruledes det genom bevillningar må kunna fyllas. Uti detta tillgörande har Regeringen sin role anvisad i fråga om beskattningen. Riksdagen åter tillkommer att pröfva behofven, bevilja medlen, och att fastställa, huru mycket af det beviljade beloppet skall för det ena eller det andra af de godkända ändamålen användas. För visst och gifvet torde man väl få antaga, att Riksdagen ej beviljar mer, än Regeringen begärt, eller de godkända behofven kräfvat; men då de anvisade inkomsterna naturligtvis icke kunna på siffran, eller annorledes än approximativt, beräknas, så skulle, derest öfverskott uppstår, detta komma till godo vid nästa statsreglerings uppgörande; hvar emot, om brist visade sig, sådant i många afseenden skulle kunna ganska menligt återverka på statsförvaltningens jemna och friska gång och hämma verkställande magtens verksamhet.

Vid öfvervägande häraf visar det sig, huruledes det ur principiel synpunkt vore alldeles oförenligt med allmänt väl, att åt Regeringen i en konstitutionel stat medgifva rättighet att ensidigt upphäfva eller nedsätta beloppet utaf någon af de bevillningar, Representationen, på Regeringens förslag eller i följd af andra initiativer, för godkända statsbehof anvisat. Hvarje sådan genom en allmän förordning till allas efterrättelse kungjord åtgärd innefattar ju en lagstiftningsakt, för hvilken i grundlagen något berättigande måste kunna uppvisas; men, ehuru det är alldeles uppenbart att, om grundlagarnes stiftare haft för afsigt att medgifva

medgifva Regeringen i vårt samhälle en sådan, högst viktig rättighet, de ock skulle förstått att tydligt och klart uttrycka densamma och lämpa de öfriga föreskrifterna rörande beskattningsrätten i öfverensstämmelse dermed, återfinner man likväl icke något annat bestämdt stadgande i detta hänseende, än att beskattningsrätten utöfvas på folkets vägnar af Riksdagen *allena*. Rättigheten för Regeringen att i särskilda fall meddela *licenser* är emellertid något annat. Utöfningen deraf gäller blott något visst fall i anseende till särskilda dermed förenade omständigheter, och erhåller i följd deraf ej heller karakteren af allmän regel eller lag.

Man har under diskussionen talat om en parlamentarisk styrelse och önskligheten af en sådan framför styrande Kamrar. Principen för en sådan står likväl svårligen tillsamman med ett Konstitutions-Utskott, som enligt grundlagen har ett uppdrag att utföra sådant som det, hvilket åt vårt nuvarande Konstitutions-Utskott är anförtrodt; men visst är att, om en sådan styrelse med homogena elementer så väl hos Regeringen som Riksdagens majoritet hos oss skulle utbilda sig, skattebevilningsrätten vore den, en parlamentarisk styrelse allraminst skulle våga vidröra, emedan den just utgör tyngdpunkten i den magt, Riksdagen eger för att göra sina åsigtger gällande i alla samhällets stora frågor.

Det är möjligt att jag med detta mitt anförande kommer att stöta vissa opinioner och läror för hufvudet, men som jag icke blifvit kallad till representant endast för att säga angenäma saker för dagen, tror jag mig icke hafva gjort annat än min skyldighet, då jag i protokollet för i dag låter införa min reservation i afseende å det af Konstitutions-Utskottet förbisedda förhållande, att de af nästföregående Riksdag med införselstull belagda artiklar blifvit i sednaste af Regeringen utfärdade tulltaxa förklarade vara tullfria.

Grefve Mörner: Jag skulle icke hafva besvärat Kammaren med att ännu en gång begära ordet i denna fråga, om jag ej blifvit uppkallad utaf en af de talare, hvilka efter mig haft ordet, och som dervid haft några till mig direkt rigtade yttranden, hvilka jag icke kan lemna alldeles obesvarade.

Den värde talaren uttryckte sin tacksamhet till Regeringen för det densamma utstrukt tullarne å en sådan nödvändighetsvara för den fattigare befolkningen som mjöl. Härvid är dock att erinra, att, enligt Ständernas beslut, all omalen spanmål var vid införsel tullfri, likasom allt annat mjöl än det af hvete och råg, och jag tror, att, vid jemförelse mellan de olägenheter, som komma att drabba den fattigare befolkningen genom den föreslagna förhöjningen å tullen på kaffe och socker, och de, som densamma kunnat få vidkännas, om den beslutade tullen å hvetemjöl och rågmjöl blifvit bestående, de förstnämnda olägenheterna i ej ringa mån öfverträffa dem, som af sistnämnda tullsatsen kunnat uppstå. Den nödlidande delen af Svenska folket torde ej förbruka särdeles mycket hvetemjöl, ej ens rågmjöl. Det var emellertid ej ur nyttans och ändamålsenlighetens synpunkt, utan hufvudsakligen från den rent konstitutionela synpunkten, som jag ansåg att frågan borde betraktas. Det är nogsam bekant, huru mycket denna vid förra riksdagen omtvistades,

och om Konstitutions-Utskottet nu utvecklade sin åsigt derutinnan, så hade Riksdagen, genom att godkänna eller ogilla denna, kunnat gifva sin tanke tillkänna, hvaremot Riksdagen för närvarande, churu enligt 107 § Regeringsformen allt hvad Riksdagen efter granskning godkänt eller lemnat oanmärkt, måste anses hafva vunnit décharge, är förhindrad att någon mening i frågan uttala.

Samme värde talare har vidare talat om partichefer och häntydtt på att anledningen till de af dessa gjorda framställningar vore att från denna deras egenskap härleda. Några namn hafva visserligen icke blifvit nämnda, men då talaren i sitt anförande sysselsatte sig temligen mycket med mig, måste jag antaga för icke alldeles osannolikt, att med det fällda yttrandet syftades äfven på mig, och får jag då i sådant fall gennåla, att visserligen personer finnas, hvilka äro benägna att hos andra förutsätta dylika, mindre berömvärda motiv för deras handlingssätt, men att jag ej kan vidkännas rolen hvarken af partichef eller oppositionsman. Hvarje förekommande frågas egen beskaffenhet har bestämt mig att med min röst understödja densamma eller att motsätta mig den. Då jag funnit en af Regeringen framställd sak vara god och nyttig, har jag, så vidt på mig kunnat bero, sökt befrämja densamma, hvaremot, om jag funnit den annorlunda, jag har sökt att den bekämpa. Samma ståndpunkt ämnar jag äfven framgent bibehålla.

Grefve Hamilton, Henning: I mitt förra yttrande sökte jag sorgfälligt undvika att inkomma på någon fråga, hvilken icke blifvit af Konstitutions-Utskottet behandlad, och då de frågor, som varit af Konstitutions-Utskottet vidrörda, varit af jmförelsevis ringa vikt och af Konstitutions-Utskottet förklarats icke föranleda till någon anmärkning, blef naturligtvis en följd, att mitt yttrande icke afsåg någon speciel regeringsåtgärd. Det berörde endast en grundsats, hvarom jag ansåg mig böra uttala min mening. Hvad som nu uppkallat mig är en värd talares yttrande, hvilket i väsendtlig mån varit rigtadt mot mig. Jag vill icke ingå i någon vederläggning af den värde talarens åsikter, så vidt de rörde det parlamentariska styrelsesättet i allmänhet och frågan, om ett sådant finnes hos oss eller icke, emedan det vore att missbruka Kammarens tålmod, om jag ville försöka att komma öfverens med den värde talaren, då det synes, att våra åsikter måtte vara temligen olika. Men, så vidt hans yttrande gaf anledning att hos allmänheten framkalla ett falskt begrepp om ställningen inom denna Kammare, anser jag mig skyldig att upptaga det till besvarande. Här har ingen mig veterligen klandrat Regeringens åtgärder. En talare uppträdde med anspråk, att Konstitutions-Utskottet i vissa frågor, som syntes honom tvetydiga, borde hafva lemnat upplysningar. Denna framställning ansåg den af mig åsyftade talaren berättiga honom att gifva den nyssnämnde talaren namn af att vara chef för, hvad han kallade, Hennes Majestäts Opposition. Om blott den omständigheten, att man hofsamt framställer ett tvifvel, huruvida några regeringsåtgärder äro rigtiga, berättigar till en sådan titel, så skulle det vara önskligt att få veta, om icke den talare, som ensam ansett sig böra uppträda med ett ampelt loford öfver Regeringen, äfven är chef för ett parti. Och, hvad heter detta parti? Med anledning af den värde talarens framställning om förhållandet inom denna

Kammare och hans yttrande att jag icke kunde på mig tillämpa Perriers ord: »vi äro i denna Kammare icke mera än fem, men vi hafva hela folket bakom oss», så medgifver jag, att jag icke har rätt att säga så. Jag har icke anspråk på att vara mera än *en*. Men, huruvida jag och de med mig liktänkande kunna anses vara ett politiskt parti, som utgör Kammarens minoritet, är den fråga som kan framställas och som väl tål att besvaras. Jag erkänner och jag gör mig en heder af, att jag i allmänhet delar åsigt med den, som af den värde talaren blifvit kallad chef för Hennes Majestäts Opposition. Men häraf skulle, om jag sammanställer det med hvad den värde talaren i öfrigt yttrade, följa, att jag ständigt skulle hafva befunnit mig i minoriteten. Han sade att i allmänhet Regeringens förslag i alla stora frågor vunnit Representationens bifall. Om den värde talaren ville vara så god och uppräknade dessa frågor, skall jag uppräknade lika stort antal frågor, kanske äfven lika viktiga, der Regeringens förslag icke haft framgång. Det vore besynnerligt, om jag skulle föreställa mig, att jag sjelf stått i minoriteten. då jag under hela statsregleringen icke tappat mera än *en* votering, och i denna beviljade Kammaren hälften af hvad Kongl. Maj:t äskat, under det att jag påyrkade blott en tredjedel deraf. Jag tror, att vi kunna glädja oss deråt, att under denna riksdag några politiska partier, af hvilka ett motsatt sig Regeringens förslag och ett understödt desamma, icke funnits i denna Kammare, och min tanke är, att hvar och en följt sin öfvertygelse, utan afseende å frågans egenskap af partifråga. Bästa beviset härpå torde kunna sökas i den omständigheten, att just vi, som blifvit kallade minoriteten, likväl i så många frågor kunnat öfverensstämma med den s. k. majoriteten. Sådan har ställningen varit inom Kammaren, och det är detta jag velat påpeka.

Herr Landgren: Det är ett sällsamt sätt, hvarpå man både inom Utskottet och Kammaren angripit ministären. Med det s. k. systemet, för hvilket Regeringen skall stånda ansvar, förstår man hela det hejd-lösa och öfverdådiga slöseri både i det enskilda och offentliga lifvet, som under en följd af år utvecklat sig i vårt land. I Utskottet har man fått emottaga ett memorial, som på flera sidor anställde den gräs-ligaste målning af den lyx, det frossande och drickande, som herrskar i alla samhällsklasser, och i synnerhet i de högre regionerna. Ingen vore mera än jag böjd att erkänna det befogade i sådana klagomål; men då Utskottet icke känt något köksdepartement inom ministären, så kan det icke heller af dessa utfall emot den enskilda lyxen kunnat hemta några vapen för att angripa Statsråden.

Och i denna Kammare har nu en talare likaledes uppräknat en stor mängd nationela lidanden från alla möjliga håll, för att nedsätta Regeringen. Man vill ställa Statsråden till rätta för det skuldsättnings-system, som Representationen sjelf dekretat. Om Fullmäktige i Riksgälds-kontoret misslyckas i sina låneoperationer, så skall detta också vara Regeringens fel, ehuru Regeringen alls icke har att öfver dem befalla. När en prestlönereglering, som af Riksdagen med mycken ifver genomdrefs och af en föregående ministär stadfästades, nu befinner tryckande, så skall skulden drabba den närvarande Regeringen. Härmed vill jag icke bestrida, att denna sak har sina betänkligheter, äfven

om man endast afser presterskapets varaktiga fördel. Hela affärslivet, säger man vidare, är nedtryckt, kreditväsendet är förstördt, försvarsverket är i oordnad skick. Hvad är meningen med alla dessa klagomål? Vill man att Konstitutions-Utskottet skall framlägga ett formulär till syndabekännelse för riksdagsmajoriteterna vid denna och föregående riksdagar, som dels beslutat eller godkänt de onda åtgärder, hvaröfver man klagar, dels förkastat de reformer, som Regeringen föreslagit. Jag känner ingen grundlag, som ålägger Utskottet ett så äfventyrligt och troligen ovälkommet värf.

Att Utskottet icke å nyo rifvit upp frågan om Konungens rätt att nedsätta tuller, torde icke böra blifva föremål för klander, särdeles som väl ingen större utsigt är för handen, att den vid denna riksdag skulle få någon annan lösning, än den, som blef slutresultatet af förra Riksdagens öfverläggningar.

Herr Rydin: Med anledning af en anmärkning, som af en värd talare här straxt bredvid mig blifvit gjord i afseende å Konstitutions-Utskottets uraktlåtenhet att taga under ompröfning den s. k. tullfrågan, får jag upplysa, att denna utgjort föremål för Utskottets behandling, men att Utskottet, då sista riksdagens Konstitutions-Utskott icke ansett sig böra yrka något ansvar å Stats-Rådets ledamöter för begången olaglighet i afseende å bestämmandet af tullfrihet, icke ansett sig kunna meddela något yttrande angående denna fråga, vid det förhållande, att Utskottet icke emottagit någon anmärkningsanledning i detta afseende.

Herr Reuterswärd: Innan diskussionen förklarats slutad, anhåller jag, att få till alla delar instämma i den reservation, Herr Nordström uttalat i afseende å Regeringens sätt att afgöra tullfrågor.

Herr Schartau: Då jag väl inser, att Kammaren är trött vid denna långa öfverläggning, lofvar jag att icke taga många minuter i anspråk. Jag skulle icke ens hafva ifrågasatt dessa, om jag icke nyss hört ett försök göras i den s. k. förgylarekonsten. Detta har manat mig att säga rent ut hvad som är min öfvertygelse. Jag skall icke vidröra några specialiteter, men jag kan icke underlåta att säga, att ehuru Konstitutions-Utskottet, måhända i brist på inkomna anmärkningsanledningar, icke uttalat något ogillande af Regeringens system, förefinnas dock några förhållanden af den beskaffenhet, att Representationen icke bör försumma det tillfälle, som nu erbjuder sig, att derom oförbehållsamt säga sin tanke. Det ena af dessa förhållanden är, att efter all anledning inom Stats-Rådet utbildad sig den praxis, att chefen för hvarje Stats-departement tillerkännes en slags sjelfrådighet, så att de öfriga rådgifvarne åt honom öfverlemna afgörandet af alla frågor, som tillhöra hans departement. Jag betvivlar ingalunda, att öfverläggningar om hvad som bör beslutas förutgå, men jag tycker mig ofta haft anledning till den slutsatsen, att åt Departementschefen öfverlemnas att ensam decidera och svara för beslutet. Jag anser detta icke riktigt, icke konstitutionelt. Regeringen bör handla kollektivt och bör akta sig för att låta någon af dess medlemmar blifva sjelfrådig inom ett visst fack. Det andra förhållandet är det intrång, som från Regeringsmagtens

sida blifvit gjordt å Representationens rätt i beskattningsfrågor. Jag anser det i och för sig sjelf vara *jemförelsevis* en småsak, om en minskning af ett par hundratusen R:dr kommer att uppstå i de statsinkomster, som Rikets Ständer med sitt beslut afsett att bereda Statsverket, men hvad som är af långt större betydelse, är, att Regeringsmagten trott sig om att förtrampa hvad som måste vara Folkrepresentationens rätt. Lagen synes mig i detta fall vara så tydlig, att man icke kan annat än förvåna sig deröfver, att i våra dagar Regeringen kunnat förfara i tullfrågor så som den gjort. För mig är dock en tröst, att under den nya sakernas ordning ett sådant förfarande icke *kan* komma att förnyas.

Jag får i öfrigt blott tillägga den anhållan, att Konstitutions-Utskottets Memorial måtte läggas till handlingarne.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att Konstitutions-Utskottets förevarande Memorial skulle läggas till handlingarne, hvartill svarades ja.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna Memorial och Utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 70, i anledning af återremiss å Stats-Utskottets Utlåtande N:o 25, i fråga om eftergift af Kronans rätt till danaarf;

N:o 71, i anledning af återremiss å Stats-Utskottets Utlåtande N:o 29, angående f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för Telegrafverket;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående tullbevillningen;

Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsverkets ordnande:

N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande Landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor m. m.

Herr vice Talmannen: Vid granskning af Bevillnings-Utskottets nyss bordlagda Betänkande N:o 17, befinnes det innehålla förslag till voteringspropositioner. Kammaren torde vid sådant förhållande finna, att detta Betänkande bör sättas främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. nära 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 13 April 1867.

Kammaren sammanträdde k. 6 e. m.

Justerades två protokolls-utdrag för sammanträdet å f. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 28, i anledning af väckt förslag om utbyte af stämpelpapper.

Föredrogs ånyo Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts den 22 och 23 sistl. Mars bordlagda Betänkande N:o 12, i anledning af väckt förslag, om landtränterimedlens förräntande och tillbandahållande för allmänna rörelsen.

Herr Faxe: Det förslag, som Kammarrens Tillfälliga Utskott uti ifrågavarande hänseende framställt, synes visserligen temligen oskyldigt, då man blott begärt en skrifvelse till Kongl. Maj:t af innehåll, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke landtränterimedlen kunde genom insättning i bankerna göras fruktbarande och för allmänheten tillgängliga. Det kunde visserligen synas som det vore en fördel för det allmänna, att få ränta på ränterimedlen; men frågan är den, huruvida Staten bör antaga enskilda bankerna till sina kassakistor. Måhända vore det icke ur vägen, att fästa uppmärksamhet på hvad, i en lika beskaffad fråga, Andra Kammarrens Tillfälliga Utskott hemställt. Detta har föreslagit, att Riksdagen skulle aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes tillse, om icke ränterimedlen kunde göras fruktbarande genom insättning i Riksbanken, i dess filialkontor, eller i sparbankerna. Kammarren behagade således finna, att Andra Kammarrens Tillfälliga Utskott ej ansett lämpligt att göra enskilda bankerna till Statens kassakistor; men det har deremot trott, att sparbankerna voro lämpliga härtill. För min del tror jag icke, att sparbankerna skulle finna sig belättna att erhålla depositioner, hvilka skulle lyftas å vista; mig synes, som sparbankerna härpå skulle kunna göra betydliga förluster. Beträffande det ifrågavarande förslaget, eller lämpligheten deraf, att Staten skulle till enskilda bankerna lemna ränterimedlen, så har Utskottet, såsom ett af motiverna, åberopat att räntan, om man antog den till 3 procent, skulle å ett medelbelopp af 2,500,000 R:dr utgöra för år 75,000 R:dr. Hvad

först angår den beräknade räntevinsten, så måste den reducera sig till två tredjedelar, eller 50,000 R:dr, ty annorlunda än på upp- och afskrifningsräkning lära väl räntemedlen icke kunna insättas, då Konungens Befallningshafvande icke kan veta, när de behövas, och för medel, insatta på sådan räkning, betala enskilda bankerna — åtminstone icke Smålands enskilda bank — mera än två procent. Hvad sedan beträffar beräknade medelbeloppet af i ränterierna innestående medel, så har Utskottet kommit till denna summa genom att upptaga de belopp, hvilka vid hvarje månads slut innestått i ränterierna; men häremot kan anmärkas, att behållningen för den ena månaden skall utgå i början af den nästföljande, och att, enligt gällande föreskrifter, Konungens Befallningshafvande ej får af statsmedel innehafva mera, än hvad som är behöfligt för månaden, och understundom innehar Konungens Befallningshafvande knappt så mycket. Hvad Jönköpings län beträffar, så, enär kvartalerna der äro betydliga i anseende till utbetalningarne för Hofrätten, måste vid trenne kvartaler penningar requireras från Statskontoret. Det enda fall, då enskilda bankerna möjligen torde komma att anlitas, vore, om inom något län större enskilda depositioner blifvit gjorda; dessa kunde då insättas i enskilda bankerna. Om Kammaren hyser den önskan, att enskilda bankerna skulle blifva Statens kassaförvaltare, så tror jag icke att bankerna kunna emottaga medlen under andra vilkor, än att de insättas på deposition, ty, om de icke få någon tid på sig att låna ut medlen, utan skola hafva skyldighet att utbetala dem å vista, så våga de ej att utsläppa dem i rörelsen, synnerligast som de icke ega betala dem i egna sedlar, utan måste lemna Riksmünt. Jag har åtminstone aldrig tillåtit, att ränterikassan skulle få bestå af annat än Riksmünt. Författningarne säga nemligen, att Konungens Befallningshafvande ej får godkänna annat än: qvittenser, postbevis och Riksmünt. Jag anser, på grund af hvad jag anfört, att det icke vore lämpligt, om ränterimedlen insattes i enskilda bankerna: och jag är fullkomligt förvissad, att, derest Riksdagen kommer att besluta aflåtandet af den föreslagna skrifvelsen, de myndigheter, hvilka Kongl. Maj:t icke lärer uraktlåta att höra, skola afstyrka vidtagandet af en sådan åtgärd. Jag yrkar afslag å Tillfälliga Utskottets ifrågavarande Betänkande.

Herr Fähræus: Oaktadt Utskottet väsendtligen modifierat innehållet af motionen, kan jag likväl icke finna Utskottets förslag tillfredsställande. Det torde få antagas, att Utskottet förnämligast hemtat stöd för sitt förslag från storleken af de summor, hvilka månad efter månad funnits i ränteriernas förvar. Det tabellariska sammandrag, som Utskottet vidfogat sitt Betänkande, utgör dock ej tillförlitlig grund för beräkning af disponibla ränterimedel. Det innefattar nemligen ej blott statsmedel, utan äfven »diverse verks medel», såsom exempelvis landstingsmedel, lasarets- och kurhusmedel, depositioner och många andra. Då Staten ej har någon dispositionsrätt öfver dessa medel, så är det klart, att de böra från sammandragets totalsumma afräknas; och detta är så mycket mer i sin ordning, som hvarken motionären eller Utskottet talat om annat än statsmedel. Jag har från Statskontoret förskaffat mig en officiell uppgift på de i samtliga ränterierna befintliga

stats- och riksgäldsmedel vid hvarje månads slut år 1866; och deraf visar sig, att samtliga ränteriernas behållningar, för månad räknadt, i medeltal utgjort något öfver 1,200,000 R:dr i stället för 2,500,000 R:dr, som Utskottet antagit. Härvid bör för öfrigt ihågkommas, att af de större behållningarne, som funnos vid slutet af Februari t. o. m. Maj, och som härrörde från kronouppbörden, samt de större behållningarne i Oktober och November, som härrörde från uppbörden af brävninskatten, författningsenligt borde till centralkassorna, Statskontoret och Riksgäldskontoret, oförtöfvadt inlevereras hvad för de löpande utgifternas bestridande ej kunde erfordras. Derjemte får man ihågkomma, att, ehuru i ränterierna öfverhufvud finnas större eller mindre behållningar, händer det likväl esomoftast, att ränterikassorna blifva nära uttömda, då requisitioner af försträckning måste göras ifrån centralkassorna. Under sådana förhållanden, kan man ej beräkna ränterikassornas fortgående behållningar till mera än medeltalet af de sex öfriga månadernas behållningar, som utgör något mera än 600,000 R:dr, eller för hvarje län omkring 28,000 R:dr. Den ränteinkomst, som skulle kunna erhållas af dessa medel, skulle följaktligen, efter den procentberäkning Utskottet antagit, blifva något mera än 800 R:dr för hvarje län, i medeltal. Om meningen är, att sådana kontraräkenskaper skulle föras emellan ränterierna och enskilda bankerna, att man kunde se deras affärsställning till hvarandra, så behöfdes ovilkorligen ett särskildt biträde härför, och då är det väl klart, att den räntevinst, som kunde erhållas, skulle åtgå för att aflöna ett sådant biträde, och den finansiela fördelen af förändringen blefve då för Staten ingen. Jag skulle ej haft något emot, om det endast vore fråga om, att länsstyrelserna skulle berättigas att i någon allmän bankinrättning — Riksbanken eller länekontoren — insätta kassabehållningarne och derifrån, efter behof, uttaga jemna summor; men då, genom Utskottets förslag, är afsedt något vida mera, måste jag, i den form det blifvit framställt, tillstyrka afslag å detsamma.

Herr Hasselrot: Såsom den förste talaren yttrat, har motion blifvit väckt äfven inom Andra Kammaren, om ränterikassornas öfverflyttande på enskilda bankerna, hvilken motion behandlades af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, som deröfver afgifvit Utlåtande. Dervid inträffar det egna förhållandet, att, ehuru Tillfälliga Utskottet anser det nyttigt för landet, om, på sätt motionären föreslagit, ränterikassorna gjordes fruktbarande genom att insättas i enskilda bankerna, kommer Utskottet likväl till det slut, att dessa kassor borde insättas icke i enskilda bankerna, men väl i sparbankerna. Derjemte förefaller mig ett resonement i samma Utskotts Betänkande vara af beskaffenhet, att det, långt ifrån att, såsom Utskottet anser, tala för, tvärtom talat emot ränterikassornas öfverflyttande på enskilda bankerna. Utskottet säger nemligen: »Den vidt omfattande pröfning, detta ämne påkallar, är Utskottet naturligtvis ej i tillfälle att derät egna, utan torde den böra öfverlemnas åt sakkunnige personer; men Utskottet kan för sin del ej neka giltighet åt hvad motionären yttrat beträffande de enskilda bankernas vederhäftighet och den ansvarighet derför, Staten på visst sätt bör vidkännas, då det är Staten sjelf, som åt dessa banker

gifver lagar för deras verksamhet och utöfvar kontroll å dessas efterlefnad, likasom det måste erkännas, att, för den oförmodade händelse, att det numera öfver hela landet utbreda nätet af enskilda banker drabbades af en allmän olycka, som vållade deras obestånd, den direkta förlust. Statsverket såsom fordringsegare hos dem kunde göra af flera eller färre inestående ränterikassor, vore obetydlig i jämförelse med den, som hela landet vid en dylik tilldragelse skulle lida, och som utan tvifvel skulle framtvinga Statens mellankomst till hela folkets och allmänna rörelsens hjälp». Utskottet medger således att, om förslaget godkännes, Staten skall ikläda sig ansvar för enskilda bankernas förbindelser, likasom Utskottet äfven antager att, om enskilda bankerna drabbas af en olycka, Statsverket ock skulle lida förlust, hvilken, enligt Utskottets förmenande, vore obetydlig i jämförelse med den, som hela landet vid en dylik tilldragelse skulle lida. Jag önskar för min del, att Staten icke skall ikläda sig några förbindelser för enskilda bankerna och att landet icke skall göra någon förlust på dem; hvarföre, och på det Statens och enskilda bankernas affärer ej måtte blifva sammanblandade, jag yrkar afslag å Första Kammarens Tillfälliga Utskotts afgifna, nu föredragna Betänkande.

Herr Bennich: Såsom motionär och ledamot af det Utskott, som framställt ifrågavarande förslag, är jag skyldig och villig att försvara detsamma. Jag erkänner, att jag gör det ogerna, då de två första talarne, erfarne och aktade män, framställt betänkligheter deremot; men jag hoppas, att Kammarerna skall med tålmod och öfverseende lyssna till mitt försvar. Det är ej alldeles gifvet, att förslaget är olämpligt derför att det röner motstånd af de mest erfarne. Kammarerna torde hafva sig bekant, att en lång embetsmannabana, en lång erfarenhet och en lång vana vid hvad som varit, alstra obenägenhet att afvika från det gamla, äfven om det kan visas, att det bestående medför olägenheter. Man har här återopat hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott yttrat och hemställt. Jag bekänner, att jag ej är beredd att respondera för detta Utskott, likasom jag medger, att jag ej tillräckligt inser premisserna och konklusionerna i dess Betänkande. Men jag hoppas att kunna visa, det Första Kammarens Utskotts Betänkande har rätta grunder. En mycket ärad och af mig högt aktad talare har anmärkt, att den tabell, som blifvit vidfogad Utskotts-betänkandet, öfver ränterikassornas belopp vid hvarje månads slut vore i så måtto oriktig, att den omförmäler äfven »diverse verks medel;» och att Statsverkets och Riksgälds-kontorets medel, som funnos i dessa kassors värd, ej på långt när uppgingo till det belopp, som uppgifvits. Jag ber först och främst få anmäla, att denna tabell är icke mindre officiel eller pålitlig än den, som blifvit af nämnde talare återopad. En annan ledamot i Kammarerna, som varit Utskottets ordförande, är försedd med denna tabell, behörigen officierad, och skall sannolikt ej underlåta meddela Kammarerna, att tabellen erhålles från Statskontoret. Under en förfluten tid har den åsigten varit rådande, att man borde i offentliga kassor, snart sagdt, uti särskilda fack skilja emellan olika verks kassor; man skulle nödvändigt icke blott inlägga medlen uti särskilda fack, utan ock bokföra dem särskildt; och om man saknade medel i ett fack, skulle sådana från verket requi-

reras. Man fann att, genom en så beskaffad isolering af de särskilda verkens medel, behof framkallades att hafva större kassa än som verkliga erfordrades; och slutligen har man kommit derhän, att man i den gemensamma kassan sammanfört alla beloppen, som dit hafva influtit, och från den gemensamma kassan anordnat hvad som till ena eller andra hållet behöfts. Följden häraf har blifvit, att man stundom med statsmedel gjort de särskilda verkens utgifter, och stundom med dessas medel gjort utbetalningar för Statsverket. Med ett ord: man har betraktat ränterikassorna som en enda; och hvarken Stateverket eller de särskilda verken hafva härför förlorat. Jag kan icke finna annat än att det är för ränterivården likgiltigt, om medlen som införas i kassan tillhöra Statsverket, Riksgälds-kontoret eller andra diverse verk, så snart den kassa, som finnes, anses disponibel för alla; och då något särskildt verk icke kan hafva högre rätt, beträffande vården om sin kassa, än Statsverket om sin, så finner jag för min del ingen antaglig grund, hvarföre icke ränterimedlen, de må vara från ett eller annat håll, må kunna göras räntebärande, på sätt Utskottet föreslagit. Nu är det ett obestriddigt faktum, att Rikets samtliga ränterikassor vid hvarje månads slut år 1866 utgjort de belopp, tabellen upptager. Det är tillika ett obestriddigt faktum, att dessa belopp, som vid olika tider varierat, dock i medeltal utgjort omkring och något öfver 2½ millioner R:dr. Likaledes är det obestriddigt, att under just den tid af året, då näringarne i synnerhet äro i behof af förlag, då afsättningar både inom landet emellan olika orter, och exporten till utlandet är mest begränsad, ränterikassorna uppgått till de högsta beloppen. Då det nu visat sig att under loppet af de månader, då rörelsen är tryckt, ränterikassan är rikast, så framkallas naturligtvis det spörsmålet, om det ej vore klokt, om det ej vore i näringarnes intresse att lätta tillgången till dessa hittills skrinlagda kapitaler; och det är detta, som hufvudsakligen är åsyftadt med motionen och med Utskottets förslag. Herrarne hafva ej förgätit, huru för få dagar sedan en liflig diskussion fördes, huruvida Riksbanken skulle kunna, utan menligt inflytande på näringarnes förlagskapital, leverera af sin vinst hvad af pluraliteten beslöts, eller 1,800,000 R:dr. Man fästade sig då ej hufvudsakligen dervid, att Riksbankens säkerhet skulle derpå äfventyras, utan fastmer, och med rätta, dervid, om näringarne skulle lida deraf, att ett så stort belopp som 1,800,000 R:dr kom att undandragas lånebehöfvandes hjälp. Första Kammaren lyssnade dock icke till den framställda vädan af att frändraga de lånebehöfvande denna summa, utan beslöt, att Riksbanken skulle leverera sin vinst inom årets slut. Nu visar tabellen, att ett belopp, motsvarande Riksbankens vinst, och än mera skulle komma att hållas rörelsen tillhanda, om ränterikassorna, i stället för att förvaras inom tre lås, fingo komma ut i rörelsen; och, efter min uppfattning, skulle näringarne i alla landsändar hafva lika stort gagn af att få, genom enskilda bankerna, dessa 2,500,000 R:dr, som att, genom Riksbanken, tillhandahållas 1,800,000 R:dr. Jag tror ej att näringarnes behof af förlag blir bättre fylldt af 1,800,000 R:dr från Riksbanken än genom 2,500,000 R:dr från de enskilda bankerna. Det har blifvit anmärkt, att den räntevinst, som Statsverket skulle kunna erhålla, genom att insätta ränterikassorna i bankerna, ej komme att uppgå till det belopp, Utskottet antydt. Naturligtvis är ränteinkomsten

beroende deraf, om den ena banken ger 2 eller 3 eller någon annan procent på det insatta kapitalet. Jag har nu i dag fått höra att enskilda banker finnas, hvilka gifva endast 2 procents ränta; jag vet, att många gifva 3 och att en bankinrättning ger till och med 4 procent. I hvad fall som helst, om Statsverkets inkomst blir 30,000 R:dr, 50,000 R:dr eller mera, så tror jag dock icke, att någon af dessa summor kan betraktas såsom bagatell; och jag tror så mycket mindre, att Kammaren betraktar det såsom bagatell, då här esomoftast voteras om anslag på ett par tusen Riksdaler. Då motionen afser en åtgärd, som skulle kunna bereda Statsverket en inkomst på 75,000 R:dr — när man föreslår å ena sidan en så beskaffad vinst, och å andra sidan att underlätta näringarnes behof på förlagskapital, så synes mig åtminstone, att ett så beskaffadt förslag icke bör afvisas på sådan grund »att det går bra som det går»; »att förslaget innefattar nyheter, om hvilka man icke vill höra talas» m. m. Det finnes någonting, som, enligt min tanke, mycket mera talar för detta förslag än både Statsverkets inkomster och det gagn, som derigenom kunde beredas näringarne: det är nemligen en ännu knappt anad betydelse deraf, att härigenom blefve en allmän sed att icke hafva penningar skrinlagda, undandragna den allmänna rörelsen. Endast derigenom blir det möjligt att framkalla besparing, att hvar och en, vare sig det är Staten eller den enskilde, icke håller kassa, utan fastheldre låter medlen komma till allmänheten. Det blefve en hushållsaktighet i stort, som möjliggjordes, då kassorna insattes i bankerna. Här har inom denna Kammare och, jag tror, äfven inom Andra Kammaren blifvit ordadt om det skadliga inflytandet af enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och deras benägenhet att röra sig med egna sedlar, samt om den ojemphet i rörelsens gång, som deraf följer. Men hvilken utväg finnes, som bättre möjliggör indragandet eller minskandet af denna sedelutgifning och ger affärerna en mera betryggad gång än just det att låta de kapitaler, som förut legat döda, göra tjenst på ett naturligare sätt än hittills. Endast derigenom att Staten och de enskilde vänja sig dervid att låta bankerna vara deras kassaförvaltare, blir det möjligt att tillfredsställa landets behof af rörelsemedel, med mindre anlitande af dessa förhatliga sedlar, än hittills. Så länge hvar och en ligger med sin kassa, måste liqviden ske med sedlar; men inför man den goda seden, som visserligen ej är af Svenskt ursprung, men icke mindre god för det, att genom invisningar verkställa sina utbetalningar, så kan en betydlig del af de obehöfliga banksedlarna indragas. Rörelsen behöfver dem ej och rörelsen kommer att gå bättre, på samma gång, som hushållsaktighet och sparsamhet blir mera allmän. Jag tror, att för Staten finnes en stor uppgift derutinnan att föregå med exempel af 'en allmän, välgörande kassaförvaltning, och jag tror att icke något medel gifves för Staten att göra detta exempel mera allmänt, är att i hvarje landsort låta Konungens Befallningshafvande hålla upp- och afskrifningsräkningar med bankerna. Det är, genom dessa giroräkningar, som de i Europa mest berömda och mest förträffliga banksystem bedrifvas. Det Skottiska banksystemet är uteslutande byggdt på giroräkning, och på sådan upptaga Skottiska bankerna det allmännas och de enskildes kassor. Kunna vi tillgodogöra oss fördelen af ett ordentligt banksystem, så må vi icke rygga tillbaka för ett steg sådant som detta. Att detta steg skulle

leda derhän, att det komme att medföra våda för Statsverket, vågar jag säga vara ett alldeles obefogadt påstående. Att Statsverket skulle härigenom inblandas i för dess trygghet äfventyrligt ansvar för enskilda bankerna tror jag icke. Liksom Riksbanken har under en förfluten tid fått varning att icke sammanblanda sina affärer med Statsverkets, har detta verk af förra tiders erfarenhet varnats att icke sammanblanda sina affärer med Riksbanken; men detta har dock icke kunnat leda derhän, att Statsverket numera anser det äfventyrligt att insätta tillfälliga besparingar i Riksbanken. Statsverket blir härigenom fordringsegare hos Riksbanken, och, genom det nu väckta förslaget, skulle det blifva fordringsegare hos enskilda bankerna och äfven i landsorten tillgodogöra sig sina besparingar. Jag tror ej, att Statsverket skulle blifva ansvarigt för de enskilda bankernas förbindelser, derigenom att det hos dem insatte sina besparingar, hvilka det skulle ega rättighet att åter lyfta, icke vid anfordran, utan efter en kortare tids uppsägning, ty endast derigenom kommo enskilda bankerna i tillfälle att tillgodogöra allmänheten dessa besparingar. Utan att vara blind för de anmärkningar, som möjligen med fog kunna framställas emot de enskilda bankerna, utan att vara förfäktare af de enskilda bankernas intressen, vågar jag dock till Kammarens bedömande och begrundande framställa den frågan: Huruvida icke de enskilda bankerna, såsom de äro organiserade, med den vidsträckt rörelse, de äro berättigade att utföra, erbjuda fullt ut lika stor, om icke större säkerhet för landtränterikassorna än landtränterierna, hvilka vårdas af en räntmästare, som, under det han kan hafva i kassan 200,000 R:dr eller deröfver, ställt säkerhet för 1,500 R:dr Banko. Finnes någon enskild bank, som ej erbjuder större säkerhet än räntmästaren? och har man erfarenhet deraf, att en enskild bank ej liqviderat sina förbindelser på förfallodagen? Eller har man rimlig anledning till den förmodan, att, om någonstädes skulle ega rum en tillfällig stoppning, som dock ej inträffat på de sista trettio åren, denna bank, med sina solidariskt ansvarige delegare, med sina utestående fordringar, icke skulle inom kort tid verkställa sina liqvider? Sannerligen jag tror, att någon kan framkasta ett tvifvelsmål i sådant fall. Men nog betviflar jag, att Staten har fullkomlig säkerhet, genom att lemna ränterikassan åt en enda person. Vi hafva i det fallet en och annan sorglig erfarenhet, som jag ej behöfver att nu upprepa. Om nu så är — och så är det — att Statsverkets säkerhet är fullkomligt betryggad; om det, efter verställd undersökning, skulle befinnas att det vore lämpligt insätta ränterikassorna i enskilda bankerna, att Statsverket skulle beredas en verklig inkomst, att näringarne skulle, genom en sådan förvaltning, få ett ökad förlag, hvaraf de äro i behof; — är det då skäl att vägra en undersökning, att vägra vidtagandet af förberedande åtgärder för att nå ett mål, som måste lända till mera sparsamhet än för närvarande eger rum?

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Det torde till en början vara angeläget att bestämma de medel, hvarom fråga är, ty medel hafva här blifvit sammanblandade. Motionen talar ej om annat än statsmedel, och den kan naturligtvis ej afse diverse verks medel, emedan Staten öfver dem ej

eger den dispositionsrätt, som berättigar till sådan förvaltning, som blifvit ifrågasatt. Det är således endast fråga om stats- och riksgäldsmedel. Håller man fast härvid, så visar det sig, att den tabell, som blifvit vidfogad Betänkandet, icke är fullt upplysande, enär den innefattar äfven diverse verks medel. Frånskiljas dessa medel, så återstå, såsom Herr Fåhræus redan anmärkt, 1,200,000 R:dr i stället för, såsom Utskottet antagit, 2,500,000 R:dr. Skulle det nu kunna vara af väsendtligt gagn att i enskilda bankerna insätta dessa 1,200,000 R:dr? Jag ber att till en början få fästa uppmärksamhet på den fördel, allmänna rörelsen häraf skulle kunna erhålla, och derefter huru mycket bankerna skulle kunna begagna sig af dessa medel. För detta ändamål synes bäst, att jemföra slutsiffrorna vid de särskilda månaderna; och jag ber då att få begagna mig af denna tabell. I April månad år 1866 utgjorde samtliga landtränteriernas kontanta behållning nära fem millioner; månaden derpå hade det sjunkit med $1\frac{1}{2}$ million; månaden derefter med ytterligare 1,400,000 R:dr, och påföljande månad med ytterligare $\frac{1}{2}$ million. Således hade dessa behållningar, under loppet af fyra månader, vexlat med öfver tre millioner. Med en kassa, som undergår så hastig och stor vexling, hemställer jag, om det är möjligt eller egentligen tänkbart, att den skall kunna tillgodogöras allmänheten; och om detta icke är förhållandet, så vill jag hemställa, om den lilla räntevinst, som kan uppkomma, då summan blifvit till sin behöriga storlek reducerad, uppväger de olägenheter och de besvär, hvilka skola blifva en följd af ränterikassornas insättning i enskilda bankerna. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en fråga af stor vikt. Det är bekant, att det är förbjudet emottaga privatbankssedlar i allmänna uppbörderna. Att sådant likväl sker, vet man visserligen, men det är, icke på grund af lag, utan till följd af det förtroende, uppördsmännen hysa för enskilda bankerna. Om man nu föreskrefve, att ränteribehållningarne skulle insättas på upp- och afskrifningsräkning i enskilda bankerna, så skulle naturligtvis häraf följa, att det måste stadgas såsom lag, att privatbankssedlar fingo antagas i allmänna uppbörderna. För min del hyser jag ej betänkligheter vid att inom mitt län dylika sedlar emottagas i uppbörderna, men jag vill ej att detta skall ske på grund af annat än förtroende; och just härigenom tror jag, att en välgörande kontroll kan utöfvas på enskilda bankerna. Dessutom finnes ett annat skäl, hvilket, ehuru möjligen af enskild beskaffenhet, jag likväl ej anser mig böra förbigå. I fall ränterikassorna skulle insättas i enskilda bankerna, så skulle Staten derigenom för sina utbetalningar blifva beroende af enskilda korporationer, hvilkas bestånd är fullkomligt obekant. Enskilda bankerna bestämde sjelfva hvilka tider deras kontor höllos öppna, och när penningar fingo uttagas. Härigenom skulle uppkomma en sammanblandning af statskassan och enskilda bankernas, som vore allt annat än önskvärd. Men det hufvudsakliga skälet, hvarföre jag anser, att Betänkandet icke bör bifallas, är det, som jag nyss nämnde, att, då summan reduceras till sitt rätta belopp, detta är dels så obetydligt och dels så vexlande, att derigenom något stort gagn för det allmänna eller egentlig räntevinst för Staten icke kan uppkomma. Dessutom skulle frågan i öfrigt komma att medföra ganska mycket besvär och icke obetydliga olägenheter. Jag anser mig till sist böra fästa uppmärksamheten derpå, att en

likartad fråga, ehuru då under en något mera utsträckt form, vid förra riksdagen blifvit väckt, men af Rikets Ständer afslagen. Med Herr Fåhræus skulle jag gerna instämma deri, att Konungens Befallningshafvande borde ega rättighet, men ej skyldighet att i Riksbanken och dess afdelningskontor göra insättningar; men jag kan ej vilja, att en sådan rättighet skulle utsträckas till enskilda bankerna.

Till följd af hvad jag nu anført, anser jag mig böra yrka afslag å ifrågavarande Betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Åtskillige talare hafva redan yttrat sig så omständligt rörande denna fråga, att vidare ordande borde kunna anses öfverflödigt; men jag kan likväl icke underlåta att äfven säga några ord i detta ämne. Jag vill då till en början anmärka, att det, enligt mitt förmenande, icke skulle för allmänheten blifva någon vinst, om ränterikassorna öfverflyttades till enskilda bankerna, i synnerhet derest, såsom den talare, som yttrade sig näst före den siste, framställt, Konungens Befallningshafvande skulle, genom anvisningar på enskilda bankerna, verkställa utbetalningarne. Det vore då ej nog, att man infunne sig hos Konungens Befallningshafvande och der väntade, till dess anvisningar erhöles, utan man skulle sedan inställa sig på den enskilda bankens kontor å den tid, som densammas styrelse funnit för godt bestämma att kontoret skulle hållas för allmänheten öppet. Man skulle således nödgas att besöka två olika ställen och kanske till och med på olika dagar för att utfå de belopp, som under närvarande förhållanden genast å landtränteriet tillhandahållas. För allmänheten skulle således omgång och tidsförlust samt tilläfvaryrs äfven ökade kostnader kunna vara att emotse.

Det har redan blifvit af andra talare anmärkt, att, genom den föreslagna ordningen, skulle Statens och de enskilda bankernas kassor sammanblandas; och en sådan sammanblandning bör man, enligt min tanke, undvika. Visserligen kan Staten icke, derigenom att den hos enskilda bankerna insätter medel på upp- och afskrifningsräkning, komma att iklåda sig någon ansvarsförbindelse för dessa banker; och ett så besynnerligt påstående har ej heller, så vidt jag kunnat fatta, blifvit af någon framställt; men, att Statens tillgångar kunna äfventyras derigenom, att de insätts hos och således sammanblandas med de enskilda bankernas medel, lär väl icke kunna bestridas; ty dessa banker kunna ju möjligen, äfven de, komma på obestånd. Man har till förmån för förslaget anført, att, genom förändringen, skulle allmänna rörelsen kunna erhålla ett förlagskapital under den tid af året, då den vore deraf mest i behof, eller vid den tid, då, efter det kronouppbörden inflytit, ränterikassorna hafva stor tillgång på medel. Jag ber att häremot endast få erinra, att, om under någon tid af året stora behållningar finnas i landtränterierna, så böra de öfversändas till Statskontoret, hvilket genast insätter dem i Riksbanken, och att de således genom denna myndighets försorg snart åter komma allmänna rörelsen tillhanda. Om stora summor en längre tid blifva kvarliggande i landtränterierna, så härrör detta från en brist på anordning, som ej bör lemnas oanmärkt. För min del skulle jag gerna se, att sådana förändringar med sjelfva uppörden vidtogos, hvarigenom ett skrinläggande af medel i Statens

kassor i möjligaste mätto förekommes; och att icke större belopp på en gång uppbyros, än Statens behof oundgängligen kräfde. Detta insamlade på en gång af betydligt större penningesummor än som för tillfället behöfvas, bör och kan afhjelpas. Men är det sannolikt att hjälp i detta hänseende skulle komma att vinnas, om enskilda bankerna fingo sig anförtrord förvaltningen af Statens icke för ögonblicket erforderliga medel? Jag tror det icke, ty uppbyrdsmännen, hvilka naturligtvis finna det beqvämare att på en gång inkassera hela uppbyrden, än att hafva bevärd dermed två, tre eller fyra gånger om året. skulle, vid sina bemödanden att förhindra en för det allmänna så önskvärd förändring, få ett ganska godt och kraftigt stöd af det mäktiga bankintresset, som redan vetat att i många fall göra sin talan gällande, och vid våra riksdagar dikterat åtskilliga beslut. Det har redan af andra talare blifvit anmärkt, att räntevinsten för Statsverket skulle blifva obetydlig, och det tror jag också. Man måste nemligen antaga, att icke hela räntekassan kan insättas i enskilda bankerna, utan att åtminstone någon mindre del behöfver vara disponibel. Tager man då ifrån den beräknade summan hvad som i ränteriet borde finnas kvar, och besinnar huru låg den ränta är, hvilken beviljas för medel, som i enskilda bankerna insättas på upp- och afskrifningsräkning, så framstår klart, att räntevinsten blifver högst ringa.

På dessa i korthet af mig antydda skäl, yrkar jag afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Den förste talaren -- min ärade vän ifrån Småland -- började sitt anförande, rörande ifrågavarande Betänkande, dermed, att han icke ville förneka, att skrivelsen vore oskyldig. Jag tackar honom för detta beröm. Oskulden är en så rar blomma, att man ej anser sig stött, då någon säger att hvad man gjort är oskyldigt. Det har doftet af en ren afsigt, felfrihet etc. Det är ej ofta fallet, att man med fullt skäl kan säga något vara oskyldigt. Skulle denna min ärade vän velat förblanda detta begrepp -- såsom man någon gång gör -- och menat, att den föreslagna skrivelsen vore enfaldig, så beror en sådan uppfattning på tycke och smak; den är icke absolut, utan beroende på bedömandet hos den, som talar. Jag vill således ej förneka att både oskuld och enfald finnas i förslaget, men jag både kan och vill visa att, huru enfaldigt det ock må vara, det dock icke blifvit framställt utan tanke på den nytta, det kan medföra, och jag har ej heller uraktlåtitt att för mig göra klart, huru följderna af skrivelsen skulle blifva. Till att börja med, får jag säga, att jag ej kan fatta skilnaden emellan statsmedel och särskilda verks medel. Jag vet visserligen, att i ränteriet finnas medel af flera olika slag, men då dessa medel öfverlemnas i Kronans vård, emot Landshöfdingens qvitto, äro de att betrakta såsom Kronans medel, ty de läggas icke i någon särskild låda, utan gå in i den allmänna kassan. Således kan jag för min del ej finna någon våda dervid att äfven dessa medel insättas i enskilda bankerna, då det sker på sådant sätt, att den, som har dispositionsrätt öfver dem, alltid kan utfå det, hvartill han är berättigad. Nu har jag tänkt mig saken så -- ej såsom motionären, att hela ränterikassan skulle insättas i enskilda bankerna. eller att de, hvilka skulle göra inbetalningar till

ränteriet, aflemnade, i stället för penningar, depositionsbevis från banken — att de belopp, hvilka förut blifvit nedsatta i ränterihvalfvet, skulle insättas i en enskild bank. Som vi veta, så nedsattes alltid i kassahvalfvet det, som öfverstiger ett visst belopp. Jag ser icke något hinder därför, att dessa penningar, i stället för att läggas ner i hvalfvet, skulle kunna insättas i enskilda bankerna. Jag har föreställt mig att, sedan Kongl. Maj:t, efter inhemtande af samtliga Landshöfdingarnes tanke, blifvit öfvertygad att ränterimedlen kunde, genom insättningar i banker, göras fruktbarande och för den allmänna rörelsen tillgängliga, Kongl. Maj:t skulle utfärda skrifvelse, innehållande ingalunda en befallning, men en önskan, att Landshöfdingarne, på eget ansvar, skulle göra så mycket af ränterimedlen som möjligt fruktbarande. En sådan verkan har jag tänkt mig af den utaf Utskottet föreslagna skrifvelsen. Att dessa medel skulle af privat-bankerna kunna användas på ett sådant sätt, att de blefvo för allmänheten tillgängliga, vågar jag påstå. Min erfarenhet visar, att i ränteriet i Carlskrona beloppet sällan understiger 30,000, men ofta går öfver 100,000 R:dr. Om nu dessa penningar i stället stodo i banken, och denna erfor huru ofta uttagningar skedde, kunde banken använda en betydlig del för allmänheten. Då några större summor behöfde uttagas, vore de sådana, hvilka skulle sändas till Stockholm, och det erfordrades då icke, att banken lemnade sedlar, utan den kunde i det stället draga vaxel på någon bank i Stockholm, med hvilken den hade affärer. Hvad räntebeloppet beträffar, så är det omöjligt att kunna bestämma huru högt detta kan blifva. Det är gifvet, att då det, som insattes på upp- och afskrifningsräkning, icke kan få stå hela tiden, man ej heller kan härå beräkna 3 procents ränta; men i ränteriet finnas deponerade medel, hvilka innestå 1, 2 eller 3 år, och dem kunde man insätta på deposition och för dem betinga sig högre ränta. Den räntevinst, Utskottet beräknat, har visserligen synts mig för hög, men jag ansåg detta vara af en så underordnad beskaffenhet, att jag icke därför ville reservera mig emot Betänkandet. Dessutom har jag icke så mycket afsett den möjliga vinsten, utan fasthellre det gagn, orten kunde vinna på en så beskaffad anordning. Denna nytta har blifvit dels förringad och dels disputerad. En talare har sagt, att det vore lämpligare, om man skickade hvad som icke erfordrades till Stats- och Riksgälds-kontoren, för att genom dem komma allmänheten tillhanda; men säkert är att folket inom de särskilda orterna skulle härå icke blifva synnerligen betjenadt. Samme talare har också sagt, att det vore önskligt, om man hade uppbörds-möten flera gånger på året, om man lät kronofogden resa tre gånger i stället för en. Ja! det der låter något! I andra länder skulle det kanske hafva någon sanning för sig, men i vårt land icke. I Sverige är det blott om vintren, allmogen har penningar. De hafva då sålt sin säd, sin slagt etc.; och då kunna de med lätthet betala. På sommaren, sedan de verkställt utsåningen, hafva de knappt brödföda: och under den tid af året, som kallas »Ölsmessekroken», slita de värst. Jag tror således att folket icke skulle hafva någon fördel deraf, att de finge på olika tider af året betala sina kronoutskylder. Man har äfven talat om nödvändigheten af en ny tjänsteman; men det kan jag icke finna, ty, då räntmästaren, genom denna anordning, blef befriad från

en icke obetydlig del af sina göromål --- han slapp att, bland annat, vid de särskilda inventeringarne och vid penningremisserna, sortera penningarne --- kunde han mycket väl åtaga sig den obetydliga bokföringen, som kunde erfordras för affärsförhållandet emellan ränteriet och banken. Man har talat om privatbanksedlarne. Ja! det är icke sagdt att de, genom den föreslagna anordningen, skulle komma att mera än hittills tagas i uppbörden. Men, om detta inträffade, tror jag icke att det skulle vara vådligt, ty Landshöfdingarne, som, enligt Banklagen, skall kontrollera bankerna, hafva ofantligt lätt härtill genom detta förslag, hvarigenom ock en alltför stor sedelutgifning kunde förhindras, ty jag är viss om, att Landshöfdingarne, — jag skulle åtminstone göra så — då de uttogo penningar, skulle fordra att erhålla Riksmünt.

Efter uttalande af dessa åsikter finner jag mig föranlåten yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Grefve Ehrensvärd: Utaf de af mina herrar kolleger, hvilka hittills yttrat sig, hafva två yrkat obetingadt afslag och en obetingadt bifall till Utskottets förslag; och jag ber derföre att också få yttra några ord. Jag för min del vill ej gå så långt som någon af dem. Jag skulle visserligen tro, att tillfällen kunna gifvas, då det vore skäl att insätta ränterikassan i en enskild bank; men tillfällen kunna också gifvas, då det vore betänkligt. Jag kan derföre icke gilla Utskottets förslag, som går ut på att till enskilda bankerna öfverlemna samtliga ränterimedlen. Då vi se efter huru det på ett och annat ställe förhåller sig med ränterikassorna samt huru det på samma ställe förhåller sig med dervarande enskilda banks upp- och afskrifningsräkning, så tror jag häraf kan dragas den slutsatsen, att det bör vara hvarken rättighet eller skyldighet att i enskilda bankerna insätta ränterikassorna. Jag ser då i en residensstad en bank finnas med upp- och afskrifningsräkning belöpande sig till 12,000 R:dr; men att ränterikassan uppgått till högst 180,000 och lägst 30,000 R:dr. Då en sådan fluktuation eger rum emellan maximum och minimum i ränterikassan, synes det icke vara lämpligt att insätta den i enskilda banken. I en annan enskild bank, belägen också i en residensstad, belöper sig upp- och afskrifningsräkningen till 144,000 R:dr, under det ränterikassan på samma ställe varierat emellan 268,000 och 94,000 R:dr. Vid detta förhållande tror jag det icke vara skäl, att Konungens Befallningshafvande skulle insätta medlen i enskilda bankerna. Men i några residensstäder finnas lånekontor och i dem skulle möjligen ränterimedlen kunna insättas för att tillgodogöras den allmänna rörelsen. Uti det län, der jag är anställd, har ränterikassan under en följd af månader, jag vill minnas under 1½ år, utgjort i medeltal 120,000 R:dr, och om dessa medel konnat insättas i lånekontoret för att utlånas på kort tid hade det otvifvelaktigt varit af stor fördel för allmänna rörelsen; och det är endast ur denna synpunkt, som jag skulle vilja modifiera Utskottets förslag på sådant sätt, att länsstyrelserna i de residensstäder, der lånekontor finnas, tillåtos i dem insätta större eller mindre del af ränterikassorna. Ränterikassorna innehålla icke blott Statskontorets medel, utan äfven diverse verks medel — det är sannt; men dessa diverse verks medel äro dock egentligen

icke annat än statsmedel; de tillhöra Fångvårdsstyrelsen, Arméförvaltningen och andra verk. Jag skulle för min del anse det lämpligt, om Första Kammaren i någon mån beslutade ett likartadt förslag som det af Andra Kammaren framställda; det vill säga, att insättningarne af ränterikassorna skulle inskränkas till Rikets Ständers Bank och lånekontoren. Det är icke rätt att undanhålla den allmänna rörelsen så stora belopp, som de hvilka nu ofta för längre tid äro skrinlagda i ränterierna.

Herr Wallenberg: Jag måste bekänna, att för dem, som ej äro intresserade af bankfrågor, måste det vara ganska förargligt, att vi dock vid alla diskussioner skola så lätt komma in på kapitlet om bankerna. Här finnes nu blott den oskyldigaste tillstymmelse i världen och likväl hafva vi nu i snart två timmar diskuterat om de enskilda bankerna, om den nytta de kunna göra, om deras säkerhet och om deras förmåga att motsvara det förtroende, som visas dem, och att kunna på upp- och afskrifnings- eller depositionsräkning mottaga landtränteriernas medel. För min del tror jag, att de ganska väl kunna mottaga dessa penningar på sina räkningar, men jag tror icke att i sådant fall de stora förhoppningar om hög räntevinst, som man här uttalat, skulle komma att realiseras. Jag tror ej, att man af en sådan åtgärd skulle komma att skörda annan vinst än den, att man i det allmänna komme att vänja sig vid att hafva bankoräkningar och dymedelst vänjde sig vid större ordning i afseende på handhafvande af penningar. Om jag derföre tillstyrker ifrågavarande förslag, vill jag dock ej dermed hafva afsett något bestämdt påbud, att Konungens Befallningshafvande *måste* insätta ränteriernas medel i de enskilda bankerna, utan jag ville blott, att genom en sådan författning skulle vara uttryckt, att det stode Konungens Befallningshafvande öppet att, om de ansåge sådant vara skäligt, insätta ränteriernas medel hos bankerna. Så långt skulle jag vilja gå, men ej längre. Det har under diskussionen blifvit yttradt, att af den föreslagna förändringen skulle följa, att man blefve tvungen att i Statens uppbörd mottaga enskilda bankernas sedlar. Äfven i detta afseende tror jag, att det skulle vara bäst, om det öfverlemnades åt Konungens Befallningshafvande att i hvarje förekommande fall besluta, och det med så mycket större skäl, som Konungens Befallningshafvande har närmaste tillsynen öfver dessa banker, och således bäst kan vara i tillfälle att pröfva deras förmåga att motsvara det dem visade förtroende. Man har i denna fråga ansett, att en så ofantlig fördel skulle tillskyndas de enskilda bankerna genom de insättningar, som skulle göras hos dem. Jag ber då att i största förtroende få säga, att det just skulle blifva motsatsen, som skulle inträffa. Ty det är för bankerna fördelaktigt att de hafva sina sedlar utelöpande; men genom dessa åtgärder skulle de få tillbaka sina sedlar, i utbyte mot hvilka sedan skulle uttagas Riksinlytssedlar, som skulle remitteras till de allmänna kassorna. Innan jag slutar, ber jag att få vidröra ett litet Betänkande, som gerna kunde föredragas i sammanhang med detta, och hvilket vi eljest kanske aldrig mer få tillfälle att vidröra; det är det Betänkande, som blifvit afgifvet af ett inom Andra Kammaren tillsatt Tillfälligt Utskott för behandlande af en inom nämnda Kammare väckt motion af alldeles enahanda syfte, som den nu ifrågavarande. Detta Betänkande visar huru kuriöst man kan uppfatta sådana

saker som denna. Det börjar så vackert med att tala om enskilda bankernas vederhäftighet och den kontroll som öfver dem utöfvas, och slutar helt besynnerligt med att tillstyrka en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke landtränteriernas medel kunde insättas i Riksbanken och dess lånekontor äfvensom hos sparbankerna. Nog visste jag förut, att våra tillgångar voro knappa och att vi rörde oss med små medel; men att dessa medel voro så små, att de skulle anses hemfallna under sparbankerna, det hade jag aldrig föreställt mig. Men det är nu så vanligt, att då man har en sak, som kan vara bra för sig, så tror man genast att den skall duga till allt. Så vill man, att hypothecksbanken alltid skall stå färdig med penningar till utlåning, då det deremot väl torde vara naturligare, att hypothecksbanken lånar upp penningar blott då, när den kan få sådana mot billiga vilkor, för att kunna sedan på enahanda vilkor utlåna dem. På samma sätt är det äfven med sparbankerna; dem vill man nu göra till depositions-banker. Sparbankerna hafva till mål att uppsamla de allraminste besparingarne, och det är derföre ej för dem fördelaktigt, att någon af deras kunder har allt för stor räkning; och skulle någon af dem få sin räkning så hög, att den uppginge till omkring 1000 Riksdaler eller derutöfver, så underlåter säkerligen ingen klok sparbanks-styrelse att samråda med sin fordringsegare om placering af denna summa mot någon obligation eller annat säkert papper. Dessa institutioner vill man nu tvinga att på upp- och afskrifningsräkning mottaga stora belopp, som skulle vara tillhanda att genast vid anfordran kunna uttagas, en åtgärd, som är alldeles stridande mot sparbankernas natur, genom hvilken man nödgar dem att frångå sin bestämmelse och undergräfvat deras existens.

Af hvad jag nu yttrat framgår, att jag anser frågan vara af stor vikt, om ej annat, så derföre att, såsom jag redan nämnt, folk derigenom skulle vänja sig vid att hålla bankräkning och på detta sätt ekonomisera i stort. I den syftning, att det måtte tillåtas de Konungens Befallningshafvande, hvilka finna sådant lämpligt, att i de enskilda bankerna insätta större eller mindre del af ränterimedlen, liksom Kongl. Maj:t redan förut tillåtit Konungens Befallningshafvande att vid penningremisser begagna vexlar, får jag derföre instämma i förslaget.

Grefve Sparre, Eric: För min del måste jag bekänna, att detta förslag förefallit mig synnerligen frestande; och då jag till följd af den rörelse och industriela verksamhet, som är rådande inom den provins, jag tillhör, fått temligen öppna ögon för befolkningens behof och för sättet till dettas afhjelpande, har jag verkligen haft benägenhet att bifalla förslaget. Men jag kan å andra sidan ej neka till, att en sådan sammanblandning af Statens affärer med privata institutioners, enligt min öfvertygelse, ej kan bära sig i längden. Det skulle nemligen kunna hända, att en sådan bank stoppade — och gjorde en det, så torde väl flera följa med i olyckan — och Statens medel skulle på detta sätt äfventyras. Den kris, som en sådan händelse skulle framkalla, blefve nog kännbar ändå, utan att behöfva ökas derigenom, att Staten vore fordringsegare. Den räntevinst, man väntat af den föreslagna åtgärden att insätta ränterimedlen uti de enskilda bankerna, tror jag skulle blifva

ganska obetydlig och föga gagnande. Men det egentliga skälet, hvarföre jag begärt ordet, har varit, att jag velat bemöta ett yttrande af en föregående talare, hvilken påstod, att ränterimedlen skulle vara säkrare förvarade hos de enskilda bankerna än hos räntmästaren, hvilken ställt borgen för blott 1500 R:dr. Men denne värde talare hade förbi-sett, att räntmästaren ej får hafva större kassa än 3000 R:dr, och att det åligger Landshöfdingen att vaka deröfver, att detta belopp ej öfverskrides, äfvensom att alla öfriga ränterimedel ligga förvarade under tredubbla lås, och således för räntmästaren ensam äro oåtkomliga. Den förlust, som Staten kan lida på en räntmästare, kan således ej uppgå till mera än beloppet af denna kassa, eller 3000 R:dr. Om det vid sådant förhållande kan vara säkrare att öfverlemnna medlen åt en enskild bank, vill jag lemna derhän. Utan att vilja förneka dessa bankers soliditet, vill jag dock påminna om, att helt nyligen en sådan bank på en enda person förlorat 400,000 R:dr, och att vi sett att det varit hardt nära att en bank helt och hållet stoppat. Här skulle kunna vara ytterligare mycket att säga både för och mot förslaget, och det skulle kanske ej vara ur vägen att upptaga och bemöta åtskilliga af de föregående talarnes yttranden; men jag vill ej efter en diskussion, som redan dragit så långt ut på tiden, ytterligare trötta Kammaren. Jag får derföre förklara, att jag för min del instämmer uti det förslag, som nyss blifvit framställt af Herr Grefve Ehrensvärd derom, att ränteriernas medel skulle få insättas i Riksbanken eller dess filialkontor, der sådana finnas. Blott ännu några ord! Man har sagt, att den största fördelen af det ifrågavarande förslaget skulle vara den, att genom detsamma de enskilde lärde sig att använda giroräkning i bankerna. För min del tror jag, att hvar och en, som har så stora affärer, att han kan hafva en sådan räkning, också redan känner sättet för detsammans användande, utan att Staten behöfver mellankomma för att lära honom det. Jag får, som jag redan nämnt, instämna med Grefve Ehrensvärd.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Faxe: En talare, tillika motionär i frågan, har sagt, att det motstånd, förslaget rönt från de äldre personer, som genom sin ställning kunnat närmare granska detsamma, kommit deraf, att desse voro för gamla i tjensten. Jag tror då nästan snarare, att orsaken hvarföre han kommit fram med det och så ifrigt försvarat det, är den, att han sjelf är så ung och varit så kort i tjensten; och jag får dessutom hänvisa derpå, att ränterimedlens belopp i de norra länen, der motionären fungerat såsom landshöfding, äro så obetydliga vid jemförelse med de södra, att de knappt förtjena nämnas. Man har sagt, att det vore nyttigt om ränterimedlen insattes i de enskilda bankerna, emedan de eljest hopas i ränterierna på sådana tider, då de bäst behöfvas i den allmänna rörelsen. Jag tror dock, att den nytta, som skulle kunna uppkomma utaf utlåning af dessa medel måste blifva ganska ringa, liksom också vinsten för Staten af den obetydliga upp- och afskrifningsrättan ej blir synnerligen stor. Någon förlust på de medel, som insättas i enskilda bankerna, vore visserligen ej att befara, då delegarnes

ansvarighet är solidarisk, men en tillfällig förlägenhet kunde dock vålla hinder vid återbetalningen — åtminstone ligger sådant inom möjlighetens gräns; och den nytta, som skulle uppkomma för den allmänna rörelsen deraf att medlen insattes i Riksbanken, förstår jag ej, ty i sådant fall torde dessa medel väl komma att räknas till sedelstocken, och således ej komma rörelsen tillgodo. En talare har trott, att det borde öfverlemnas åt Landshöfdingarne sjelfve att bestämma, huruvida medlen skulle insättas hos de enskilda bankerna eller icke, likasom Konungens Befallningshafvande redan fått rätt att vid penningremisser begagna vexlar. Men då en sådan insättning väl alltid skulle komma att löpa på Landshöfdingens egen risk, så torde denna tillåtelse begagnas lika sällan som tillåtelsen att begagna vexlar. Skulle deremot det vara skäl att insätta några medel i banker för att göra dem fruktbarande, så tror jag att sådant i första rummet borde ske med de tullmedel, som till ganska betydliga belopp uppbäras i våra större handelsstäder; men något sådant förslag har man ej afhört. Hvad slutligen beträffar min värde väns här till höger om mig reflexioner öfver mitt uttryck om förslagens oskyldiga beskaffenhet, så vill jag förklara att jag, när jag talade om oskuld, menade dufvans, ej lammets.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Bennich: Af den otålighet, som Herrarne ådagalägga, finner jag, att Herrarne ej rätt gjort sig reda för vigten af förevarande fråga. Jag skall också ej anstränga Herrarne med att söka bevisa den. Men jag ber att än en gång få uppläsa för Herrarne hvad Utskottet i sitt Betänkande föreslagit. Utskottet tillstyrker endast: att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke de Statens medel, som för närvarande ingå till och förvaras i landtränterierna, kunde genom insättning i bankerna göras fruktbarande och för den allmänna rörelsen tillgängliga samt, i händelse en sådan anordning skulle befinnas lämplig, i nåder låta utarbета samt till Riksdagen öfverlemna förslag till de bestämmelser, hvilka för ändamålet prövas nödiga. Här af torde Herrarne finna, att Utskottet ej fordrar, att ränterimedlen skola insättas i den ena eller andra banken, utan endast åsyftar en sådan utredning af frågan, att Kongl. Maj:t, derest den ifrågasatta åtgärden prövas nyttig, må kunna göra framställning derom till en kommande Riksdag. En sådan utredning, den må nu leda derhän, att efter densamma föreslås, att ränterimedlen skola insättas i lånekontoren, eller derhän, att det tillåtes Konungens Befallningshafvande att insätta dem hos de enskilda bankerna, torde väl ej kunna medföra någon skada. Och genom att tillstyrka densamma, kan väl ej heller Riksdagen anses hafva bundit händerna på sig för framtiden. Jag tror således, att ej några skäl förefinnas att vågra bifall till en sådan skrifvelse.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets i Betänkandet gjorda hemställan oförändrad; dels af Grefve Ehrensvärd, att samma hemställan måtte bifallas med den för-

ändring, att orden: »genom insättning i bankerna göras fruktbärande och för den allmänna rörelsen tillgängliga», utbyttes emot orden: »genom insättning i Riksbankens lånekontor uti orterna göras tillgängliga för den allmänna rörelsen»; och dels slutligen, att Betänkandet skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, sedermera proposition på bifall till densamma med den af Grefve Ehrensvärd föreslagna förändring, då svaren utföllö med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å Betänkandet, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter, och sedan proposition på bifall till Betänkandet förnyats, samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren borde afgöra, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontraposition vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att afslag å Betänkandet skulle intagas i kontrapositionen, och, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 12, i anledning af väckt förslag om landtränterimedlens föräntande och tillhandahållande för allmänna rörelsen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren detta Betänkande.

Sedan voteringspropositionen anslagits, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 31.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 22 och 23 nästlidne Mars bordlagda Betänkande N:o 13, i anledning af väckt motion, om upprättande af en fullständig tablå öfver Statsverkets ställning.

Grefve Mörner, Carl Göran: För några dagar sedan beslöt Kammaren en underdånig skrifvelse af, såsom jag vill minnas, ungefär enahanda innehåll med den nu ifrågavarande, men den förra skrifvelsen var föreslagen af Stats-Utskottet. I denna var, likasom i den före-

varande, fråga om att erhålla en uppgift på Statens egendom. Jag skulle anhålla, att innan beslut fattas, rörande detta Utlåtande, någon af Stats-Utskottets medlemmar behagade meddela upplysning, om och i hvilka hänseenden de båda underdåniga skrivelserna kunna skilja sig från hvarandra.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Betänkandet, och då dervid svarades många ja, jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 8, angående väckt motion om ett tillägg till 3 § Tryckfrihetsförordningen.

Herr de Laval: Uti en af mig väckt motion hade jag yrkat bland annat, att, derest det förbud, som i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 förekommer mot utbudande af lotter till egendoms bortlottande, ej vore tillämpligt å tidningar, den förklaring måtte meddelas, att samma ansvarsåföljd hädanefter skall vara gällande för tidningar eller deras utgifvare, som för hvar och en annan, hvilken utbjuder eller till salu håller lotter af nyssnämnda beskaffenhet. Lag-Utskottet, till hvilket denna motion hänvisades, förklarade sig icke ega taga befattning med denna fråga, såsom åsyftande en förändring i eller tillägg till Tryckfrihetsförordningen. Med anledning häraf, föreslog jag i en motion, som blifvit till Konstitutions-Utskottet hänvisad, följande tillägg vid slutet af 3 § Tryckfrihetsförordningen: »14:o Hvad i öfrigt genom tryck utföres, stridande mot allmän lag och gällande författningar. Sådan förbrytelse straffes, såsom derutinnan stadgas». — — —

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder endast yrkats, att Utlåtandet skulle till Konstitutions-Utskottet återförvisas, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja, jemte några nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej, jemte några ja; hvarefter, och sedan proposition på bifall till Utlåtandet förnyats, samt med många ja och några nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 53 i anledning af väckt förslag, om dödsstraffets afskaffande.

Herr Hasselrot: Redan då jag såsom yngling vid akademien började studera lag och 1734 års lagbok, erfor jag en viss förstämning vid genomläsningen af den långa rad af ohyggliga och grymma straff, hvaraf Missgernings-balken var uppfyllt. Det hette här på hvarannan

rad: »miste lifvet» — »miste lif, ära och gods» — »miste högra hand och varde halshuggen och steglad eller å båle bränd» — »varde råbråkad och derefter lagd å stegel och hjul» — utan att tala om de ohyggliga spö- och risstraffen samt de förnedrande skamstraffen. Man kände sig komma att stå i ett helt nära förhållande till bödeln, såsom tillämpare af denna lag.

Då jag derefter vid en senare tid kom att läsa lagkomiténs förslag till kriminallag, intogs jag af helt andra känslor. Jag fann visserligen äfven i denna lag allvarsamma straff; men man läste ock på hvarje rad menklighet och kärlek.

Jag insåg nu den stora skilnaden mellan dessa båda lagar, och hvilken skilnad sedan! Den gamla lagen var byggd på en helt annan grund än den nya, den gamla hade sin rot i hämnden, den nya i kärleken. Det låg ock ett århundrade dem emellan. De voro barn hvar af sin tid.

Detta föranledde mig kasta blicken ett och annat århundrade tillbaka på våra gamla lagar, landslagen, landskapslagarne och gårdsrätterna; och hvad fann jag här? Jo, ännu ohyggligare straff, ännu mera grymhet. Här hette det icke allenast »gifve lif för lif», utan »öga för öga», »tand för tand». Man finner här, med ett ord, Mose lag, som man behagat kalla Guds lag, fullt genomförd. Ja, man hade blifvit ännu grymmare. Utom de vanliga dödsstraffen stadgas här, att den brottlige skall stenas, lefvande brännas, och lefvande begravas, och för ett blodvite skulle man mista högra hand.

Hvad sluter man nu häraf? Jo, att strafflagen är ett folks kulturhistoria, att den tydligast af allt visar på hvilken grad af bildning och mensklig utveckling ett folk sig befinner, och att ju rårare och mindre upplust ett folk är, desto grymmare är dess strafflag och tvärtom.

Den visar oss ock, att folkens religiösa begrepp, dess uppfattning af det högsta väsendet har stor inflytelse på, och afspeglar sig i dess strafflagar.

Så inse vi, att den sorgligt origtiga uppfattningen af Gud, som människoslägtet egt från sin barndom, och som ty värr icke ännu är fullt utplånad ur våra teologiska skrifter, att Gud kan intagas af menskliga lidelser, att han, som är kärleken sjelf, och som alltid är densamme, kan bli vred och förgrymmad öfver människors brott, och att han följaktligen behöfver blidkas med grymma straff; att, säger jag, denna förvända uppfattning af Gud, ligger till grund för fordna tiders grymma och barbariska straff. Ja, i flera den tidens lagar, infördes i sjelfva lagen detta motiv för deras grymhet.

Så heter det t. ex. i Gustaf II Adolfs rättegångsordning för år 1614: »Många grofva offentliga missgerningar ske i landet, som ingalunda utan Guds synnerliga förtörnelse benådas kunna», — och i 1665 års stadga, om eder och sabbatsbrott, säges: »förskräckliga straff förtjena de, som svärja, retandes och förorsakandes Gud till hämnd och plågor både öfver dem, som denna synd bedrifva, såsom ock huru synd dermed drages öfver hus, land och folk».

Det är ock ur denna åsigt och det hela Mose lag genomgående hämnd- och vedergällningssystemet, som man spårar grunden till de grymma straffen och det grymmaste af alla, dödsstraffet. Gud hade

blifvit vred och skulle blidkas, och i samhällets namn utkräde man blodshämnden för att afvända hans vrede från det öfriga folket.

Och denna hämndens lag har nu fortlefvat öfver 1800 år sedan han, som kom till verlden för att lära oss Guds vilja, sade oss, att den högsta lag icke är hämndens utan kärlekens; som lärde oss: att vi skola älska vår nästa såsom oss sjelfva, och att allt hvad vi vilja att människorna skola göra oss, det skola vi ock göra dem.

Dessa gudomliga ord synes man hafva glömt, då man vill och kan tillämpa dödsstraffet på en medmänniska; ty i kärlekens namn kan det väl åtminstone ej ske.

Utän all tvist om straffrättens teorier, frågar jag mig helt enkelt: Hvarföre lefva vi här på jorden? Jo, för att förbättras och förädlas, för att i möjligaste måtto blifva lika honom, hvars ord jag nyss vågat citera. Således för att förädlas. Här af följer då, att alla våra institutioner och lagar böra vara inrättade så, att de medverka till uppnåendet af detta mål, och att följaktligen straffen äro sådana, att de medverka till detta ändamål — människans förbättring — och jag frågar då, om dödsstraffet uppfyller denna fordran, och svarar ett obetingadt nej, enär detta straff omöjliggör all förbättring, helst den nödtvungna förbättring, som framtvingas af stupstocken, och som ej kan få ett uttryck i en förbättrad sedlig lefnad, i min tanke icke är mycket värd.

På denna menklighetens högsta lag, människoslågtets och hvarje dess individs fortskridande förbättring, kan således dödsstraffets rättshet ej grundas.

Det enda giltiga skäl för dödsstraffets bibehållande, som kan anföras, är dess nödvändighet för samhällets bästa; men äfven ur denna nödvärnsprincip, kan det ej heller hvarken ur rättens eller erfarenhetens synpunkt försvaras. Huru långt har nemligen samhället ur denna synpunkt rätt att gå? Jo, så långt som erfordras för samhällets försvar. Det har således rätt och pligt att göra oskadlig en samhällsmedlem, som missbrukat sin frihet och visat sig vara för samhället vådlig; men härtill behöfves hvarken stupstock eller bila, utan endast säkra fängelser.

Och hvad lärer oss erfarenheten? Jo, att dödsstraffen ej afskräcka från brott. Tvärtom, ju mera man slösat med dessa straff, desto ohyggligare hafva brotten varit. Och detta är ju helt naturligt. Samhället har med sina blodsdomar sjelf lärt ut grymheten, — eller hvad kan finnas grymmare än ett i samhällets namn föröfvadt mord? Ty, så tillåter jag mig att kalla dessa ohyggliga blodsdomar.

Efter min uppfattning begär nemligen samhället med lugnt, kallt och berådt mod, ehuru till följd af de långa förberedelserna på ett långt grymmare sätt på den fallna brottslingen samma gerning, som denne, hvilken i de flesta fall saknar all annan uppfostran än den till brott, begått, förvildad och förvildad af lidelser och passioner, och under omständigheter, hvilkas större eller mindre brottslighet endast Gud kan bedöma.

Som sagdt är, ju mera man slösat med denna grymhet, desto mera ha brotten florerat. Stölderna ha aldrig varit talrikare och alldagligare i England, än när man hängde tjuften då han stulit repets värde. Detta är ock verldens, det är vår egen erfarenhet. Allt efter som vi

förmildrat våra lagar, hafva brotten aftagit, och detta helt naturligt; ty, likasom uppfostran utvecklar individens anlag till godt eller ondt, så hafva äfven våra lagar enahanda inflytande på folket. Om ett barn känslolöst och hårdt handteras, uppveaxer det vanligen till en vildsinad människa, och der grymma lagar vänja folket vid blodiga skådespel, blir folket blodtörstigt och förvildadt.

Allt talar således för att nu ur vår lagbok utplåna detta straff, som endast står der såsom ett tomt straffhot, hvilket sällan om någonsin kommer att tillämpas.

Som mäktiga stämmor emellertid torde komma att inom Kammarren höjas, för bibehållande tills vidare af detta straff, och Kammarren torde fästa sig vid auktoriteter, beder jag att äfven få åberopa en auktoritet — ett vittnesbörd af den man, hvars stämma nu har tystnat, men hvars ord skola fortleva i århundraden, och som vi till största delen hafva att tacka för vår nya strafflag. Jag menar expeditionssekreteraren Richert.

Han yttrar i denna fråga: »Ju mera man i världshistorien betraktar fortgången af människoslägtets utveckling, och ju mera man deri skönjer en högre ledning, från mörker till ljus, från våld till rätt, från blodshämnd till förbättringsstraff, ju mera klarna de moln, som skymma framtiden, och ju mer bortfaller all misströstan derom, att äfven dödsstraffen en dag — och denna icke alltför långt aflägsen — skola ur lagarne utplånas. Jag bekänner, att jag, ifrån den första stund jag börjat tänka något i denna sak, aldrig kunnat förmå mig att tro på dödsstraffens nödvändighet. Jag tror på Statens pligt att hylla, icke den försoningslära, som ropar efter lif för lif, men den, som vill ingen syndares död, utan att hvar och en omvänder sig och lefver. Jag tror på Statens pligt att verka för sin höga bestämmelse till slägtets förädling, icke med uppfostran för några få, som gifva sig namn af bildade, och med bilor för de andra, som kallas den råa massan, utan med en lefvande, oskrymtad och från mannamån frigjord människokärlek för alla. Jag tror på en i det tysta oafbrutet framskridande seger, icke af det onda, utan af det goda, i trots af alla reaktionära krafters motstånd. Jag tror deremot icke på skriket om vådorna af den närvarande tidens s. k. filantropiska syftning, emedan jag märker i denna syftning en fläkt af den anda, som arbetar på mensklighetens förlösning ur egoismens bojor; och jag tror föga på huvud eller hjerta hos den, som kan håna eller hata detta tidens tecken, hvartill hörer, bland många flera mer och mer uttalade tvifvelsmål om den ofelbara förträffligheten i hvarje qvarleva från en förgången tid, också det misstro till dödsstraffens ovilkorliga förträfflighet. Min innerliga öfvertygelse är, att i samma mån som staterna, under medvetande af sitt rätta mål, fortgå på den rätta humanitetens bana, d. v. s. i samma mån, som de kristnas i detta ords stora och sanna betydelse, i samma mån skola alla straff, som kräfva, *icke människors förbättring, utan människors blod, blifva en styggelse äfven på jorden.* Med denna öfvertygelse går jag i grafven, fullt förvissad, att dödsstraffen icke, i något samhälle med verklig kultur, skola ett halft sekel öfverleva mig».

I flera af Europas länder, och några af Nord-Amerikas fristater, har dödsstraffet länge varit afskaffadt, utan att någon olägenhet deraf

försports. Ja, i vårt eget systerland Finland, som har samma kultur, samma lag, samma religion som vi, har dödsstraffet öfver 40 år varit suspenderadt, utan att någon olägenhet deraf uppkommit, eller att brotten deraf ökats. Hvilken annan erfarenhet behöfva vi? Hvad vidare bevis erfordras? Eller männe icke vi stå på lika hög bildningsgrad som våra bröder, finnerne? Dödsstraffens afskaffande står nu i flera länder på dagordningen. Svenska folket har icke brukat stå i sista ledet då det gällt civilisationens sak. Låtom oss icke heller i denna stora kulturfråga stå tillbaka.

Mine Herrar af Första Kammaren! Låtom oss visa, att vi veta häfda vår plats i denna landets Första Kammare! Låtom oss, genom utplånande ur vår lag af detta grymma, ohyggliga och onödiga straff, visa att vi förstå rätt uppfatta vår ställning till landet och inom Representationen, så att vi moget pröfva, och utan förhastande antaga förekommande förslag — men utan att behöfva *släpas framåt* efter Medkammaren.

Mine Herrar! Allt går nemligen framåt, intet står stilla; den som ej vill eller kan följa med på verldsutvecklingens stora stråt, blir efter och försvinner.

Hvad som försummas i dag, kan vara för sent i morgon. Låtom oss alltså gripa det flyende ögonblicket och i dag uttala vårt ogillande af detta onaturliga och grymma straff, vår Kammare och vårt land till heder! Ja, låtom oss lemna ifrån oss magten öfver lif och död åt Honom, som allena eger lif och död i Sin hand! Jag yrkar bifall till Herr Bovins reservation.

Herr Holmberg: Jag vill icke upptaga Kammarens tid med ordande om grunden för Statens rätt att använda dödsstraffet, enär man nästan allmänt är ense derom, att detsamma förr eller sednare bör afskaffas. Det är endast om tidpunkten därför, som meningarne äro delade, enär mången ännu finnes, som befarar, att genom dödsstraffets borttagande antalet af grofva brott skulle ökas och den allmänna säkerheten inom landet äfventyras. Detsamma befarades, då frågan tillföre väcktes om afskaffande af de kvalificerade dödsstraffen och de appliktiva kroppsstraffen. De afskaffades dock, men de svåra följderna, som fruktades, hafva icke inträffat. Tvärtom har, oaktadt folkmängden derefter ökats, de grofva brottens antal betydligt aftagit; och folklynnet har blifvit mildare och fogligare till sin karakter. Icke heller har man af brottmålsransakningarne erfarit, att brottslingen, då han umgås med tanken på ett svårare brott begående, tager synnerlig hänsyn dertill, huruvida dödsstraff eller straffarbete på listid är den i lagen stadgade straffpåföljden af hans brott. Hvad han tager hänsyn till och hoppas på, det är strafflöshet; och det kan utan tvivel för visst antagas, att brottslingen, om han betänkte, att listidsarbete verkligen skulle blifva följden af hans brott, derigenom afhölles från brottets begående, lika säkert som han derifrån afhölles genom lagens hotelse om dödsstraff, hvilket af menige man anses vara inkommet i lagen mera såsom ett skräckmedel än såsom ett straff, hvilket verkligen skall blifva tillämpadt. Dessutom tror jag fullt och fast, att en mildare straffbestämmelse, som utan skonsmål tillämpas, mera afskräcker från brott begående, än en

äfvén betydligt strängare alternativ straffbestämmelse, så beskaffad, att det ena mildare alternativet, så vidt möjligt är, tillämpas af domaren, och det andra strängare alternativet, när domaren icke kan undgå att tillämpa det, dock nästan alltid mildras genom Kongl. Maj:ts nåd. Det förutvarande Bondeståndet, som närmast känner förhållandena på landsbygden, der man mest skulle lida, om den allmänna säkerheten till lif och egendom blefve äfventyrad, har icke allenast vid 1862—1863 års riksmöte afgifvit sin röst för dödsstraffets afskaffande, utan äfvén vid sistlidne riksmöte, då, såsom en öfvergång till dödsstraffets afskaffande, motion inom Ståndet väcktes om detsammias suspension under 10 år, så enhälligt bifallit denna motion, att ej mer än en ledamot af Ståndet yttrade sig deremot; och i Finland, som man väl icke kan förmena stå framom Sverige i bildning och sedlig utveckling, har dödsstraffet, såsom en föregående talare jemväl omförmält, ej varit tillämpadt sedan år 1826, utan att den allmänna säkerheten till lif och egendom under denna tid visat sig vara mindre än tillföre. En lika glädjande erfarenhet tror jag likväl skulle blifva oss till del, derest dödsstraffets fullständiga afskaffande nu ändtligen blefve beslutadt; och jag tror förvisso, att det icke vore skäl att derifrån afhålla sig endast på den grund, att ej mer än 3 år förflutit, sedan den nya strafflagen utfärdades, ty, om Kamrarne kunde blifva ense derom, att tiden nu vore inne att i allo afskaffa dödsstraffet, synes mig icke något beslut vara den nya Representationen mera värdigt och mera hedrande, än om densamma vid sin första sammanvaro i allo afskaffade dödsstraffet; och det är i sådant afseende jag anhåller om återremiss af Lag-Utskottets ifrågavarande Betänkande.

Herr Arrhenius: Den fråga, som nu är före, är en af dem, som höra till kulturens, bildningen och det sanna rättsmedvetandets frågor. Den står ock på dagordningen i de flesta Europas länder och kan icke falla. Med tacksamhet erkänner jag Utskottets förklarande, att dödsstraffet skall de facto innan kort bortfalla. Men då Utskottet tillika säger, att detta skall ega rum först, då allmänna meningen upphör att vidare utkräfvä detsamma och Utskottet stannat i det beslut, att icke tillstyrka förslaget om dödsstraffets afskaffande, samt man förty måste anse, att Utskottet tror, att tidpunkten för dess borttagande ur vår lag ännu icke är inne, tillåter jag mig yttra några få ord derom, äfvensom angående den positiva rättsgrunden för dödsstraffet.

Man har ansett dödsstraffet nödvändigt, för att skydda samhället emot grofva brottslingar. Detta skäl kunde betyda något i fornda tider, men nu veta vi alla, att vi hafva tillräckliga medel ändå att skaffa oss skydd. Vidare har man försvarat dödsstraffet såsom ett medel att dermed afskräcka från begäendet af mord och dråp. Jag frågar då, om erfarenheten bekräftar, att dödsstraffet medför denna verkan. Folk strömmar från alla håll för att få se en afrättning, och hvem är det som utgör större delen af denna folkhop, om icke den råa massan. Vänder den då förädlad åter från dessa skådespel? Nej, visserligen icke. Det verkar således icke afskräckande, utan förhårdande. Vidare har man såsom skäl för dödsstraffet åberopat, att det funnes icke något annat sätt, hvarpå mördaren kunde försona sitt brott, än genom att lida döden. Ja, i fornda tider trodde man så, men i våra dagar erkännes

det väl allmänt, att försoningen ej kan tillvägagå på annat sätt, än att brottslingen lemnas tillfälle att under sin återstående lefnad ångra och försona hvad han brutit; och jag kan icke tro, att samhället har rätt att göra en sådan försoning omöjlig. Jag kan således icke finna någon positiv rättsgrund för dödsstraffets bibehållande.

Men man säger, att det allmänna rättsmedvetandet i vårt land ännu icke fordrat dödsstraffets afskaffande. Hvarutinnan skall då ett folks allmänna rättsmedvetande spåras, om icke uti dess rättänkande och bildade medlemmars åsikter och yttranden i frågan? Rådfrågar man dessa, får man nästan öfverallt det svaret, att dödsstraffet icke vidare får bibehållas. Jag instämmer i yrkandet om ärendets återremitterande till Utskottet.

Friherre Hamilton: Om denna fråga vore en vanlig juridisk fråga, skulle jag icke hafva begärt ordet, men här gäller det ej blott lif och död, utan äfven möjligheten för en brottsling att bättra sig, och uti en sådan fråga anser jag det vara hvarje representants skyldighet att söka skaffa sig bestämda och motiverade åsikter. Huruvida dödsstraffet bör bibehållas eller ej, torde bäst besvaras af den erfarenhet, man har derom, huruvida de grofva brotten ökats sedan man afskaffat ett dylikt straff. Från år 1844 förflöt en lång tid, då dödsstraffet aldrig tillämpades. Kom så en kort tid, då det emellanåt användes, och sedan inträffade åter en tid, då det nästan alls icke begagnades. Hafva de grofva brotten under tiden från 1844 tilltagit? Om dödsstraffet vore nyttigt och nödvändigt för allmänna säkerhetens bibehållande, skulle väl de grofva brotten under denna tid hafva ökats. Men granskar man brottmålsstatistiken för åren 1844—1863, finner man motsatsen.

Uti detta faktum ligger för mig ett afgörande svar på den af Lag-Utskottet framställda fråga, huruvida tiden ännu kan vara inne att afskaffa dödsstraffet. Att så icke är, tror Lag-Utskottet, på den grund att det allmänna rättsmedvetandet uti vårt land ännu icke skulle kräfvat dödsstraffets afskaffande. I viss grad kan väl Utskottet hafva rätt, ty ibland de obildade finnas säkerligen ännu många, som hålla fast vid budet: öga för öga och tand för tand. Men att så är, är samhällets fel, som icke sökt att utbreda bland sina medlemmar bättre insikter i detta hänseende; och om dödsstraffet kommer att stå qvar, kan det icke betraktas annorlunda än såsom ett moraliskt straff för samhället. Om man får bedöma allmänna rättsmedvetandet efter de åsikter, som uti de allmänna organerna, tidningspressen, uttalas, vore det snart afgjort, hurudant rättsmedvetandet i detta fall är, ty, så vidt jag vet, finnes icke någon enda tidning i vårt land, som förordat dödsstraffets bibehållande. Dömer man derom af hvad i bildade samkväm yttras, så är majoriteten af bildade helt visst för dödsstraffets afskaffande. Dömer man åter af hvad folket i detta fall tänker, så har detta, åtminstone på min ort, vid åtskilliga tillfällen uttalat sin fasa öfver dödsstraffet. Vi hade för några år sedan exempel på, huruledes en brottsling, som skulle föras till döden, vid afrättningen satte sig emot bødeln och med våld måste släpas till döden, hvilket exempel mer än tillräckligt visar det förfärande uti

detta straff. På dessa och de af andra talare anförda skäl, yrkar jag bifall till motionärens förslag.

Grefve Sparre, Eric: Jag befinner mig i en ganska egen ställning, då jag, som under hela den tid, jag varit riksdagsman, nästan oafåligt arbetat för dödsstraffets inskränkning, hvilket ock torde vara väl bekant för dem, som följt med sednare riksdagars förhandlingar, nu anser mig föranlåten tala för bifall till Utskottets förslag. Det ges två sätt att gå till väga i fråga om lagstiftning; det ena är att tyst och stilla söka till det gamla foga de nya bestämmelser, som tidens civilisation kräver; hvaremot det andra går brusande och stöjande till väga och liksom kastar af sig rocken för att drifva fram en sats. Vid vår kriminallags förändring har det förra sättet gjort sig gällande, och jag tror, att det är det rätta, ty hvarje våldsam ansträngning inom lagstiftningens område och hvarje skutt medför oro och stundom reaktion. Förändringen af vår kriminallag har gått gradvis, så att man knappt märkt, huru de nya bestämmelserna ingått i lagen. Domaren har vant sig vid att tillämpa den nya lagen, och folket har knappt vetat, att det fanns någon ny lag. Vid 1861 års riksdag beslöts, att det ovilkorliga dödsstraffet skulle borttagas och, att vid synnerligen mildrande omständigheter, straffet för mord och dråp skulle kunna bestämmas till straffarbete på lifstid. Dermed var ock det stora steget med dödsstraffets afskaffande de facto taget, ty hvilken domare har väl sedan utom i ytterst bindande fall dömt till döden. Vid 1863 års riksdag antogs den nya strafflagen, som publicerades år 1864; då gick man ett steg längre, i det man stadgade, att, ehuru dödsstraffet bibehölls — för alla brott, äfven de gröfsta, och utan *synnerligen* mildrande omständigheter, kunde dömas till straffarbete på lifstid. Det var en ytterligare anvisning till domaren, att humaniteten tagit ett steg framåt. Från den tiden kan man säga, att dödsstraffet knappt mera förekommer i vår lag, ty sedan den tiden hafva icke mera än två personer blifvit afrättade, af hvilka den ene begått mord under sådana förfärliga omständigheter, att jag undrar, om någon tvekat, huruvida döden derpå borde följa. Man måste nemligen erkänna, att det gifves så förfärande brott, att, med hvilken humanitet som helst, man icke kan tycka annat, än att dödsstraffet å sådant brott bör tillämpas. Men det gifves en annan omständighet, som i detta fall hufvudsakligen bestämt min åsigt. Om nemligen en lifstidsfånge, som vet, att han icke kan ådömas svårare straff än det, som redan blifvit honom ådömt, tillfredsställer sin hämndlystnad genom att begå mord, hvad skall man då göra? Man kan väl icke neka att det är ett visst skäl för samhället att hota en person, som redan gått så långt, att han blifvit dömd till lifstids fängelse, med döden, i fall han begår mord. För ett dylikt fall och jemväl för sådana, der en ytterlig grymhet uppenbaras, torde ännu rättskänslan kräfvat dödsstraffets tillämpning. För min del vill jag nu icke spilla ett ord på frågan om dödsstraffets bibehållande eller om teorierna derför, emedan mitt sträfvande under hela mitt offentliga lif gått ut derpå, att dels afskaffa detsamma och dels inskränka det. Nu synes mig dock frågan vara af oändligt liten praktisk vikt, då dödsstraffet så sällan och för så få brott tillämpas, och det väl är att förmoda, att domarekorpsen

fortgår på den bana, som under en följd af år blifvit beträdd i fråga om dödsstraffets användning. Det enda vore, att man genom dödsstraffets totala afskaffande kunde få skyldra i Europa för sin humanitet och mildhet; men för min egen del har jag aldrig varit fallen för att briljera, och tror icke heller, att Svenska folket bör göra sig skyldigt dertill. Då vi dessutom hafva en ny kriminallag af år 1864, som efter långvariga diskussioner och debatter tillkommit, får jag tillstå, att jag har så mycken smak för kontinuitet i lagstiftning, att jag, då jag icke finner något trängande behof att omarbete lagen, icke gerna vill med min röst dertill bidraga. Vill Kammaren ändock besluta, att dödsstraffet skall afskaffas, så har jag icke något deremot, utan skall med nöje göra hvad på mig ankommer för att omarbete lagen i det afseende, som af ett sådant beslut blifver nödvändigt.

Man har sagt, att, om folket i allmänhet kräfvor dödsstraffets tillämpning, detta icke kan anses såsom ett fel hos folket, utan snarare som ett fel hos samhället, som icke uppfostrat folket så, att det kommit till bättre åsigtur i detta hänseende. Jag tror dock, att det finnes många stilla i landena, som hysa kärlek för det bestående och som lägga vikt vid det gudomliga budet, att den som utgjuter människoblod, hans blod skall af människor utgjutet varda. Hvarför skall man stöta dessa för hufvudet? Slutligen kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamhet på det egna förhållande, att frågan om dödsstraffets borttagande ur vår lag med någon värma upptagits, först efter det detta straff nästan upphört att tillämpas. Det är nemligen först vid denna och sistförflutne riksdag, som man med ifver börjat arbeta på att ur vår lag borttaga denna straffbestämmelse. Men under denna tid har detta straff nästan icke tillämpats. Detta sätt att tillvägagå synes mig vara detsamma, som att slå gräddan i ugnen sedan kakan väl blifvit gräddad.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag förorda bifall till Utskottets förslag.

Herr Bergstedt: Hvarje vän af en menskelig och upplyst lagstiftning har helt visst med glad rörelse lyssnat till den öfverläggning öfver ett ämne af gripande vikt, som har af de fem föregående talarne blifvit öppnad i en ton af högstämmt, ämnet värdigt allvar. Jag är icke rättslärd, och jag skulle i sanning tveka att begära ordet i en fråga, som redan i ett århundrade — det är nu just hundra två år sedan Beccaria uppkastade frågan om dödsstraffets behörighet — en fråga, säger jag, som under ett helt sekel blifvit af den civiliserade världens största kriminalister behandlad, som redan har en hel omfattande litteratur för sig allena, och som, tilläggom det, lyckligtvis redan är ur straffrätts synpunkt så afgjord, så theoretiskt afslutad, att derom icke vidare lärs uppstå någon synnerlig diskussion; men tillämpningen är af genomgripande vikt för samhället; frågor som denna rycka folkrepresentanten oemotståndligt med sig, och han måste taga sitt parti, för eller emot. Under inflytandet af en sådan känsla är det som jag begärt ordet.

Under det decennium, som föregick det allra sista, då vi i så rikt mått pröfvat allmänna och enskilda bekymmer, gjorde vår nation utomordentliga framsteg i materiellt välbefinnande: landets resurser utveck-

lade sig, handel och näringar uppblomstrade, företagsamheten utvidgades och vår penningestock blef under några få års tid nära fyrdubblad. Detta var för oss något oerhördt och framkallade värtaliga skildringar af framstegen, som fått det banala namnet blomstermålningar. Men se vi rätt på saken, hafva vi under denna tid gjort ännu långt mera öfverraskande framsteg på den andliga kulturens område. Ingen af Eder, Mine Herrar! är så ung, att han väl ej kunnat, om han såsom barn någon gång med sina föräldrar rest efter de allmänna landsvägarne, se dessa hemska spår af den tidens lagskipning, som man trodde sig böra upphöja »androm till varnagel.» Vi kunna tacka Gud att våra barn icke behöfva se något dylikt. Ar 1840 borttogos ur vår straffbalk de qualificerade dödsstraffen. Dermed bröts också i sjelfva verket stafven öfver straffet i sig själf, emedan man genom gradbestämningarnes borttagande alldeles frångick den grundsatsen, att straff och brott äro kommunsurabla. Men vi stannade ej dervid, utan fortgingo med oupphörliga förmildringar i vår lagstiftning, dels borttagande dödsstraffet för en stor mängd af brottskategorier, dels utan undantag utplånande alla de affiktiva kroppsstraffen, till dess att endast det tyngsta affiktiva kroppsstraffet, döden, stod kvar i 1864 års strafflag, men blott i ett fall absolut, i alla de öfriga alternativt med fängelse. Dessa framsteg, hafva de, för att begagna den föregående talarens ord, skett *braskande* och *stojande*, med *skutt* och *ansats*, med *våldsamt framträngande*? Jag tror det icke; ehuru utvecklingen varit snabb och sammanträngd inom en ovanlig kort tidrymd, har den icke skett ryckvis, med fara för återfall, utan lugnt och naturligt, såsom ett varaktigt sedligt förvärf, vunnet vid den rätta tidpunkten, då det allmänna medvetandet för dess inhöstande var moget.

Ett stort framsteg har inom den ännu kortare tidrymden af 2 år blifvit vunnet, då Lag-Utskottet i sin motivering erkänner frågan om dödsstraffets förkastlighet eller åtminstone umbärlighet theoretiskt bevisad, och gör den endast till en tidsfråga, men på samma gång tror sig veta, att tiden ännu ej är inne, då allmänna rättsmedvetandet fordrar denna gård åt mensklighet i lagstiftningen. Hvem utröner och afläser temperaturgraden i detta allmänna rättsmedvetande? En af talarne högre upp i salen, hvilken i egenskap af stor godsegare har närmaste beröring med allmogen i sin provins, har gifvit denna allmoge ett så högt intyg om dess sedliga karakter och särskildt dess öfvertygelse i nu föreliggande fråga, att jag tycker det frågan är till en väsentlig del besvarad. Vill man söka ett uttryck af den allmänna opinionen hos vårt fordna Bondestånd, så finner man, att dess representanter vid förra riksdagen vid behandlingen af Rosenbergs motion om tioårig suspension af dödsstraffet, efter ett stort antal lifliga och värtaliga yttranden, utan votering afslog Lag-Utskottets Betänkande och biföll motionen, ett votum, som i sjelfva verket var liktydigt med dödsstraffets afskaffande. Och säga hvad man vill om f. d. Bondeståndet, så torde dock utan särdeles invändning medgifvas, att dess medlemmar hade ett ganska skarpt öga för sina kommittenters önskingar och lade vikt på, att det var dessas talan de förde. Men det kan invändas, att nedanom den stora folkklass, som i den gamla riksdagen representerades af Bondeståndet, ligger en annan

ännu

ännu större klass med mindre bildning både i intellektuel och sedlig måtto, och att det för denna klass i synnerhet tarivas afskräckande exempel. Jag medger det, — jag skulle vilja kalla den klassen med det öfverskylande eller skonande namnet, de minst vällettades klass så väl till egendom som uppfostran; — här blomstrar okunnighet, här råder försoffning, någon gång vildhet, här råder förkärlek för stränga, ja grymma straff, och man liksom anser såsom sin rättighet att slita spö och böja sig under bilan. Äfven kroppsstraffens afskaffande mötte hos denna klass till en början endast ett ringa bifall. Det är dock icke råhetens votum, som får bestämma kulturfrågornas utgång. Jag har hört berättas att, när en berömd numera bortgången rättslärd och fosterlandsvän, som med sin mäktiga personlighet inom lagberedningen verkade till spöstraffets afskaffande och äfven mot dödsstraffet inlade en kraftig reservation, drog sig tillbaka från sin offentliga verksamhet och bosatte sig på sin landtgård, frågade folket i nejden med en spefull skämtsamhet: hvem skall nu blifva tjufvarnes advokat? Emellertid ville de säkert icke nu hafva sina skampålar tillbaka. Så skall det ock gå med dödsstraffet; ingen skall sakna det, när det en gång blifvit borttaget.

Utskottet anmärker, att de stora kulturstaterna sjelfva förhålla sig tveksamt med afseende på dödsstraffets afskaffande. Ja, det är sannt; men lika säkert är, att denna fråga öfverallt står på dagordningen alltsedan 1864, samma år då vår nuvarande strafflag blef af Kongl. Maj:t promulgerad till efterlefnad. Det må se ut som en slump, men det torde vara något mera, att just året 1864 bragte frågan om dödsstraffets afskaffande till tals inför Europas förnämsta kulturfolk. I Frankrike uppstod med detta år en utomordentligt liflig rörelse inom litteraturen, en mängd utmärkte författare utgäfvö skrifter mot dödsstraffet, af hvilka jag erinrar mig namnen *Bonnevillle de Marsangy*, *Ortolan*, *Molinier* och sednast generalinspektören för Franska fängelserna *M. Lucas*, som bragte frågan inför Franska institutet. Följen af denna litterära verksamhet har varit en agitation mot dödsstraffet, som gått genom hela Frankrike. Inför Franska senaten ligga i detta ögonblick, om jag ej misstager mig, petitioner från alla landets delar, hvartill staden Paris ensam bidragit med icke mindre än 100,000 underskrifter. I Tysklands flesta stater hafva från samma år rättslärd och läkare varit verksamme att behandla denna mensklighetens stora kulturfråga och förberedt tänkesätten för en mildring i lagstiftningen, som ej kan vara aflägsen. I flera småstater, Oldenburg, Anhalt, Nassau, hvilken sednare för oss har ett särskildt intresse, har dödsstraffet redan någon tid varit afskaffadt, utan att några olägenheter deraf följt, och Baierska representant-kammaren har nyligen beslutat dess afskaffande. I Belgien verkar en enskild förening »L'association pour l'abolition de la peine de mort» för sitt menniskoälskande syfte, talangfulle författare försvara samma åsigt, och det har inom den dagliga pressen blifvit framhållet att inom de fyra provinser, hvarest dödsstraffet i verkligheten är upphäfdt, har antalet af grofva brott ingalunda blifvit förökadt. I Nederländerna, ett samhälle, som i många afseenden för oss borde vara en föresyn, existerar sedan några år tillbaka äfvenledes ett sällskap, som verkar för dödsstraffets afskaffande, och inom litteraturen, särdeles den periodiska, råder en liflig rörelse i samma syftning.

I det nya konungariket Italien har, såsom man kunde vänta i Beccarias fädernesland, litteraturen lifligt upptagit frågan, och här, likasom i Portugal, föreligga nya kriminallagsförslag, ur hvilka dödsstraffet blifvit uteslutet. I den nya Donaustaten Rumänien är detta straff likaledes helt och hållet afskaffadt, likaledes i flera af de Schweiziska kantonerna. I England, inom hvars lagstiftande församling hvarje ny idé alltid möter ett så ihärdigt och kompakt motstånd, hvilket endast kan besegras genom en ihärdig agitation, har frågan blifvit upptagen af en enskild förening: *Society for the abolition of Capital punishment*, som genom föreläsningar och skrifter bearbeta öfvertygelserna i sin menniskovänliga syftning; och 1864 ingafs i Underhuset för första gången en bill om dödsstraffets afskaffande med den påföljd, att en Kongl. komité nedsattes för att undersöka ämnet. Jag känner ej resultatet af denna komités arbete; men frågan, en gång väckt i Parlamentet, återkommer der år från år med ständigt vexande styrka, tilldess ett förädladt folkmedvetande omsider stormar den sista positionen. Äfven på andra sidan Atlanten fortgår samma arbete. I flera af Nord-Amerikas förenta stater har dödsstraffet redan någon tid varit upphäfdt; jag påminner mig Michigan, Wisconsin, Rhode-Island och nu senast Illinois. I Maine får ingen lifdömd föras till döden, förrän han undergått ett profår, under hvilken tid han följes med noga uppmärksamhet af fängelsestyrelsen, och befinnes han under denna pröfningstid hafva genom sitt uppförande gifvit hopp om verklig förbättring, mildras dödsstraffet till fängelse för lifstid eller flera år. Denna humana och försigtiga lagstiftning har burit de bästa frukter; under den tid af 30 år, som den egt bestånd, har ett enda dödsstraff blifvit verkställt, nemligen på en fänge, som mördat sin fångvaktare — just det brott, för hvars skull den föregående talarren yttrat betänkligheter. I staten Newyork, ser jag, är man nu färdig att följa Maines exempel. Således, Mine Herrar! finna vi att den Svensska Riksdagen ej står ensam i sitt arbete för denna mildring i strafflagen; den står ju öfverallt på dagordningen i den civiliserade världen.

Man säger att straffets kvarstående i lagen är oskyldigt, då det endast står der som ett alternativ och då sedan den nya strafflagens promulgerande endast två dödsdomar blifvit verkställda. Detta är dock, efter min tanke, två dödsstraff för mycket. Jag hembär Lag-Utskottets högtlagarne ordförande min upprigtiga tacksägelse för det öppna och manliga sätt, hvarpå han för sin personliga del nyss bekände, att det »ej är angenämt att döma en menniska till döden», försäkrande att han ej ville »kosta ett enda ord, en halfdragen anda» på dödsstraffets bibehållande, och under löfte att han »visst icke för sin del skulle sätta sig emot» dess afskaffande; men jag är af väsendtligen olika tanke med honom, då han förklarar att saken har »oändligen liten praktisk vigt». Jag tror tvärtom, att det för lagskipningens jemna gång och för upprätthållandet af nödig aktning för bestående lagar är af högsta vigt att det snart borttages. Det är numera bland kriminalisterne allmänt erkändt, att benådningsrätten är en farlig rätt, såsom alltid i sista hand beroende på en subjektiv känsla, ett godtycke. Men den alternativa straffbestämningen innebär i sjelfva verket en benådning, ehuru lagligen i den första dömande instansens hand. Jag har hört aktningssvärde landtdomare försäkra mig, att de aldrig hädanefter, under hvilka omständigheter som helst, komma att

afkunna en dödsdom. För öfrigt torde den tid ej vara särdeles afägsen, då vi få en jury i brottmål, ej en sådan som vi nu ha, utan en verklig afgörande jury; men hvem skulle vilja finna den anklagade skyldig, om hans jurymanna-votum skulle kunna föranleda användandet af en straffart, som hans samvete fördömde? Vi se också hvilken betänkelig slapphet i lagskipningen både i England och Frankrike blifvit en följd af jurymännens ovilja att afkunna ett »skyldig», och deri ligger, efter min tanke, den stora vådan. Men skall straffet ej bli ett tomt hot, en föraktad fogelskrämna, så måste det åtminstone någon gång tillämpas, och om ej underdomstolarne vilja det, skola öfverrätterna då och då gripa sig an med en blodsdom, för att, som det heter, statuera ett exempel. En man skall då utgifvas för folket, ett menskligt lif offras åt lagens majestät. Men om då exempelvis en på tio uttages för att statuera detta ohyggliga exempel, äro vi då säkre, att denna enda just var den vådligaste för samhällets bestånd, att just han minst förtjente att skonas bland de tio? Deri ligger det förfärliga.

Så länge denna straffart qvarstår i lagen såsom en blott möjlighet, kastar det en lång svart skugga öfver vår eljest så menskliga lagskipning. Det är ej blott den lifdömde, som lider af dess tillämpning; hela samhället lider. Hvem ryser ej för den tanken, att han sjelf, hans barn eller någon af dem, som äro honom kära, någon gång kunde nödgas att i en eller annan egenskap bli vittne till ett sådant skådespel. Jag tror sannerligen icke, att vi ha svagare nerver än våra föregångare, men ett vet jag, att med stigande kultur stiger också vår aktning för den menskliga varelsens okränkbarhet till kropp, anda och lif. Jag vädjar till Eder, Mine Herrar! om ej en hvar af oss, som är familjefar, omsorgsfullt undan sina barns, sin familjs och sitt husfolks ögon gömmer sådana tidningsblad, som omtala för oss att en förbrytare gått till döden. Männe det är tanken på sjelfva döden, som så skrämmer oss? O nej, säkert icke. Döden är oss ingen främling; han besöker dagligen våra hem och sätter sig vid vårt bord, när det faller oss minst lägligt att bjuda honom som gäst; våra dagars uppfinningsrikedom har gjort krigskonsten till en förstörelsekonst i stort, och vi läsa utan särdeles rubbning i vår sinnesjemnvigt om slagfälts öfersällande med tusendes och åter tusendes stympade kroppar; ja, sjelfva det fredliga arbetet, som dagligen i sin höga utveckling ställer menniskan ansigte mot ansigte emot städse otämda naturkrafter, öppnar stundom genom explosionen af ett ångskepp, sammanstötningen mellan ett par jernbanståg, antändningen af gaserna i en kolgrufva, en plötslig graf för hundratals af idoga, oskyldiga varelser. Vid sådana händelser skakas vi väl af en djup bestörtning, men denna känsla har något renande och upplyftande, i det den påminner oss om vår andlighet och att vår bestämelse der bortom icke räcker af några olycksfall. Vid budet om en verkställd dödsdom deremot fylles vårt bröst af ett oblandat qual. Vore samhället en andevarelse, som kunde förfoga öfver naturkrafterna och med blixten krossa missdådaren i sjelfva ögonblicket af hans brottsliga dåd eller ännu bättre förut, då skulle vi i sanning böja oss för samhällets storhet; men nu kunna vi endast rysa öfver detta samhälle, som med kallt blod, utan sjelfförsvarets nödvändighet, tar ett menniskolif, en himlens skänk, som det ej kan återgifva

och utöfvar denna dystra majestätsrätt, detta *jus eminens*, under de simplaste former, med de torftigaste medel, utan ens full säkerhet att det ej möjligen begår ett legalt mord.

Jag återkommer till min utgångspunkt. Såsom frågan blifvit af Utskottet ställd, är den en tidsfråga, men derjemte en kulturfråga: är Svenska folket moget för uttagandet af ett steg, som andra folk tagit före oss, eller måste det ännu vänta på den välgerning, som andra nationer redan fått sig i lagstiftningen inrymd? Är detta lugna, ädla, laglydiga folk mindre förtjent af lagstiftarens förtroende än Cintras pöbel, än Neapels banditer, än tattarhoparne som irra hemlösa och laglösa kring Donaustaternas slätter, än afskummet af Europas befolkning, som emigrationens svallvågor årligen vältra mot det Nordamerikanska statsförbundets kuster? Sådant är problemet: vi ha här att afgifva ett samvetsintyg om vårt folks sedliga tillstånd, om ståndpunkten af dess allmänna rättsmedvetande.

Då Kongl. Maj:t för tre år sedan till Rikets Ständer afgaf det förslag till förändrad Riksdags-ordning, i kraft af hvars erkännande såsom grundlag vi, Mine Herrar! innehafva våra platser på detta rum, hvarigenom var det väl som detta förslag väckte så allmän tillfredsställelse och liksom för sig öppnade alla hjertan? Väl icke genom sin ovilkorliga fullkomlighet? Sannolikt icke, ty man hörde så många tvifvel och många betänkligheter uttalade i enskilda punkter. Men ändå var tillfredsställelsen stor och allmän. Och hvarföre? Utan tvifvel derföre, att hvarje lagförslagets paragraf røjde det högsinnade förtroende, som den första statsmagten satte till folkets sedlighet, klokhet, hofsambet och fosterlandskärlek. Och ingen af dem, som folkets förtroende kallat att inom dessa Kamrar föra dess talan, skulle väl vilja erkänna att folket genom sin rättsutöfning jäfvat detta förtroende. I sin ordning väntar nu detta folk af oss, dess representanter, ett sedligt förtroendevotum eller ett sedligt fattigdomsbevis. Mine Herrar! Jag kan ej med min röst bidraga till det sednare: jag anhåller om Betänkandets återremiss i den uti Herr Bovins motion angifna syftning.

Herr von Gegerfelt. Då jag biträdt det beslut, som genom den förseglade sedeln blef Utskottets, ber jag att få redogöra för de skäl, som dervid bestämde min åsigt, helst som jag icke anser, att de blifvit på ett tillfredsställande sätt utvecklade i Utskottets Betänkande. I den strid, som förts angående denna sak, tvekar jag ej derom, att Staten icke skulle ega rättighet att straffa äfven till lifvet, så vida ett sådant straff är nödigt för rättstillståndets upprätthållande, men Staten hvarken behöfver eller är berättigad ådöma svårare straff, än för detta ändamål krävas. Behöfves då dödsstraffet? Jag skulle besvara denna fråga med nej, om jag vädjade endast till känslan, men skall den besvaras af det lugna och kalla förståndet, blir den icke så klar.

En föregående talare har upplyst att, om dödsstraffet borttoges, en lifstidsfånge skulle blifva snart sagdt strafflös, i fall han beginge äfven de gröfsta brott, men att en sådan person skulle kunna göras oskadlig derom tviflar väl ingen. En annan betänklighet deremot är, att, om dödsstraffet borttoges, skulle de gröfsta och de mest barbariska brotten icke bestraffas med mera än hvad lagstiftaren ansett motsvara de mindre,

och att det således skulle blifva nödigt omarbete hela strafflagen. Än ett skäl till tvekan utgöres för mig af deras omdöme, hvilkas auktoritet jag icke kan jäfva. Då lagberedningen afgaf sitt förslag, var dödsstraffet ovilkorligen bibehållet, endast en ledamot reserverade sig och en föregående talare har redogjort för de skäl han åberopade, men icke deremot för det slut, hvartill han kommit. Uti det förslag till ny strafflag, som Kongl. Maj:t afgaf vid 1862—63 års riksdag stod det kvar icke såsom alternativt utan såsom ovilkorligt straff, och endast ett af de fyra Riksstånden, nemligen Bondeståndet, föreslog dess totala borttagande, dervid ledt mera af sin rena känsla än af vetenskapliga och praktiska skäl. De öfriga Stånden voro ense om det beslut, som nya strafflagen innehåller. Då frågan på den korta tid, som sedan dess förflutit, icke kunnat erhålla någon förändrad gestalt, så anser jag mig icke heller för det närvarande kunna förorda dödsstraffets borttagande, synnerligen som det visat sig att med nu gällande lagar det kommer att så ytterst sällan tillämpas, så att, såsom en föregående talare upplyst, alltsedan 1864 det tillämpats endast å tvänne brottslingar, utaf hvilka den ene var en lifstidsfånge, som, efter det han blifvit dömd, begått flera andra grofva brott.

Jag har med detta icke velat försvara Utskottets Betänkande eller ens inverka på Kammararens beslut, utan endast tillkännagifva dessa åsigtter, för att dermed freda mitt samvete, och jag har följaktligen icke heller något yrkande att framställa.

Herr Fröman: För min del kan jag icke erkänna, att tvisten om dödsstraffets behörighet ännu är fullt afgjord; ännu har jag aldrig fått den frågan besvarad, huru en till lifstidsfångelse dömd person, som begått mord, utan att synnerligen mildrade omständigheter varit för handen, skulle bestraffas, om dödsstraffet icke funnes. Man svarar visserligen, att dylika brott begås endast af ledsnad vid lifvet eller af förtviflan öfver grym misshandling, tillfogad af bevakningen. Jag tror likväl, att det icke saknas exempel att grymma mord blifvit begångna af lifstidsfångar med fullt uppsåt och berådt mod. Man säger vidare, att dessa brottslingar böra så förvaras, att de icke kunna komma lösa, och i det fängslade tillståndet lärer man kunna förhindra dem från dylika brott. Detta är likväl lättare sagdt än gjordt. Jag tror vårt fängelseväsende vara lika väl ordnad, som andra länders, men det oakadt händer det icke så sällan att rymningar verkställas äfven af lifstidsfångar. Skall sådant kunna förebyggas, så måste det ske genom strängare bevakning, och man nödgas återgå till det gamla sättet, att kläda dem i jern och fastnita dem vid fängelsets golv och murar. Hvad vinnes dermed och hvad förloras? Vinsten blifver ringa eller ingen, då man i allt fall icke kan uppnå full trygghet mot rymningar. Detta styrkes af de berättelser, vi ega, om djerfva rymningar i äldre tider, då likväl fången hölls både jernklädd och fastsmidd. Och hvad förlorar man? Skall man på detta sätt förvara fångar, förlorar man möjligheten att behandla dem såsom menniskor, möjligheten att sörja för deras moraliska behof, ja man förlorar äfven möjligheten att låta dem vederfaras rättvisa inom fängelset, ty man måste behandla den ångerfulle på samma sätt som den förhårdade, den ödmjuke likasom den fräcke och trotsige, den till förbättring

sträfvande lika med den i laster och brott allt djupare sjunkande. Det är på denna grund som jag i mensklighetens namn beder, att dödsstraffet åtminstone för dessa brottslingar må bibehållas; och det är icke något ringa antal dessa listidsfångar, om hvilkas behandling här är fråga, ty de utgjorde, enligt den sista för mig tillgängliga uppgift, nemligen den för år 1864, 1,000 af mankön och 158 kvinnor.

Man säger att dödsstraffets afskaffande är en tidsfråga; visserligen tror jag, att det kommer att allt mer och mer inskränkas, men det är därför icke rätt att helt och hållet borttaga det, der det icke kan ersättas, nemligen för dem, som redan äro dömda till listidsfängelse. Den författare, som i vårt land grundligast behandlat denna fråga, slutar med att föreslå dödsstraffets suspension på tio eller tjugo år. Detta förslag pröfvades vid förra riksdagen och — föll rättvisligen, ty det saknar all giltig rättsgrund. Följden deraf skulle endast blifva en liten tid af anarki. Då har lagstiftaren hos oss funnit en bättre utväg, nemligen den att sätta ett alternativ bredvid dödsstraffet, hvarigenom man kan säga, att det blifvit de facto afskaffadt, och vara förvissad att det icke skall komma att tillämpas, om ej i utomordentliga fall. Man har mycket talat om sällskap och associationer, som bildat sig i andra länder för att förbereda dödsstraffets afskaffande. Låt om oss afvakta resultatet deraf! Jag anser det icke vara någon vanära för vårt land att ännu en tid besinna sig och afvakta verkningarne jemväl af det viktiga och stora steg, vi togo i den lagstiftning i ämnet, som för tre år sedan kom till stånd, då ju de främsta af Europas kulturländer såsom Frankrike, England och Tyskland ännu icke afskaffat dödsstraffet. Jag anhåller därför om bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr vice Talmannen: Då jag i min ungdom läste det yttrande af Richert, hvilket här citerades af den förste talaren, kunde jag icke annat än deraf betagas; likasom jag nyss hänfördes af det värtaliga föredrag i enahanda syftning, vi hörde af Herr Bergstedt. Men i den stora och viktiga fråga, som nu är under öfverläggning, får icke känslan ensam tagas till vägledning, utan saken bör prövas af det lugnt öfvervägande förståndet.

För att först fästa mig vid hvad Herr Bergstedt yttrat, anhåller jag att få till de underrättelser han lemnat, angående lagstiftningen i främmande länder, lägga några upplysningar, på hvilkas rättighet jag tror mig vara säker. Det är sannt, att i England fråga nyligen varit väckt om dödsstraffets afskaffande; men den kommission, som tillsattes för att yttra sig i ämnet, har afgifvit ett afstyrkande utlåtande. Likaledes är det sannt, att på Franska senatens bord för närvarande hvilat en petition i samma syftning, men denna petition har ännu ej vunnit framgång; och då för ett par år sedan frågan om dödsstraffets afskaffande förekom i Lagstiftande Corpsen, delade endast några få ledamöter den af Jules Favre yttrade åsigt till förmån för straffets borttagande. Inom Belgiens representation har äfven på sednaste tider förslag förevarit om dödsstraffets upphäfvande, men detta förslag har fallit, så väl i Senaten som i Representant-kammaren.

Obestridligt är visserligen, att det icke kan gifvas ett mera fasaväckande skådespel än en offentlig afrättning, ehuru anmärkningen i

detta hänseende gäller i ej ringa mån sättet för dödsstraffets verkställande, som ansetts ej kunna ske annorlunda än offentligen. Men å andra sidan kan man ej heller sluta till ögonen för det elände och de kval, mördarens missgerning förorsakar. Om i vårt land skulle förekomma sådana händelser, som man hör omtalas från fremmande länder äfven i våra dagar, att röfvareband sätta sig tillsammans att fånga och bortföra sina offer samt, när den för deras frigifvande bestämda lösesumma ej kan af den fastagnes förtviflade familj åstadkommas, hemskicka hans afslagna hufvud till bevis att deras grymma hotelser gått i fullbordan; eller om, såsom från de stora och folkrikaste städerna berättas, ligor bildas af brottslingar, hvilka låta människor hemligen bortsnappas, plundras och försvinna, sålunda görande till sitt yrke att utgjuta blod för vinnings skuld; eller om i krigstid en förrädare uppstod, som sålde landet till fienden samt spridde död och undergång bland dess siste försvarare; skulle folket i vårt land anse den lag vara hård, som stadgade dödsstraff för så omenskliga och onaturliga gerningar?

Våra gamla lagar, uti hvilka den åsigt är uttalad, att mord eller uppsåtligt spillande af människolif endast i döden finner en tillfyllestgörande försoning, måste hafva egt sin grund i folkets allmänna mening och i sjelfva dess åskådningssätt, hvilket, såsom jag tror, härutinnan icke befunnit sig i strid med vår kyrkas ortodoxa lära.

Hvad filosoferna angår, hafva deras meningar i fråga om dödsstraffet varit mycket delade. Då Jules Favre, såsom förut nämndes, talade för dödsstraffets afskaffande, åberopade han »människolifvets okränkbarhet» såsom en filosofisk princip. Vid öfverläggningarne sedermera om denna fråga i Belgiska Representant-kammaren, förklarade Belgiens Justitie-minister sig icke kunna godkänna den af Favre uppställda princip, utan åberopade en annan, nemligen »samballets värdighet», som han ansåg förbjuda dödsstraffs verkställande. Montesquieu godkände detta straff, och den ej långesedan afidne Svenske tänkaren Boström var af samma åsigt.

Beträffande den agitation, som, på sätt under diskussionen blifvit anmärkt, i andra länder förekommit för dödsstraffets afskaffande, får man ej förbise en omständighet, som gifvit styrka åt denna rörelse, och ofta blifvit åberopad under öfverläggningarne i ämnet både inom och utom de lagstiftande församlingarne, den omständighet nemligen, att i dessa länder inträffat, att anklagade ansetts förvunne om och gått till döden för brott, dertill de sedermera befunnits oskyldige. Juryns, på ögonblickets intryck mera beroende pröfningsrätt, som å andra sidan äfven vållar, att de svåraste brott ofta blifva bedömda med alltför stor mildhet, torde vara orsaken till att sådana gräsliga misstag kunna förekomma och anses bestyrkta; och ensamt deruti finnes naturligtvis en anledning, hvarföre allmänna meningen måste med yttersta eftertryck uppresa sig mot dödsstraffet. Men i vårt land, med de stränga fordringar på bevisningens fullständighet och ofelbarhet, särdeles i lifssaker, som vår lag uppställer, tror jag dylika misstag vara omöjliga, och aldrig har jag förnummit, att ens den aflägsnaste misstanke derom varit hörd.

Frågan om dödsstraffet blef vid de öfverläggningar, som föregingo antagandet af nu gällande strafflag, hvilken föga mera än 2 år tjenat till efterlefnad, fullständigt skärskådad samt af Representationen och

Kongl. Maj:t afgjord på det sätt, att i lagen dödsstraff ej finnes för något brott övilkorligen stadgadt. Hvilka omständigheter hafva inträffat, som kunna göra det nödvändigt att efter så kort tid omarbета denna lag? en lag, hvilken kan betraktas såsom den mildaste af dem, som gälla i med oss beslägtade eller jemförliga civiliserade länder, der fråga om dödsstraffets afskaffande äfven varit under öfverläggning.

Till bevis på lagens mildhet har blifvit nämndt, att efter dess antagande endast två dödsstraff äro verkställda. I det ena af dessa fall, hvilket jag särskildt erinrar mig, var den dömden en lifstidsfånge, hvilken, sedan han utkommit från fästningen, under nära ett års tid vankat omkring, begätt rån och stölder samt slutligen, vid rån hos en ensam qvinna, efter förut stadgadt uppsåt dödat henne. Om dödsstraffet å honom ej tillämpats, hade nämnda brott blifvit utan allt ansvar, enär ej annat kunnat ifrågakomma, än hans återsändande till fästningen, dit han redan förut var dömd på lifstid. Också visade han sig sjelf underkun- nigt härom, och sade sig ej hafva annat att befara, än hvad nyss nämndes. Till bevis på att dödsstraffet numera högst sällan vinner tillämpning kan jag ur minnet citera två andra fall, som inträffat efter den nya straff- lagens antagande. En lät genom legd hand mördra sin fader, hvilken han hade intet att förebrå, om ej att han syntes honom lefva alltför länge. En annan hjöd sin trolofvade att en Söndags morgon vara honom följaktig till kyrkan, öfverföll henne under vandringen vid en enslig skogsbäck och höll henne, oakadt hennes förtviflade ansträngningar, med egen hand nedtryckt i bäcken så länge, till dess lifvet flytt från henne och från det foster, som hon bar.

Ingen af dessa begge gick till döden, ehuru det är svårt att fatta, att de sjelfve kunde önska att lefva. Den förut nämnde lifstidsfånge önskade det ej; åtminstone såg jag om honom i tidningarne berättadt, att han gick till döden ångerfull, med undergifvenhet och mod, afbed- jande sina brott och varnande offentligt för sitt exempel. Måne hans öde är att anse grymmare eller nesligare än de andra bådas, hvilka nu väl lefva, men icke ega eller någonsin kunna hoppas få någon annan fläck på jorden att med betyngda samveten vandra uppå, än den murade graf, som utgör deras fångelse.

Dödsstraffet skall, när sådana brott, som nu äro nämnda, endast undantagsvis förekomma, säkerligen försvinna ur lagarne och civilisationen sålunda fira en af sina största triumfer; men vore det ej ett fåfängligt skryt att säga, att *vår* tid är mogen för ett sådant framsteg? -- en tid, som hört den satsen, att våld går framför rätt, högt proklamerat; som sett kriget återkomma i dess förfärligaste gestalt; som varit vittne till huru hundratusental af eljest fredliga människor kastas i blodig fejd emot hvarandra för äregiriga planers skull, om hvilkas grund och berättigande det stora flertalet ej kan bilda sig något omdöme. Men la- garne kunna ej omdana seder och tänkesätt. Det är uti förmildrade seder, som milda lagar böra ega sin rot, så framt de skola få bestånd.

På grund af det anförda anser jag ej skäl att nu företaga omar- betning af vår nyligen antagna strafflag, och hemställer alltså för min del om bifall till Lag-Utskottets Betänkande.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr von Koch: Det förundrar mig ej, om I ären otälige, Mine Herrar! då tiden är så långt framskriden, men jag har ej många ord att säga, och jag skulle ej hafva begärt ordet, om jag kunnat i allo instämma i de åsigtter, som uttalats af föregående talare. Äfven jag tror, såsom af flere andra blifvit uttaladt, att dödsstraffets afskaffande är endast en tidsfråga. Jag anser derjemte tiden till dödsstraffets afskaffande i Sverige redan vara inne, *emedan* rättsmedvetandet numera här ej gillar dödsstraffet. Då bör ock ett straff upphöra, som icke kan försvaras från *rättvisans* synpunkt, om hvars *förbättrande* egenskap icke kan blifva fråga, och som icke ens, åtminstone under här för handen varande förhållanden, kan anses vara mera *afskräckande* än andra straff. Ett bevis derpå lemnades af en föregående talare, som omtalade, huru en brottsling önskade sig döden, *emedan* samvetet gjorde honom lifvet för tungt, och, då han ej kunde genast dömas till döden, sjelf beröfvade sig lifvet. Men jag anser, att, när man afskaffar dödsstraffet, erfordras derjemte en förändring i lagens stadganden rörande straffarbete. Jag tror ej, att jag bedrager mig deruti, att vårt land, i fråga om straffanstalternas ordnande, står högst af alla länder. Äfven vårt nya strafflagssystem torde vara så godt som de flesta, om icke bättre. Dock har detta emellertid ett väsendtligt fel, i följande hänseende: det är nemligen stadgadt, att den, som är dömd att undergå mindre än två års straffarbete, skall aftjena detsamma i cell, hvaremot, då straffarbetet går öfver 2 år, det skall undergå i gemensamhetsfängelse. Då nu faktiskt är, att de fleste förbrytare hysa större fruktan för cellfängelse än för gemensamhetsfängelse, måste det vara en bestämd felaktighet, att den mindre grofva brottslingen får lida ett svårare straff. Jag har derföre vid flera tillfällen förut yttrat, och upprepar nu, att, så länge man icke vågar utsträcka tillämpningen af cellsystemet längre än nu är bestämdt, det skulle vara riktigt, att allt straffarbete på längre och *viss* tid finge börja och sluta med straffarbete i cell. Jag lyser jenväl den öfvertygelse, att, i händelse man afskaffar dödsstraffet, man bör låta en till lifstidsfängelse dömd person börja sitt straff i cellen, samt *uti synnerligen grofva fall* efter vissa mellantider dit återsända honom. Dermed tror jag mig också halva gifvit svar på den frågan, huru en lifstidsfänge, som begår mord å sin vaktare, bör afstraffas. För öfrigt har, så vidt jag erinrar mig, på de sista 40 åren sällan inträffat, att en lifstidsfänge begått mord inom fängelset på sin vaktare; och hvad angår den farhåga, att lifstidsfänge skulle, efter det han rymt ur fängelset, kunna begå mord, får jag erinra om det förhållande, att, efter hvad Fångvårdsstyrelsens sista här föreliggande berättelse gifver vid handen, ej någon karl, men väl en qvinna under hela året 1865 från straff-fängelserna lyckats rymma, samt att man förty med skäl må anse dessa fängelser numera i afseende å bevakningen vara väl ordnade. Man torde således icke behöfva frukta, att sådana fall, såsom man antydt, ofta skola inträffa. Jag önskar, att, i händelse Betänkandet till Utskottet återremitteras, Utskottet vid den omarbetning af lagen, som, i fall dödsstraffet afskaffas, blir en nödvändig följd, må tillstyrka, att den, som blir dömd till straffarbete för lifstid, må kunna äfven ådömas, att hvart annat eller hvart tredje år i cell förvaras.

Dessa äro de skäl, på grund af hvilka jag anser mig böra tillstyrka den föreslagna återremissen.

Herr Nisser: Mine Herrar! I ären otälige, så äfven jag; jag anhåller endast att under några minuter få taga eder uppmärksamhet i anspråk. De af Kammarens ledamöter, som under denna öfverläggning yttrat sig emot dödsstraffets afskaffande, hafva likväl alla i principen gillat den idé, som skulle ligga till grund för dess borttagande, men ansett, att det vore för tidigt att nu vidtaga en dylik åtgärd. Jag frågar likväl, kan det vara för tidigt att göra något, som är godt? Den stora striden, angående denna fråga, är i sjelfva verket under det sista decenniet utkämpad; den har förts mellan sanning och lögn, mellan mörker och ljus; och i öfvertygelse att dödsstraffets fullkomliga borttagande ur lagstiftningen vore ännu en seger för sanningen, röstar jag återremiss af det föredragna Betänkandet.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Hasselrot: Huru mycket jag än skulle önska det, vill jag ej upptaga tiden med besvarande, af hvad som anförts utaf de talare, som motsatt sig afskaffande af dödsstraffet; endast emot den ärade talare, som hade ordet näst före de tvänne, hvilka sednast yttrat sig, vill jag anmärka, att, då så grofva brott, som de utaf honom omtalade, icke ens blifvit straffade med lifvets förlust, synes det ingalunda nödigt att bibehålla dödsstraffet.

Herr Ekenman: Redan för 30 år sedan tvekade jag om dödsstraffet var det svåraste straff, som kunde utkrävas. Det förekom ett fall, som jag ber att få berätta. Några år förut hade en fattig torpare tagit lifvet af tvänne sina barn, utan att detta kunnat upptäckas vid den ransakning, som kort derefter anställdes, men medvetandet af brottet tryckte honom så tungt, att han flera gånger försökte afhända sig lifvet. Han räddades ur vattnet, han nedskars ur trädet, och det återstod honom endast att bekänna sitt brott för sin själasörjare, och på dennes inrådan angaf han sig äfven för rätten. Han önskade endast att blifva genast dömd till döden, men denna önskan kunde icke villfaras; målet måste uppskjutas för anskaffande af bevisning. Efter ransakningens slut besökte jag honom i fängelset, och han beklagade bittert, att han icke genast blifvit fälld. Jag befriades likväl från den sorgliga pligten att döma honom, ty morgonen derpå kom budskap, att han i fängelset sjelf afhändt sig lifvet. Jag tror, att många sådana fall skulle kunna omtalas, bevisande att för en brottsling det icke så sällan är ett tyngre straff att lefva än att dö. Således är det för mig icke fråga om, huru jag skall rösta, men frågan är, huru skall man behandla en lifstidsfånge, som begår ett groft brott? Jo, svarar jag, låt honom lefva, men bibringa honom religionens sanningar, och lifvet skall blifva honom en börda, så tung, att han önskar sig döden. Jag instämmer derföre i det af Herr Hasselrot framställda yrkande.

Friherre Hamilton: Jag återkallar mitt förra yrkande och för-
enar mig med Herr Hasselrot.

Friherre Staël von Holstein: Äfven jag instämmer i Herr Has-
selrots förslag.

Herr Bergstedt: Med frånträdande af mitt förut gjorda yrkande,
får jag tillstyrka bifall till det förslag, Herr Hasselrot framställt, och
hvarpå jag anhåller om proposition.

Herr Arrhenius:

Herr von Koch: Jag instämmer med den siste värde talaren.

Herr Holmberg: Äfven jag yrkar bifall till det förslag, Herr
Hasselrot afgifvit.

Herr Nisser: Jag har begärt ordet, endast för att förklara, att
jag afstår från mitt förra yrkande, och anhåller om bifall till Herr Has-
selrots förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Gref-
ven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till
Lag-Utskottets förevarande Betänkande, och dels af Herr Hasselrot,
att Kammaren, med afslag å Betänkandet, skulle för sin del fatta ett
så lydande beslut: »Med uttalande af den åsigt, att dödsstraffet bör
såsom straffart ur nu gällande strafflag borttagas, beslutar Riksdagen,
att till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, med anhållan, att
Kongl. Maj:t täcktes till en blifvande riksdag framlägga förslag till de
ändringar i strafflagen, som i följd af berörda beslut kunna erfordras.»

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposi-
tion på bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlåtande, hvarvid sva-
rades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på af-
slag derå, och antagande af det beslut, Herr Hasselrot föreslagit, då
svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklara-
des ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 53, i anledning af
väckt förslag, om dödsstraffets afskaffande, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren detta Utlåtande, och fattar det be-
slut Herr Hasselrot föreslagit.

Sedan voteringspropositionen anslagits, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 39;

Nej — 38.

Herr Dickson, Axel: Ehuru jag icke varit i tillfälle att under öfverläggningen tillkännagifva min åsigt, ber jag likväl att få inlägga min reservation mot det beslut Kammaren nyss fattat.

Herr von Geijer: Äfven jag reserverar mig mot det beslut, som i denna fråga blifvit fattadt.

Herr Holmberg: Mot det beslut, Kammaren med endast en rösts majoritet nyss fattat, får jag nedlägga min reservation.

Herr Petre: Jag instämmer i den föregående talarens reservation.

Herr von Hofsten, Sten Erland: Jag anhåller, att få i protokollet antecknad min reservation emot Kammarens beslut.

Herr Hammar: Jemte det jag förklarar, att jag icke med min röst bidragit till det beslut, Kammaren nyss fattat, får jag deremot nedlägga min reservation.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets, den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 54, i anledning af väckt motion, om ändring i gällande författningar, rörande utrifning af vattenverk, som genom uppdämning skada jord.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Memorial N:o 55, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 37.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion, om förlikningskomitéers inrättande i hvarje kommun.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 57, i anledning af väckt motion, om förändrad lydelse af vittneseden.

Herr Rydin: Det är af ganska stor vikt, att ett edgångsformulär affattas så, att den, som skall gå eden, icke deraf kan fatta några betänkligheter eller skrupler, men det synes mig, som om detta formulär icke motsvarade en dylik fordran. Då det nemligen är, snart sagdt.

omöjligt att ordagrannat återgifva hvad en annan person sagt, så torde det ingifva mången betänkligheter, om han skulle svära att vittna och intyga »allt hvad jag vet i denna sak händt och sannt vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar». Jag anser derföre det vara nödigt, att Betänkandet återförvisas till Utskottet, för vidtagande af rättelse häruti, så att sammanhanget emellan de båda satserna blifver tydligare, derest ej Utskottet skulle kunna förenkla vittnesedsformuläret efter det Engelska edgångsformuläret, hvilket utmärker sig för sin enkelhet och korthet. Det lyder sålunda: »Jag svär att i denna sak omtala sanningen, hela sanningen och intet annat än sanningen; så hjälpe mig Gud».

Herr Hasselrot: Jemte det jag ber att få upplysa, att Lag-Utskottet hemtat ifrågavarande edgångsformulär hufvudsakligen ur lagberedningens förslag, måste jag förklara, att jag deruti icke kan finna någon otydlighet. Då vittne svär att vittna och intyga allt hvad det vet »i denna sak» händt och sannt vara, så tyckes mig detta så tydligt, att något missförstånd icke kan dervid ega rum, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlåtande och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till det samma, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 57, i anledning af väckt motion, om förändrad lydelse af vittneseden, röstar

Ja:

Den det ej vill, röstar

Nej:

Vinuer nej, återförvisar Kammaren detta Utlåtande».

Omröstningen verkställdes; och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20;

Nej — 35.

Herr Ekenman: Jag anhåller få till protokollet antecknad, att den verkställda voteringen angående dödsstraffets afskaffande skulle kunnat få en annan utgång, om jag fått afgifva min röst, bvarifrån jag hindrades derigenom, att jag icke uppmärksammade, när mitt namn utpropades.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 27 sistlidne Mars och den 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af väckt motion, om ändring i vissa stadganden rörande exsekutionsväsendet.

Grefve Ehrensvärd: Det ärende, som nu förekommer på föredragningslistan, är Särskilda Utskottets för folkskolelärareseminariernas ombildning afgifna Utlåtande, i anledning af väckt motion, om folkskolelärareseminariernas ombildning samt om användande för sådant ändamål af besparingarne å anslaget till folkskoleväsendet, men då tiden är långt framskriden, hemställer jag, om icke detta Betänkande kan framflyttas så, att det förekommer näst efter Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 16.

Detta förslag bifölls.

Herr Hasselrot: Emot Kammarens beslut, i fråga om vittneseden, får jag reservera mig. Detta var den enda lagfråga, i hvilken vid denna riksdag något kunnat blifva åtgjordt, men nu har äfven den blifvit slopad.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem
O. Brakel.